9. KONGRES ZKS

DE

1. april 1982

cena 10 din

Glasilo Zveze sindikatov Slovenije, glavni urednik: Dušan Gačnik, odgovorni urednik: Franček Kavčič

DELAVSKA ENOTNOST

št. 13 — leto XXXXI

Administrativno varuštvo

Verjetno se ni treba čuditi, če marsikje tudi zunaj naših meja ter celo v precejšnjem delu mednarodnega delavskega gibanja namenjajo zlasti v zadnjem času precejšnjo pozornost vprašanju administracije oziroma — kot to marsikje imenujejo — državne in politične birokracije. Precej izkušenj namreč jasno kaže, da se velja tako v sodobnem kapitalizmu kot socializmu vendarle posvetiti mnogo bolj tudi temu, lahko bi dejali političnemu vprašanju slehernega sistema. Pri tem ne gre samo za znano Parkinsonovo teorijo, marveč za mnogo globlji problem.

Kar na nekaj programsko-volilnih konferencah je tudi pri nas v Sloveniji dokaj močno izzvenelo to vprašanje, pa četudi je bilo morda zastrto s tančico nemoči pred vsem številnejšimi predpisi in zakoni, ki bi jim bilo pač treba zadostiti: razne nove obveznosti naj bi zahtevale ne le ohranjanje starega, temveč celo zaposlovanje novih ljudi v administrativnih službah. Pri tem pa še zdaleč ni letela kritika samo na »višje ravni«, torej na federacijo in republiko, temveč objektivno tudi na lastne občine in skupne službe organizacij združenega dela. To pa vsekakor dokazuje, da gre resnično za celovit problem.

Vsi prav dobro vemo, da letijo strelice na ta delovna mesta že kar precej časa. Prve organizirane pobude so rodile nekaj skromnih rezultatov, kar kaže, da ta problem le ni toliko enostaven, vendar dokazujejo, da je na njih mogoče graditi naprej.

Morda je bilo napak, da so začeli ponekod iskati rešitve oziroma ideje zunaj naših meja in načrtovanja niso bila v skladu z našim sistemom, čeprav velja upoštevati njihove številne dobre izkušnje. Toda naš sistem je namenjen odločanju delovnih ljudi, v čemer je, če iščemo racionalne rešitve, vendarle nekoliko razlike. Ne gre toliko za samo vprašanje števila zaposlenih v administraciji, temveč za vprašanje, v kolikšni meri si administracija ali birokracija prisvaja oblast tam, kjer je to v nasprotju z ustavo.

Nedvomno gre za popoln nesmisel, da se z ustanavljanjem samoupravnih interesnih skupnosti državna uprava na teh področjih sploh ni zmanjšala. To je sicer delno povezano z našimi zakoni, toda še bolj je res, da gre pogosto za vzporedne službe, ki naj bi pomenile nekakšno varuštvo oziroma »državni« nadzor nad samoupravnimi institucijami. Na drugi strani pa celo ugotavljamo, da je administracija premalo razvita prav tam, kjer bi jo za uveljavljanje samoupravnih odnosov najbolj potrebovali.

Tako tudi danes na administracijo na zvezni ravni in tudi nižje, ki jo je treba pojmovati v najširšem pomenu besede, ne letijo kritike toliko zaradi razširjenosti, čeprav seveda tudi, kot zaradi oblasti, ki si jo še vedno prisvaja v imenu delavskega razreda.

Janez Korošec

Delavska enotnost je ta teden kot posebno gradivo izdala nekatere **strokovne podlage** za dograjevanje sistema delitve osebnih dohodkov in urejanje izplačil iz sredstev skupne porabe.

To so strokovna izhodišča, o katerih bo aprila tekla javna razprava, ki naj bi predlagane strokovne podlage dokončno izoblikovala.

Gradivo lahko naročite na naslov: Delavska enotnost, Ljubljana, Celovška 43.

IZ VSEBINE:

Administracija in režija sta se razbohotili

Kdo je trot in kdo čebela?

Stran 2—3

Javna tribuna — Jezikovno razsodišče

Birokratska pamet se zapira v žargon, ki ga nihče ne razume

Stran 8

Obiskujemo slovenske premogovnike

V rudniku Laško bodo še rudarili

Stran 12

Priprave na skupščine RO sindikatov dejavnosti

Vprašanja »z obrobja« silijo v ospredje dela sindikata

Stran 5

Slika: Marjan Zaplatil

Kaj o tem menite vi?

Strokovna služba samoupravne stanovanjske skupnosti občine Ljubljana Vič-Rudnik je za svojo sejo, v četrtek, 18. marca letos, poslala vabilo, ki obsega 14 točk dnevnega reda, ter dvakrat gradivo, saj bi bilo v enem kosu kot pismo pretežko, za zdaj pa gradiva delegatom še ne pošiljajo v paketih.

Že na prvi pogled je bilo jasno, da gradiva ne bo moč prebrati, zato smo se najprej lotili tehtanja. Gradivo za sejo je tehtalo nekaj več kot kilogram, in ker ga že nismo brali, smo se lotili računanja. Viška strokovna služba je delegatom poslala 328 strani tipkanega gradiva in 47 strani tiskanega, kar znese, preračunano na tipkane strani, 478 strani. Če bi bilo natisnjeno v knjigi, bi ga bilo za srednje veliko knjigo, debelo 442 strani. Računajmo dalje! Izurjen bralec lahko na uro prebere največ 50 tipkanih strani, torej bi gradivo lahko preletel v desetih urah. Napovedovalci na radiu in televiziji, ki berejo na glas, berejo že počasneje, in sicer preberejo po 13 vrstic na minuto. Gradivo samoupravne stanovanjske skupnosti bi brali 1.132 minut ali 18 ur. Ker pa je delegatsko delo odgovorno, gradivo pa bržkone zahtevno, ga kaže brati počasneje, po 10 strani na uro oziroma po 6 minut stran. To še vedno ni študij s svinčnikom v roki, kjer bi si določena mesta in vprašanja izpisovali ter dajali pripombe, vendar bi na ta način gradivo prebirali že 48 ur. Ker pa smo vsi delegati zaposleni, in sicer povprečno po 8 ur na dan, 8 ur porabimo za spanje, 2 uri pa za pot v službo in domov ter hrano, bi nam na dan ostalo še 6 ur. Tako bi gradivo brali 8 dni, vsak dan ves prosti čas.

Ker pa strokovne službe, o tem smo prepričani, ne pričakujejo, da bi delegati tako brali njihovo gradivo, temveč ga le preleteli, morda naključno izbrali 20 ali 30 strani, ki bi jih prebrali, naključni vzorec pa je lahko izbran neposredno in ni tipičen, se naš delegat prebiranja gradiva sploh ni lotil. Prišel pa je do sklepa, da strokovne službe samoupravne stanovanjske skupnosti občine Ljubljana Vič Rudnik, ki pa žal ni osamljena, takšnih »špehov« delegatom ne pošilja naključno. Obdolžitev je res huda, je pa točna: pričakuje, da delegati gradiva ne bodo brali, o njem razpravljali in imeli pripombe nanj, skratka, da bodo »pridni« delegati, to pa je od samoupravne organiziranosti naše družbe žalostno, žalostno daleč.

Kaj menite vi o tem?

Uredništvo DE

Ob 40. obletnici junaške smrti narodnega heroja, učitelja in revolucionarja Staneta Žagarja so v Cankarjevem domu odprli razstavo o njegovem življenju in delu. Del razstave so posvetili tudi dosedanjim 130 Žagarjevim nagrajencem ter 12 dobitnikom Žagarjevih priznanj. Otvoritve razstave, ki jo je pripravil Slovenski šolski muzej, so se udeležili znani družbenopolitični in kulturni delavci, na njej je govoril Ivan Križnar, Akademski učiteljski pevski zbor Emil Adamič pa je zapel nekaj pesmi.

Po otvoritvi razstave pa so slovesno podelili letošnje Žagarjeve nagrade in priznanja. Nagrade so prejeli: Cilka Dimec-Žerdin iz Gornje Radgone, dr. Franc Forsterič iz Mlekarskega šolskega centra v Kranju, mag. Drago Glogovšek z Zavoda SRS za šolstvo v Ljubljani, Jožica Jagodic iz Grosupljega, Vojko Lovše iz Šentlovrenca na Pohorju, Mimica Pelcl iz Ormoža in Jurče Vreže iz Celja. Žagarjevo priznanje pa so dobili: celodnevna Osnovna šola Trbovlje, Zavod za usposabljanje Janez Levec iz Ljubljane in komisija za tisk in komisija za popularizacijo pri društvu matematikov, fizikov in astronomov Slovenije.

Sliki: Andrej Agnič

Na delovnem posvetu sekretarjev republiških odborov, ki je bil v torek v Domu sindikatov, so se dogovorili o pripravah na zvezno posvetovanje o vlogi in nalogah sindikatov dejavnosti v povezavi s pripravami za dopolnitve in spremembe statuta ZSS, ki bo v Celju. Govorili pa so tudi o usmeritvah za nadaljnjo aktivnost ZS pri razvijanju delovno-proizvodnih tekmovanj.

Slika: Andrej Agnič

Člani foto kluba Planinske zveze Slovenije so v II. preddverju Cankarjevega doma v Ljubljani v ponedeljek odprli izredno zanimivo razstavo, na kateri so predstavili fotografije iz življenja in delovnega utripa sedemintridesetih slovenskih domov za ostarele občane.

Slika: Andrej Agnič

Administracija in režija sta se razbohotili. Toda kako ugotoviti, kje in koliko ju je odveč in kako »režijce« zaposliti v proizvodnji

Kdo je trot in kdo čebela?

Ne vemo, ali so bili Slovenci pred približno 140 leti bolj glasni v razpravah, kako se piše »kaša«. Vsekakor pa smo v zadnjem času vse bolj in bolj glasni in odločni v razpravah, kateri zaposleni ustvarjajo novo vrednost in kateri jo le izkoriščajo. Kdo je trot in kdo čebela?

Vprašanje je zelo umestno. Čim manj je tistih, ki narodni dohodek predvsem (rabijo) in več takih, ki ga tudi ustvarjajo, bogatejša je družba. Toda odgovoriti nanj ni prav nič lahko. Dvomimo celo, da bi lahko kdorkoli natanko povedal, katero delo zdaj in v prihodnje ne bo družbeno koristno. Povsem drugo vprašanje — in z njim se bomo v tem sestavku podrobneje ukvarjali — pa je, ali določena dela in naloge opravlja ustrezno število ljudi, ali jih je preveč ali pa premalo. V neposredni proizvodnji težav s tem vprašanjem skorajda ni. Tehnološka odvisnost od razvitih držav nam je prinesla vsaj ta »blagoslov«, da smo skupaj s tehnologijo prevzeli (vsaj v veliki meri) tudi organizacijo proizvodnje. Zato je ponavadi v proizvodnji sami število zaposlenih skorajda optimalno, raje je kakšen delavec premalo — zaradi nizkih osebnih dohodkov in težkih delovnih razmer. Čisto drugačna pa je podoba v »nadgradnji«. Že v samih temeljnih organizacijah so se marsikje nakopičile razne službe, ki v tozd nikakor ne sodijo in so celo odvečne, saj jih imajo tudi v skupnih službah za potrebe vse delovne organizacije. Nakopičili so se tudi delavci v skupnih službah, zlasti pri administrativnih delih ter zunaj same materialne proizvodnje, v samoupravnih interesnih skupnostih, organih družbenopolitičnih skupnosti na vseh ravneh. V raznih upravah se tare uradnikov, ki pritiskajo vsak svoj pečat na listine...

Skratka, v grobem ocenjujemo, da se je v naši družbi nakopičilo preveč neproizvodnih del in opravil, oziroma delavcev, ki jih opravljajo. Da bi bilo zlo še večje, smo se v vseh povojnih letih navadili dobre delavce trgati od strojev, jih za nagrado za dobro delo zaposlovati kot preddelavce, delovodje, celo v administraciji, potem ko so končali ustrezno šolo. Nagrada pa ni bila samo v tem, da je delavec delal v beli srajci s kravato namesto v modri halji, ampak se je poznala predvsem v kuverti. Ko smo v sedemdesetih letih družbenopolitično močno poveličali izobraževanje vseh in na vseh ravneh izobraževalnega sistema, je veliko delavcev odšlo v šole. Žal ne zato, da bi se izpopolnili v svojem poklicu, ampak da bi si pridobili izobrazbo, ki bi jih pripeljala do dela, ki ga je moč opravljati za pisalno mizo. Tako je ostalo vse do danes — čeprav je v zadnjih dveh, treh letih drugačno družbenopolitično vzdušje že resno načelo tradicionalno vrednotenje »umazanih« in »čistih« del in nalog. Ko smo spoznali, da imamo v tako imenovani »nadgradnji« preveč zaposlenih, smo doumeli, da imamo tudi sistem delitve osebnih dohodkov postavljen na glavo: tisti, ki so bili najbolj zaslužni za novo ustvarjeno vrednost, so praviloma dobivali najmanjše plačilo za svoje delo.

Naloga je torej jasna in že nekaj časa zastavljena: delavce, ki ustvarjajo novo vrednost, je treba bolje nagraditi, kakor tiste, ki to vrednost le trošijo. Hkrati — tako zahteva tudi naš gospodarski položaj — je treba vse odvečne delavce med tistimi, ki neposredno ne prispevajo svojega deleža k ustvarjanju nove vrednosti, premestiti med delavce, ki jo ustvarjajo. To pomeni, da je treba odvečne režijske in administrativne kadre prerazporediti na proizvodna dela in opravila.

Uresničevanje nalog pa nam — šepa. Čeprav so v zadnjem letu dni pri oblikovanju sistemov za delitev sredstev za osebne dohodke v združenem delu storili marsikje že velik korak naprej in našli primeren način, kako bolje plačevati delo v težjih delovnih razmerah, neposredno proizvodno in kreativno delo, pa v prenekaterih delovnih organizacijah, celovito gledano, še niso dosegli velikih uspehov. Marsikje so pod pritiskom družbenopolitičnega razpoloženja proizvodnim delavcem preprosto povišali osebne dohodke za določen odstotek bolj kot režiji in administraciji, novo analitsko oceno del in nalog pa opravili predvsem za mazanje oči samoupravi in družbenemu nadzoru.

Še slabše je steklo ugotavljanje, kje in koliko delavcev je preveč in njihovo premeščanje k proizvodnim delom. Res je, da je pravzaprav težko ugotoviti, koliko delavcev v režiji in v administraciji je najbolje imeti. Pri tem namreč ne moremo povzeti, tako kakor v čisti proizvodnji, modela drugih (razvitih) držav, saj imamo drugačno družbeno ureditev. Sami pa se doslej še nismo ukvarjali s tem vprašanjem, saj nam vse do zadnjih gospodarskih zaostritev ni pogosto »prihajalo na misel«. Ne znamo ovrednotiti delovnega prispevka delavcev v režiji in administraciji in ne vemo, koliko jih v resnici potrebujemo.

Praviloma se z vprašanjem »odvečnih« delavcev ukvarjajo le v tistih delovnih organizacijah, ki so se znašle v hudih gospodarskih težavah. Drugje se z njim ukvarjajo bolj načelno, ali pa sploh ne. Nihče pri nas še ni napravil analize, koliko režijskih delavcev je smotrno zaposliti ob neki proizvodnji in koliko referentov ter strojepisk naj sedi v pisarnah. Da pa na tem »področju« nekaj ni v redu, dokazujejo tudi podatki o družbeni produktivnosti pri nas in v razvitih državah, kjer je le-ta nekajkrat večja, čeprav so delavci za stroji enako učinkoviti.

Seveda nas je zanimalo, kako so v posameznih okoljih načeli in razrešili to vprašanje. Obiskali smo nekaj delovnih organizacij, kjer so že prerazporejali ali pa še bodo premeščali del delavcev iz režije k proizvodnemu delu. Izkušnje strokovnih služb in družbenopolitičnih organizacij, ki so organizirale prerazporejanje ter nekaterih delavcev, ki so bili prerazporejeni, smo strnili v nadaljevanju tega zapisa.

Tomos Koper

»Umazani poklici« so pri plačah »gospodje«

Tomos je ena izmed redkih delovnih organizacij v Sloveniji, kjer so prerazporedili del delavcev z režijskih del in opravil k proizvodnemu delu. Vzrok za to je znan: to je bila ena od nalog, ki jih je določil sanacijski program, sprejet pred tremi leti. Tomosu je primanjkovalo delavcev za stroji, zlasti tistih ob tekočih trakovih. Tudi zato pogosto niso dosegli zastavljenih proizvodnih nalog... Zakaj delavcev ni bilo moč dobiti v neposredno proizvodnjo, pa je tudi znano: osebni dohodki delavcev za obdelovalnimi stroji in montažnimi trakovi se nikakor niso mogli kosati s prejemki za dela v režijskih službah in v administraciji. Zato so celo tisti delavci, ki so prihajali delat v proizvodnjo, tu ostajali le toliko časa, da so si poiskali bolje plačano delo — v Tomosu, še pogosteje pa kje drugje. V Tomosu se je iz nuje porodila tudi znana akcija, da so šli pomagat v proizvodnjo delavci iz skupnih služb, skupaj z vodji in direktorji, da bi tako razširili ozka grla, ki so nastajala zaradi pomanjkanja »pravih« delavcev in zaradi občasnih velikih in nujnih naročil.

Potem pa so se v Tomosu odločili, da bodo iz tako imenovane širše režije (kjer so všteti tudi delavci iz vzdrževanja, skladišč in drugih neproizvodnih mest, ki pa imajo vendarle tesen stik s proizvodnjo) šli delat za tekoče trakove in obdelovalne stroje vsi delavci, ki jih lahko v režiji pogrešijo brez škode za normalni potek dela v teh službah.

»Po strokovnih analizah, posvetovanju z družbenopolitičnimi organizacijami in strokovnimi službami v delovni organizaciji smo se odločili, da prerazporedimo 53 delavcev,« je povedal Metod Mezeg, vodja kadrovske službe v Tomosu. »Ti delavci so se lahko pritožili. Možnost je izkoristila ena delavka, vendar je sodišče pritožbo zavrnilo. Delavcem smo tudi zagotovili, da se bodo, če bo treba, lahko vrnili na staro delovno mesto, če bodo hoteli. Nekaj se jih je doslej tudi že vrnilo, ker smo jih spet bolj potrebovali na nekdanjem delovnem mestu.«

Ob sprejetju sanacijskega programa so v Tomosu začasno razporedili v proizvodnjo še 86 delavcev. Delavci, ki so jih za stalno premestili, so dokaj različno sprejeli odločbo o premestitvi — čeprav, kot pravijo v kadrovski službi Tomosa, pritožb skorajda ni bilo. Je pa precej delavcev takoj zapustilo delovno organizacijo, nekateri pa kasneje, tako da zdaj dela v Tomosu samo še dobra polovica vseh delavcev, ki so jih za stalno prerazporedili iz skupnih služb na proizvodna delovna mesta in v proizvodno režijo. Drugi, ki so ostali, pa so, kot kaže, zadovoljni.

»Storili smo napako,« je povedal Metod Mezeg. »Ob sprejemanju sanacijskega programa smo govorili, da bomo izpeljali tudi drugačen sistem nagrajevanja, v katerem bo bolje plačevano proizvodno delo. Tega pa nismo storili hkrati s prerazporejanjem de-

lavcev. Ker so bili osebni dohodki delavcev v neposredni proizvodnji še v začetku lanskega leta precej nižji kot na neproizvodnih delovnih mestih, delavcem seveda ni bilo všeč, da bodo morali delati »bolj umazana« dela za kvečjemu enake osebne dohodke, kot so jih imeli pri »čistih« delih in opravilih. V zadnjem letu pa so osebni dohodki delavcev v proizvodnji rasli trikrat hitreje kot delavcev v režiji. Tako dobi zdaj delavec ob montažnem traku mopedov poprečno po 11500 dinarjev na mesec, administratorka pa kakih 8000 din, pred letom dni pa razlike skorajda ni bilo, oziroma je bila za nekatera dela in opravila v škodo delu v proizvodnji.«

Posebnih analiz o koristnosti premestitve delavcev iz skupnih služb v proizvodnjo sicer nimajo, vendarle pa ocenjujejo, da taki ukrepi zanesljivo pripomorejo k večji rasti produktivnosti in dodajajo svoj delež k boljšim rezultatom gospodarjenja. Zlasti še, če delavci v skupnih službah vedo, da je bolje biti dober proizvodni delavec kakor nevešč »pisarniški kader«...

Titovi zavodi Litostroj

Beg od strojev v pisarne so zaustavili

V Litostroju so se v minulih letih pogosto srečevali s problemom »bežanja« delavcev od proizvodnega k režijskemu delu, ki je bilo takrat bolje vrednoteno. Res je tudi, da so v Litostroju v sedemdesetih letih vse prepočasi izboljševali težke delovne razmere pri proizvodnji vodnih turbin, črpalk, dvigal, procesne opreme, diesel motorjev in drugih izdelkov. Leta 1972 pa je centralni delavski svet sprejel sklep o začasni, šestmesečni premestitvi določenega števila delavcev iz režije v proizvodnjo, ker so tak ukrep narekovale zahtevne planske naloge. Od tedaj se v Litostroju pogosto vračajo k tej praksi, čeprav ne v tako »grobi« obliki. Kot so v pogovoru povedali Fadil Zec, Pavel Stupnikar, Ivo Jarc in Franc Kranjc, jih tako imenovane proizvodne konice in potreba po doseganju proizvodnega plana pogosto sili k začasnemu vračanju za stroj in k nadurnemu delu v popoldanski izmeni.

Pohvalno za ta delovni kolektiv je, da mu je v zadnjih dveh letih uspelo v celoti zaustaviti beg delavcev iz proizvodnje v režijska dela. Kako so to dosegli? Dve leti so načrtno pripravljali in izpopolnjevali pravilnik o nagrajevanju po delu in rezultatih dela, s katerim so bolj pravično ovrednotili proizvodno delo. Zdaj strugarji, ključavničarji, vrtalci — rezkarji in drugi delavci s prizadevnim delom in preseganjem norme zaslužijo okoli 15000 din in več. Z dvema novima naložbama so v Litostroju — pa tudi z izboljšavami in posodobitvijo tehnološkega procesa v »starih obratih« — bistveno izboljšali delovne razmere. Zdaj je manj težaškega dela kot ga je bilo prej in manj hrupa v livarni, boljši zrak in več svetlobe.

V Litostroju je zaposlenih okoli 4060 delavcev, od tega 1564 delavcev v režiji. Seveda ne gre le za tako imenovane čiste režijske delavce, ampak je med njimi precej takih, ki delajo v skladišču, ki so transportni delavci in tako dalje, torej je njihovo delo tesno povezano z delom delavcev pri obdelovalnih strojih. Sprejeli pa so načelo, da naj »pride« na pet proizvodnih delavcev en »režijec«. To pomeni, da ne dovoljujejo nadaljnjega širjenja administracije, čeprav tudi ta opravlja družbeno koristno delo in brez njih nikakor ne bi šlo.

Lani so si nekateri režijski delavci celo zaželeli proizvodnega dela, ki je sedaj bolje ovrednoteno kot marsikatero režijsko delo. Zaprosili so za premestitev v proizvodnjo, da bi več zaslužili. Toda marsikomu je načrte o boljšem zaslužku za strojem »podrl« natančen zdravstveni pregled.

Dodati velja še, da se zaradi poškodb pri delu, začasne ali trajne invalidnosti nekaj delavcev še vedno zaposli na lažjih; režijskih delih. Toda po drugi strani precej delavcev ostaja »zvestih« proizvodnemu delu, čeprav so ob delu končali srednjo delovodsko šolo in pridobili ustrezne pogoje za delo v režijskih službah.

Marta Gajšek, Tomos

Preden so me prerazporedili na delo brusilke v obdelovalnico, sem bila kurirka. Za premestitev sem zaprosila sama, ko sem zvedela, da bodo nekateri delavci premeščeni v proizvodnjo. Prejšnje delo ni bilo kdovekako prijetno, na cesti sem bila v lepem in slabem vremenu, povrhu pa je bilo slabo plačano. Takoj ko sem zamenjala delo, sem zaslužila okoli 3500 dinarjev več na mesec (namesto 5000 kar 8500 din. V zadnjem letu dni, kar delam po normi, pa dobim tudi 11000 in več na mesec. Z delom v proizvodnji sem zelo zadovoljna in na staro se ne mislim več vrniti.

Fadil Zec, Litostroj

»V Litostroju imamo dve izmeni, med katerima je izmena v tako imenovani lahki obdelavi pokrita le 25-odstotno. Zato se že dobre tri leta občasno vračam za stroj, saj sem po poklicu strugar. Skoraj vsak mesec opravim okoli 80 nadur v popoldanskem času. Tako kot nekateri delavci iz drugih temeljnih organizacij tudi sam opravljam proizvodno delo v tozdu Mehanska obdelava, kjer so ozka proizvodna grla najbolj pogosta. Rad bi poudaril, da sem sicer medfazni kontrolor v izmeni težke obdelave, kot občasni strugar pa nimam nobenih privilegijev. Tako kot drugi tudi jaz delam na normo. Če sem bolj prizadeven, zaslužim več in narobe.

Marija Potočnik, Toper

V Topru delam 19 let. Najprej sem bila šivilja, potem pa sem šla delat v skladišče končnih izdelkov. Tako sem se odločila zaradi družinskih razmer, zaradi varstva otrok. Zdaj bi morala ponovno v šivalnico, pa sem se pritožila. Tam so slabše delovne razmere (vročina, hrup) zlasti pa me moti izmensko delo. Zaradi izmenskega dela sem namreč pred štirimi leti zapustila delo v proizvodnji, čeprav sem bila tam bolje plačana (1500 din več). Takrat sem hotela oditi drugam v službo, pa so me v tozdu pregovorili. Danes pa je službo drugje mnogo težje dobiti, zato sem se pritožila, ker ne želim zapustiti dela v eni izmeni.

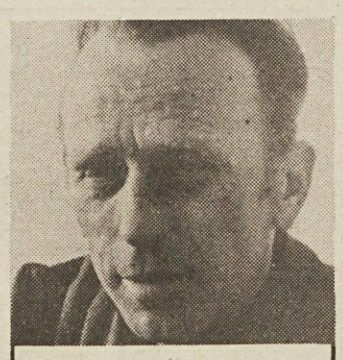

Zdravko Birsa, Tomos

Prej sem delal kot delovodja v skladišču surovin. V začetku lanskega leta sem zaslužil povprečno po 9000 dinarjev. Zdaj delam kot brusilec v orodjarni in zaslužim okoli 13 tisočakov mesečno. Zadovoljen sem, čeprav sem menjal delo po polnih 24 letih službe. Ko bom dosegel vrhunsko stopnjo znanja v svojem novem poklicu, bom lahko zaslužil še precej več. Zdaj namreč dobijo vrhunski brusilci v orodjarni tudi več kot 15 tisočakov mesečno. V skladišču surovin nas je prej delalo 10, zdaj pa jih je ostala le polovica. Nekatere so premestili, drugi pa so odšli delat drugam, ker osebni dohodki v skladišču niso bili visoki.

Toper, Celje

Manj kot dva delavca na enega »režijca«

Tudi v Topru so se za zmanjševanje števila režijskih delavcev odločili potem, ko so jih v to prisilili poslovni rezultati in potem, ko sta se odcepili — osamosvojili — dve temeljni organizaciji Mislinja in Šoštanj. Organizacija v Topru je namreč takšna, da so v manjših temeljnih organizacijah samo najnujnejše režijske službe, večino teh del opravljajo zanje v skupnih službah v Celju in obeh (matičnih v nekem smislu) tozdih v Celju, v tozdu Športna konfekcija in tozdu Lahka konfekcija. Tako je v celjskem delu Topra zbrana skorajda vsa režija, ki pa je zaradi prej omenjenih razlogov postala nenadoma prevelika. Razmerje med proizvodnimi in režijskimi delavci (tu je všteta tudi proizvodna režija) je namreč že 1,73:1, se pravi, da pride en režijski delavec na manj kot na dva »cela« proizvodna delavca...

Zato so si v okviru sanacijskega programa zadali nalogo, da v začetku letošnjega leta prezaposlijo odvečne delavce v režiji pri proizvodnih delih. Že decembra lani so 100 delavcev iz proizvodnje v tozdu Lahka konfekcija, ki ji ne gre najbolje, premestili za stroje v tozdu Športna konfekcija. O tem, katere delavce, oziroma delavke naj bi prerazporedili z režijskih del k proizvodnemu delu, so odločali v strokovnih službah ob tesnem sodelovanju družbenopolitičnih organizacij v Topru in v občini (Toper v sanacijskem postopku).

»V bistvu je šlo za dve vrsti prerazporeditev,« nam je dejala Nada Dolinšek, predsednica konference osnovnih organizacij sindikata v Topru. Delavke, ki so se jim dela in naloge v Topru ukinile ali bistveno zmanjšale, smo ponudili drugim delovnim organizacijam. Velikega uspeha za zdaj še ni, pogovarjali smo se le v eni delovni organizaciji. Delavk pa je 20. Potem pa so tu režijski delavci, oziroma delavke, ki so prej že delali v proizvodnji. Za te smo pripravili program prerazporeditve, ugotovili, koliko delavk je treba premestiti, sestavili seznam in zdaj že teče pritožbeni rok.«

Delavke v Topru so možnost pritožbe izkoristile drugače kakor delavci v Tomosu. Od štirideset delavcev in delavk, kolikor jih je prišlo v poštev za prerazporeditev na proizvodna delovna mesta, se jih je do našega obiska pred nekaj dnevi pritožilo 35. Ker pa pritožbeni rok še ni potekel, v sindikalni organizaciji v Topru pričakujejo, da se bodo pritožili verjetno vsi prizadeti.

O prerazporeditvah oziroma pritožbah daje mnenje tudi izvršni odbor OOS. V tozdu Lahka konfekcija se je izvršni odbor že sestal, vendar rezultatov še nismo mogli dobiti. Zvedeli smo le, da kaže, da bo treba vse predvidene premestitve ponovno in temeljito pretresti...

»Prerazporeditve delavcev na druga delovna mesta, zlasti kadar gre za prerazporejanje na »slabše« delovno mesto, kot splošno ocenjujemo dela v proizvodnji, nam povzroča precej težav.« Tako nam je pripovedovala Ivanka Miklavc, predsednica OOS v tozdu Lahka konfekcija. »Delavke so doživljale prave strese in odkar delavke vedo za ta ukrep, se je povečalo tudi število delavk v bolniškem staležu.«

Pripravila
Boris Rugelj in
Emil Lah

Komunisti naj zaostre bitko proti režijskim delavcem, pri čemer je treba potegniti natančno mejo med tistimi delavci, ki prispevajo svoj delež k novoustvarjeni vrednosti — te je treba tudi ustrezno nagrajevati — in drugimi režijskimi delavci, ki samo bremenijo proizvodne stroške in katerih število je treba zmanjševati. To velja tako za delovne skupnosti skupnih služb kot za temeljne organizacije, kjer se je odvečna administracija marsikje preveč razpasla.

Anomalije, da je kopica administrativnega osebja, ki ne ustvarja nobene presežne vrednosti, bolje plačana kakor delavci v proizvodnji, ni mogoče razumeti.

Dokaz več, da nekaj ni v redu, so ljudje, ki rinejo s proizvodnih delovnih mest v administracijo. Se pravi, da se administrativno delovno mesto vendarle splača, ker so tam razne ugodnosti, ki jih v proizvodnji ni. Tu je napaka v našem sistemu.

France Popit v razpravah na občinskih konferencah ZKS v Dravogradu 20. 11. 1979, v Izoli 30. 5. 1980 in v Kranju 1. 2. 1979

Pred srečanjem v Bagdadu

Le še slaba polovica leta nas loči od začetka 7. konference šefov držav ali vlad neuvrščenih v Bagdadu, na katero se tudi naša država intenzivno pripravlja. Pričakujemo, da bo to vrhunsko politično srečanje dalo odgovore na številna razvojna vprašanja, ki so za nerazvite države in za na novo osvobojene narode življenjskega pomena.

Pogovori predsednika predsedstva Jugoslavije Sergeja Kraigherja z voditelji nekaterih afriških neuvrščenih držav — ki sovpadajo s pripravami na konferenco — potrjujejo zaskrbljenost neuvrščenih zaradi sedanjega zaostrenega mednarodnega položaja. Nič kaj spodbudno ni, da je popuščanje napetosti med blokoma in še posebej med Sovjetsko zvezo in ZDA v globoki krizi. Članice obeh vojaško-političnih zvez se še naprej pospešeno oborožujejo — kljub javnim izjavam, da so pripravljene na razorožitev — vojaški izdatki velesil pa že desetletje stalno rastejo. Zaostrovanje starih kriznih žarišč v svetu in odpiranje novih (Jug Afrike, Bližnji vzhod, Srednja Amerika in območje Karibov, Evropa itd.) je le eden od dokazov, da velesili »trmoglavo« nadaljujeta s prestižnim bojem za krepitev lastnega vpliva v posameznih delih sveta.

Svetovna ekonomska kriza je nevarna »bolezen«, ki najbolj razjeda tkivo neuvrščenih in dežel v razvoju. Res je sicer, da je tudi v industrijsko razvitih državah nizka stopnja gospodarske rasti, inflacija, nezaposlenost in podobno. Toda razvojne razlike med razvitim in nerazvitim svetom se še povečujejo, ker bogate države na različne načine valijo bremena omenjene krize na pleča revnih. Vseskozi se na primer krepi tako imenovana protekcionistična politika razvitih držav, ki v zaostrenem boju za tržišča ščitijo pred konkurenco dežel v razvoju lastne izdelke.

Analiza poslabšanih mednarodnih ekonomskih in političnih razmer bo potemtakem v ospredju zanimanja neuvrščenih na konferenci v Bagdadu. Razumljivo je, da si članice neuvrščenega gibanja že v pripravah na ta pomemben mednarodni dogodek zastavljajo vprašanje, kako v prihodnje še bolj uveljaviti izvirna načela neuvrščenega gibanja kot edine prave alternative blokovski delitvi sveta, kako se ubraniti pred pritiski obeh velesil na neuvrščeno delovanje posameznih članic in po kateri poti okrepiti pogajalsko vlogo neuvrščenih v dialogu z razvitimi o nadaljnjem razvoju v svetu. Mednarodna dogajanja po 6. konferenci neuvrščenih na vrhu v Havani so namreč ponovno opozorila, da razlike in nasprotja med neuvrščenimi državami — ki jih velesili razpihujeta in izkoriščata za uveljavitev blokovskih interesov — slabijo akcijsko sposobnost neuvrščenega gibanja.

Verjetno ni treba posebej poudarjati, kako pomembna je aktivna vloga Jugoslavije v pripravah na konferenco v Bagdadu, saj je naša država koordinator dejavnosti neuvrščenih držav kar na enajstih področjih medsebojnega sodelovanja. Potrebna bo kritična in samokritična ocena uresničevanja politične in še posebej ekonomske deklaracije iz Colomba in Havane, saj vemo, da so zapisana politična stališča in konkretno opredeljene naloge na nekaterih področjih sodelovanja ostale zgolj mrtve črke na papirju.

Emil Lah

Izgube v energetiki

Energetiki so se lani ubadali z vrsto težav, tudi takšnimi, ki so jih povzročili neusklajeni gospodarski načrti temeljnih organizacij združenega dela. Pri naštevanju vzrokov pa odmerijo prvo mesto cenam. Ko so predlagali nove cene električne energije in premoga, so se porabniki in izvajalci v interesni skupnosti elektrogospodarstva sicer pravočasno dogovorili. Skupno so sprejeli in ovrednotili elektroenergetsko bilanco, cene, predvidene v njej, pa so zrasle z zamudo.

Tu že lahko pojasnimo, čemu ti pogledi nazaj. Tudi letos se namreč ponavlja stara obrabljena zgodba. V svoji interesni skupnosti se proizvajalci in porabniki energije sicer dogovorijo o ceni, družbena skupnost na ta dogovor ne pristane, z zamudo zraste odstotek potrebne podražitve... Luknjo sicer iz leta v leto nekako zakrpamo, če ne s ceno pa kako drugače. Tako vrtimo začarani krog, namesto da bi ga enkrat za vselej ustavili z rezom urejenih odnosov — tudi pri cenah. Takšno ustavljanje je bržda boleče. Zavedati pa se moramo, da nas prej ali slej čaka in ta slej bo še bolj neprijeten.

Organizacije združenega dela, ki so dosegle načrtovano proizvodnjo, so jo odnesle brez izgub. V delovni organizaciji Zasavski premogovniki Trbovlje so lansko leto zaključili z izgubo. Za 280 milijonov dinarjev je bo. V to vsoto seveda niso všteti skladi. Po razporeditvi celotnega prihodka v elektrogospodarstvu so za kritje te izgube odmerili 90 milijonov dinarjev, 100 milijonov je prišlo iz združenih sredstev rezervnega sklada vseh energetskih temeljnih organizacij (to je kar 70 odstotkov tega sklada), 35 milijonov pa je primaknil še rezervni sklad sestavljene organizacije REK Edvard Kardelj Zasavje. Vse krpanje torej izgube le ni pokrilo, ostali pa so seveda še prazni skladi.

Nekaj manj kot 4 milijone dinarjev izgube je doletelo tudi Rudnik Laško. Združeno sta jo pokrila šoštanjska termoelektrarna in delovna organizacija TIM Laško, v katero je pred časom sodil rudnik. Skladov pa tudi v laškem premogovniku niso zmogli napolniti.

Sindikat se je seveda temeljito ubadal z vzroki izgube. V zasavskih premogovnikih jo je prinesla zalita kotredeška jama. Reševanje te jame je povzročilo ne le izpad proizvodnje, ampak tudi ogromne stroške sanacije. Dodajmo še nepravočasno povišanje cen premoga za industrijsko in široko porabo, pa bo vzrokov menda kar dovolj. Podobno je v Laškem, kjer jih je prizadel velik požar na glavnem odkopnem polju in onemogočil načrtovan izkop.

Vzroki so torej tiste vrste, ki jim pravimo »objektivni«. Posledice pa znajo biti kaj subjektivne, saj imajo z izplačili osebnih dohodkov že krepke težave. Sindikat meni, da bi kazalo izgube pokriti iz republiškega sklada skupnih rezerv, saj se bodo drugače težave vlekle skozi vso leto.

Ciril Brajer

Seji predsedstva in republiškega sveta ZSS

Obračun dela bo 4. maja

Prejšnji teden je bilo v Domu sindikatov v Ljubljani nadvse živahno. Zasedali so nekateri republiški odbori sindikatov dejavnosti, največ pozornosti pa sta vzbudili seji predsedstva RS ZSS in republiškega sveta. Predsedstvo se je sestalo v četrtek, 25. marca, dan za tem pa republiški svet, ki je obravnaval vlogo sindikatov pri vključevanju združenega dela v mednarodno delitev dela (zapis o tem objavljamo na 10. strani našega časnika).

Člani republiškega sveta so nadaljevali razpravo tudi med odmorom.

Po obširni razpravi o stališčih predsedstva do predloga zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja so se člani predsedstva seznanili z uresničevanjem zakona o raziskovalni dejavnosti in raziskovalnih skupnostih ter v tej zvezi tudi s položajem raziskovalnega centra za samoupravljanje pri RS ZSS. Sprejeli so sklep o pristopu Raziskovalnega centra k samoupravnemu sporazumu o združitvi temeljnih in drugih raziskovalnih organizacij na območju SR Slovenije v Zvezo raziskovalnih organizacij Slovenije ter k samoupravnemu sporazumu o srednjeročnem planu te zveze v sedanjem srednjeročnem obdobju.

Predsedstvo je sprejelo tudi poročilo o družbenopolitičnem usposabljanju v Zvezi sindikatov Slovenije. V letu 1980—81 so v ZSS pripravili 652 različnih oblik družbenopolitičnega usposabljanja, med katerimi so najpogostejši seminarji in posveti. V 32 občinah so občinski sveti ZSS pripravili 52 občinskih sindikalnih političnih šol, kjer se je usposabljalo 1164 udeležencev. V tem času so bili tudi trije dvomesečni politični tečaji v okviru RS ZSS ter dva v okviru Ljubljane.

Precej kritik namenjajo v občinah slabemu kadrovanju v vse oblike usposabljanja, kajti pogosto je izbor kandidatov neustrezen, kar je v resnici posledica neustrezne kadrovske politike v osnovnih organizacijah. Ta kritika velja tudi za občinske svete in njihove predloge za usposabljanje posamez nikov v dvomesečnih političnih tečajih. Predsedstvo je menilo, da mora biti družbenopolitično usposabljanje bolj načrtno, pri kadrovanju v vse oblike usposabljanja pa se moramo zavzemati za to, da bo v ta proces vključenih več članov osnovnih organizacij sindikata, izvršnih odborov in članov samoupravnih organov. Občinski sveti morajo imeti natančno evidenco o udeležencih posamez nih oblik usposabljanja, kar je prvi pogoj za pravilno kadrovanje. Da bi to delo nemoteno potekalo, je republiški svet oblikoval tudi odbor za družbenopolitično usposabljanje.

Predsedstvo je tudi odobrilo uporabo sredstev solidarnosti v znesku 106.400.000 dinarjev za odpravo posledic škode po žledu v občinah Ilirska Bistrica, Postojna in Sežana.

O kadrovskih spremembah v RS ZSS se morajo izreči tudi občinski sveti in republiški odbori sindikatov dejavnosti.

V petek je republiški svet ZSS sprejel predlog kadrovskih sprememb v republiškem svetu in njegovem predsedstvu, ki naj bi bile potrjene 11. maja, na volilni seji republiškega sveta. Po tem predlogu bodo razrešeni članstva v republiškem svetu in v predsedstvu Nada Mikič-Bulc, Srečko Mlinarič, Jože Pečnik, Franci Polak in Emil Šuštar. Dolžnosti bodo razrešeni še Vinko Hafner — predsednik RS ZSS, Martin Mlinar — podpredsednik RS ZSS in Ivan Godec — sekretar sekretariata predsedstva RS ZSS. V prihodnje ne bodo več člani RS ZSS tudi Marjan Lah, Boštjan Pirc in Franček Kavčič.

Republiški svet je sprejel tudi predlog kandidatov za člane tega organa in njegovega predsedstva v prihodnjem mandatnem obdobju. Na volilni seji naj bi izvolili:

1. Za člane republiškega sveta ZSS:

Lojzeta Fortuno
Mira Gošnika
Francko Herga
Ivana Kramerja
Zdravka Krvino
Braneta Mišiča
Marjana Orožna
Marijo Pukl
Draga Seligerja
Jožeta Sintiča

2. Za predsednika republiškega sveta ZSS Marjana OROŽNA
Za podpredsednico republiškega sveta ZSS Francko HERGA
Za sekretarja republiškega sveta ZSS Zdravka KRVINO.

3. V predsedstvo republiškega sveta ZSS poleg predsednika, podpredsednice in sekretarja še:

Mira Gošnika
Ivana Kramerja
Braneta Mišiča
Marijo Pukl
Draga Seligerja
Jožeta Sintiča

Volilna seja republiškega sveta ZSS, ki bo 11. maja, bo ocenila uresničevanje stališč 2. konference ZSS. Na njej je bilo v ospredju razporejanje dohodka in delitev sredstev za osebne dohodke po vloženem delu in rezultatih dela. Sicer pa bodo na tej seji sprejeli tudi poročilo o delu republiškega sveta ZSS med obema kongresoma ter izvolili nove člane republiškega sveta in njegovih organov.

M.H.

Predsedstvo RS ZSS razpravljalo o novem pokojninskem zakonu

Podpora z zadržki

Predsedstvo RS ZSS je v sklepni razpravi pred sprejetjem novega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (sprejela ga bo zvezna skupščina predvidoma 29. aprila) podprlo vsebino dopolnil, ki jih je k temu zakonu priložila pristojna komisija pri republiškem izvršnem svetu.

Kljub temu pa so člani predsedstva v razpravi menili, da predlog zakona bistveno širi pravice upokojencev tako v primerjavi z dosedanjimi rešitvami kot tudi s tistimi, ki jih je nakazal zakonski osnutek. Spričo tega (predvidena širitev pravic bi terjala kakih 15 odstotkov več sredstev) so se razpravljalci resno spraševali, ali bo združeno delo zmoglo tolikšno finančno breme. Predsedstvo RS ZSS se je zedinilo v oceni, da je takšna širitev — kljub temu — da bi upokojenci nekatere nove pravice lahko uveljavljali šele v naslednjem srednjeročnem obdobju, v načelu nesprejemljiva.

Sindikati menijo, da bi se morali do tega osnovnega vprašanja opredeliti vsi družbenopolitični dejavniki in zvezni skupščini predlagati, da dodobra premisli o tem pri sprejemanju novega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju.

Glede možnosti predčasnega upokojevanja, ki jo predvideva zdaj tudi predlog zakona, je vodstvo slovenskih sindikatov ponovilo stališče, ki ga je sprejela že 3. konferenca ZSS o socialni politiki in varnosti delavcev. Sindikati, ki so bili sprva odločno proti uvedbi predčasnega upokojevanja, so na 3. konferenci potem le popustili splošnemu mnenju in pritiskom delavcev. Zdaj se tudi oni strinjajo, da bi zakon omogočal predčasno upokojevanje, vendar s pripombo, da le-to ne sme iti na rovaš solidarnosti tistih delavcev, ki te možnosti ne bodo izkoristili.

Sicer pa bežen pregled tistega dela zakonskega predloga, ki obravnava predčasno upokojevanje, hkrati pa ponuja tudi možnost ženskam, da delajo čez polno pokojninsko dobo (35 let), ni tisto, kar so izražali delavci pred 3. konferenco, ki so razpravljali tudi o osnutku tega zakona. Ne bomo povedali nič novega, vendar se vseeno vprašajmo: katere delavke bodo izkoristile možnost in delale 40 let? Bržda to v nobenem primeru ne bodo tekstilne in druge delavke, ki delajo v težkih delovnih razmerah. In še: ali bo takšna rešitev pripomogla k zmanjševanju brezposelnosti? Najbrž ne (posebej velja to za Slovenijo), še zlasti če upoštevamo sestavo nezaposlenih, v kateri prednjačijo tisti, ki čakajo prav na tisto delo, ki ga bodo (v pisarnah) opravljale nekatere delavke tudi še potem, ko bi se lahko že normalno upokojile. Podobno je z delavci udeleženci NOB, ki imajo »partizanščino« priznano v dvojnem štetju delovnih let. Predvideni zakon le-tem omogoča, da pri upokojevanju uveljavljajo zgolj enojna partizanska leta. Tudi v tem primeru se lahko vprašamo, kdo bo izkoristil to možnost, še zlasti, ker ne vemo, kam s pripravniki, ki prihajajo z visokih in višjih šol.

Predlog zakona pa v primerjavi z osnutkom prinaša še eno pomembno novost, ki je dokaj razburkala omenjeno sejo v Domu sindikatov. Gre za valorizacijo osebnih dohodkov, ki se upoštevajo pri odmeri pokojnine, in sicer na povprečje zadnjega leta (v osnutku predzadnjega) pred upokojitvijo, kar naj bi sicer začeli uveljavljati šele 1986. leta. Ne glede na načelno podporo, ki so jo dali tej rešitvi sindikati, pa so razpravljalci menili, da je še posebej pri tej določbi treba imeti pred očmi realne materialne možnosti združenega dela.

Ivo Kuljaj

9. KONGRES ZKS

Uveljavljanje novih sistemskih rešitev pri graditvi ekonomskega sistema

— Na temeljnih področjih družbenoekonomskega sistema (ekonomski odnosi s tujino, cene, denar, kreditna politika), zamujamo z izpeljavo sistemskih rešitev...

— Instrumenti in mehanizmi ekonomske politike so bili pod močnim vplivom državno-lastninskih odnosov in niso spodbujali delavcev v združenem delu in njihovih samoupravnih organizacij in skupnosti k samoupravnemu reševanju tekočih gospodarskih problemov.

— Tudi v zvezi komunistov še ni premagana ideja, da bi družbenoekonomske probleme lahko učinkoviteje reševali na državno-lastninskih ali na skupinsko-lastninskih osnovah liberalistične zasnove gospodarstva.

Iz poročila za 9. kongres ZKS

Praznovali bomo brez sprememb

Predsedstvo republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije je na seji 25. marca obravnavalo pobudo za spremembo zveznega zakona o praznovanju državnih praznikov. Bistvo sprememb bi bilo v tem, da bi se tudi državni prazniki praznovali dva koledarska dneva in jih ne bi bilo mogoče prenašati na druge delovne dni.

Predsedstvo je ocenilo, da takšna sprememba zakona ni dovolj utemeljena in je zato ne predlaga v uzakonitev. Sklenilo pa je, da bodo sindikati skupaj z drugimi družbenimi dejavniki še naprej spodbujali delavce v združenem delu k smotrni izrabi delovnega časa, vključno z načini praznovanja državnih praznikov.

Franček Kavčič — odgovorni urednik DE

Republiški svet ZSS je imenoval Frančka Kavčiča, člana sekretariata predsedstva RS ZSS za odgovornega urednika Delavske enotnosti. Franček Kavčič je doslej opravljal različne dolžnosti v sindikatih in v zvezi sindikatov. Kot član predsedstva je skrbel za organiziranost in metode delovanja sindikatov, njihovo vključevanje v politični sistem ter vodil statutarno komisijo. Ob tem se je vključeval tudi v raziskovalno in publicistično dejavnost.

KLIČEMO

310-033 Ljubljana

Na zvezi je Viktor Marinc, sekretar republiškega odbora sindikata kmetijstva in živilske industrije

— S katerimi težavami ste se v zadnjem času največ ukvarjali v republiškem odboru?

»Morda bi omenil le dve, ki sta najbolj izraziti.

Pekarstvo je v zadnjem času res v nezavidljivem položaju. Že sam podatek, da je cena kruha nižja od cene surovin, najbrže pove dovolj. Mimogrede, v Vojvodini, kjer je pšenica doma, je kruh dražji za 1,50 dinarjev. Ko pa ugotavljamo, da ima večina pekarn zastarelo opremo, da imajo delavci te dejavnosti najnižje osebne dohodke v živilski industriji, da je pri tem mnogo nočnega in nedeljskega dela in da zato manjka kadrov, je slika, ki res ni rožnata, skorajda popolna. No, občasno primanjkuje tudi surovin.«

— In kakšno je vaše stališče oziroma predlogi za rešitev?

»V republiškem odboru pripravljamo gradivo za sejo predsedstva RS ZSS, kjer naj bi po našem mnenju skušali najti rešitev, tako da bi izboljšali družbenoekonomski položaj delavcev in panoge, ne pa le s popravki cen.«

— In kaj je tisto drugo?

»Drugo, kar smo skušali reševati, so izgube delovnih organizacij živilske industrije. Kar 15 jih je, ki imajo več kot 165 milijonov izgube. Najtežje je v mesno-predelovalni industriji, saj je pri njih približno 80 odstotkov izgube nastalo zaradi razlike med dogovorjeno in dejansko odkupno ceno živine. V republiškem odboru iščemo možnosti za pokritje izgub pred uvedbo sanacijskega postopka in to znotraj zaključene verige, posebej pa v večjih potrošniških centrih. Sodelujemo tudi v komisiji Gospodarske zbornice Slovenije, ki skuša ugotoviti, ali je tako nastalo res 80 odstotkov izgube.«

— Kako ocenjujete priprave na letošnjo spomladansko setev in kaj ste storili za uresničitev plana na tem področju?

»Neposrednega vpliva na uresničevanje načrtov nimamo. Posredno sodelujemo le prek SZDL in naših članov, ki so v vseh štabih za setev. Po podatkih, ki jih imamo, je za setev vse pripravljeno. Dovolj je semen, gnojil, zaščitnih sredstev pa tudi rezervnih delov. Dokončnih podatkov še ni, vendar menim, da plana ne bomo dosegli. Letos bi morali odkupiti kar 46 tisoč ton pšenice, lani smo jih samo dvanajst tisoč. Toliko več naj bi pridelali predvsem zasebni kmetovalci. Naloga je težko izvedljiva, saj po naših ocenah še vedno nismo uspeli prek služb v zadrugah vplivati na vsakega posameznega kmetovalca. Nimamo dovolj primernih kadrov, saj je v Sloveniji le 80 pospeševalcev, ki se s tem ukvarjajo.«

— In kaj ste vi delali zadnji teden?

»Pripravljam poročilo in usmeritve za sestanek sindikata naše dejavnosti, ki bo 28. maja.«

Andrej Agnič

Priprave na skupščine RO sindikatov dejavnosti

Vprašanja z »obrobja« silijo v ospredje dela sindikata

V sindikatih dejavnosti so se začeli pospešeno pripravljati na skupščine republiških odborov. Na teh bodo delegati ocenili delo posameznih republiških odborov v minulem štiriletnem mandatnem obdobju. Spregovorili bodo — tako vsaj sodijo odgovorni v republiških odborih — o ta čas najbolj aktualnih vprašanjih družbenoekonomskega položaja delavcev v posameznih gospodarskih vejah ter se dogovorili za program dela v prihodnje.

Maj se bliskovito približuje. Prav v tem mesecu pa bi po dogovoru v RS ZSS morali opraviti skupščine republiških odborov sindikatov dejavnosti in izvoliti tudi nova vodstva. Tematski okviri priprav na skupščine vsebujejo vrsto vprašanj delavcev v organizacijah združenega dela, ki so organizirani v sindikatih dejavnosti, organizaciji torej, kjer lahko izražajo posebne interese, jih soočajo z drugimi in usklajujejo v zvezi sindikatov. Zategadelj bi bilo narobe, če bi se v pripravah na skupščine republiških odborov dejavnosti usmerjali le na družbenoekonomska in socialna vprašanja delavcev, kajti prav pred kongresi zveze sindikatov je najbolj ugoden čas, da temeljiteje analiziramo tudi organiziranost in metode političnega dela v sindikatih dejavnosti ter še posebej spregovorimo, zakaj se ponekod občinski odbori sindikatov dejavnosti niso uveljavili kot oblika izražanja posebnih interesov delavcev v določeni panogi in prepotrebna oblika dela občinskih svetov zveze sindikatov. Na 9. kongresu Zveze sindikatov Slovenije smo se sicer o tem lepo dogovorili, opredelili smo naloge sindikatov dejavnosti kot oblike organiziranja delavcev in oblike dela zveze sindikatov, vendar vse kaže, da v marsikaterem sindikatu vsebinska preosnova ni zaživela, nekateri trdijo, da se sindikati dejavnosti v republiškem svetu premalo slišijo, da ni prave usklajenosti med sindikati dejavnosti in podobno. Vsa ta vprašanja bi bilo več kot potrebno preučiti, razmisliti o učinkovitejši koordinaciji dela, še posebej pa napeti vse sile pri utrjevanju osnovnih organizacij sindikata in občinskih odborov sindikatov dejavnosti.

Bržkone pa bo v ospredju zasedanj vseh skupščin republiških odborov družbenoekonomski položaj delavcev v posameznih gospodarskih panogah, zagate, s katerimi se srečujejo pri gospodarjenju in v stabilizacijskih prizadevanjih ter oblikovanje programov dela. Sindikati in zveza sindikatov so v preteklosti sprejeli številne usmeritve in sklepe za delo sindikata na vseh ravneh organiziranosti. In kako smo v praksi uresničevali zapisana stališča in sklepe? Tudi na to morajo dati odgovore skupščine sindikatov dejavnosti, saj bo lahko potlej seštevanje odgovorov pomembna prvina pri oblikovanju poročila o delu Zveze sindikatov Slovenije, ki ga bo sprejel 10. kongres.

Zmogljivosti večje od surovinskega zaledja

Slovenski papirničarji in grafičarji so v težkem gospodarskem položaju. Ta se kaže zlasti v številnih prekinitvah proizvodnega procesa zaradi slabe oskrbe s surovinami in reprodukcijskim materialom. Osnovni problem celulozne in papirne industrije je predvsem visoka odvisnost od uvoza celuloznega lesa in starega papirja, tega na jugoslovanskem tržišču ni dovolj. Papirno industrijo bremenijo visoke obveznosti za odplačila tujih posojil, zato morajo izvažati tudi več papirnih polizdelkov. To povzroča pomanjkljivo oskrbo domače grafične in časopisno-informativne dejavnosti.

Nedvomno pa bo takšen način, ko vsaka organizacija združenega dela rešuje najprej svoje težave, pustil tudi dolgoročne posledice v razvoju posameznih dejavnosti. Te bodo vplivale lahko tudi na socialno varnost delavcev v posameznih dejavnostih.

Zmogljivosti slovenske papirne industrije so večje od domačih potreb in surovinskega zaledja. Zato se temeljni problem oskrbe z osnovnimi surovinami začenja že v celulozni dejavnosti. Le-tej za normalno proizvodnjo primanjkuje lesne surovine (celulozni les) iz domačih oziroma jugoslovanskih gozdov, pa tudi dogovorjeno zmanjšanje uvoza celuloznega lesa vpliva na primanjkljaj v celulozni industriji.

Izhod vidijo v vse večjem povezovanju z gospodarskimi organizacijami in še bolj odgovornem oskrbovanju papirne industrije s celuloznim lesom iz domačih virov. Tako bi zmanjšali uvozno odvisnost. Slovenska papirna industrija je leta 1980 prodala v druge republike 202.747 ton ali 46,6 odstotka proizvodnje papirja, nekaterih vrst papirja še celo več, saj v Sloveniji porabimo na primer le 18 odstotkov proizvodnje roto papirja. Že groba predstavitev težav kaže, da morata celulozna in papirna industrija za svojo nemoteno proizvodnjo nameniti precej deviz za uvoz surovin, druge republike pa se zapirajo vase in zmanjšujejo dobave. Tako mora papirna panoga iz leta v leto povečevati svoj izvoz, če se hoče preživeti. Povečan izvoz povzroča pomanjkanje papirja in papirnih izdelkov na domačem trgu, kar najbolj občuti ravno grafična industrija.

Temeljno izhodišče gospodarske politike mora biti predvsem uresničevanje načrtov pri polni izkoriščenosti proizvodnih zmogljivosti papirne industrije in uresničevanje sprejetih načrtov ekonomskih odnosov s tujino. Za nujno oskrbo domačega trga s papirjem pa bi morali poleg deviz iz lastnega izvoza zagotoviti tudi samoupravno združevanje deviz med organizacijami združenega dela, pa tudi z usmerjenim združevanjem le-teh v samoupravnih skupnostih za ekonomske odnose s tujino v republikah in pokrajinah.

»Krivci so tudi med nami«

Tudi v republiškem odboru sindikata delavcev gostinstva in turizma niso zadovoljni z lanskimi poslovnimi rezultati in s sedanjim gospodarskim položajem te panoge. Že ob lanskih devetmesečnih podatkih poslovanja so bili v skrbeh, kajti v vseh vejah te dejavnosti je rast čistega dohodka na zaposlenega počasnejša od rasti dohodka na zaposlenega, ta pa zaostaja za rastjo celotnega prihodka. Materialni stroški rastejo hitreje kot celotni prihodek, povečane obveznosti pa zmanjšujejo čisti dohodek na zaposlenega. Poseben problem v takih razmerah predstavlja gibanje osebnih dohodkov, ki so naraščali v povprečju hitreje kot dohodek na zaposlenega in tudi kot čisti dohodek. Takšno razporejanje dohodka in sredstev za osebne dohodke ni skladno z družbeno dogovorjenimi usmeritvami razporejanja, čeprav so povprečni osebni dohodki v tej panogi nižji od povprečnih osebnih dohodkov na zaposlenega v gospodarstvu naše republike.

To povzroča organizacijam združenega dela v gostinstvu in turizmu obilico težav, vendar pa hkrati zavezuje sindikalne organizacije in tudi druge družbene dejavnike, da se z ovirami pri gospodarjenju in pri odpravljanju gospodarskih zagat v gostinstvu in turizmu temeljiteje spoprimejo. V republiškem odboru sindikata ugotavljajo, da bi gostinski in turistični delavci lahko sami, ob boljši organizaciji dela in s povezovanjem odpravili marsikatero nevšečnost, ki ji pravimo slab gospodarski učinek. Že z združevanjem poslovnih opravil med organizacijami združenega dela bi lahko znižali stroške poslovanja za 20 do 30 odstotkov. To trditev v republiškem odboru lahko podkrepijo z analizo. Na te pomanjkljivosti sindikat nenehno opozarja, vendar pa se to združevanje prepočasti (beri: sploh ne) uresničuje. Le na nekaj primerov naj opozorimo: vsaka organizacija združenega dela nabavlja sama meso v majhnih količinah, kar je neracionalno, vsi dogovori z mesno industrijo in vse pobude za drugačno preskrbo z mesom pa so padle v vodo. Vsak zase kupuje tudi krompir, namesto da bi uvedli enotno nabavo za posamezna mesta in kraje. Če bi denimo le v Ljubljani organizirali skupno nabavo krompirja, bi gostinstvo prihranilo 15 milijonov dinarjev že s tem, da bi odpadne surovine lahko uporabili za predelavo in krmila. Tako so storili v Rogaški Slatini, v Gostinskem podjetju Ljubljana in v Bernardinu. Ugotavljajo, da so znižali stroške za 20 odstotkov. Možnosti za skupne nastope v tujini raje sploh ne omenjamo, saj je to že skoraj izpeta pesem, pa na žalost še zmeraj brez pravega učinka.

O teh in podobnih vprašanjih bodo spregovorili na skupščinah republiških odborov. Res je, da so nekatera že stara, vendar pa zaradi neuresničevanja dogovorov še bolj aktualna. Čas je, da se jih v sedanjem stabilizacijskem primežu lotimo z vso odgovornostjo, kajti prostora za lahek zaslužek že danes ni, v prihodnje pa ga bo še manj. Ob tem se samo po sebi postavlja vprašanje, zakaj v osnovnih organizacijah sindikata niso postavili teh vprašanj na dnevne rede svojih sej in zahtevali od odgovornih, da se jih lotijo in razrešijo tako, da bodo rešitve v korist celotni družbeni skupnosti in posameznim delovnim kolektivom. Nenazadnje bi morali o tem spregovoriti tudi samoupravni organi v organizacijah združenega dela. Sicer pa je uveljavljanje samoupravnih odnosov in (ne)učinkovita samoupravna organiziranost eden izmed tematskih spletov, ki bo prav tako v žarišču dela skupščin republiških odborov sindikatov dejavnosti.

Marjan Horvat

S seje predsedstva Zveze sindikatov Kosova

Delitev stanovanj po načelu vplivnejšega

Na zadnji seji predsedstva Zveze sindikatov Kosova, ki jo je vodil član predsedstva Radivoje Mihajlović, so obravnavali predvsem vprašanja delitve stanovanj in stanovanjskih posojil.

Uvodoma je Bedžet Zečiri poskušal razložiti nekatera odstopanja od samoupravnih dogovorov pri delitvi stanovanj in hkrati pojasniti, kolikšna je dejanska vloga delavcev pri odločanju o delu dohodka, ki ga namenjajo za stanovanjsko gradnjo. Kljub nekaterim dobrim rezultatom še ni zagotovljeno, da bi delavci neposredno odločali o stanovanjski politiki, ampak v njihovem imenu odločajo komisije, šefi, direktorji. Zato je nujna večja aktivnost sindikata in drugih družbenih dejavnikov pri stalnem dograjevanju samoupravnih aktov. Pri tem je treba dosledno upoštevati kriterije kot so stanovanjske razmere, prispevek k delu in rezultate dela ter solidarnost, saj so ti temelji zapisani že v ustavi in zakonu o združenem delu.

Udeleženci razprave so ugotovili, da je največ pritožb delavcev na račun delitve stanovanj in da tam, kjer te delitve ni, ne zahtevajo posredovanja družbnega pravobranilca samo pravljanja ali sodišč združenega dela. Tu je še precej razhajanja med potrebami in možnostmi. Delitev stanovanj poteka po načelu močnejšega, vplivnejšega, zato so delavci precej odmaknjeni od stanovanj.

Najmanj pravičnosti je pri ugotavljanju kriterijev za delitev stanovanj, saj mnogi skoraj kot po pravilu, ko dobe večsobno stanovanje, odstopijo del prostorov najbližjim sorodnikom. O tem je razpravljal tudi Dobrosav Gvozdič, predstavnik »Trepče«, ki je poudaril, da je na tem področju največ odstopanj. Nekateri vodilni delavci imajo po dve ali celo več stanovanj in še dobe nekateri posojila za gradnjo hiš.

Šefčet Jašari je ob koncu razprave dejal, da se je sindikat na tem področju premalo izkazal, kar potrjujejo številne pritožbe delavcev. Delavci niso zadovoljni z delitvijo stanovanj in stanovanjskih posojil, ne pa tudi z možnostmi za gradnjo. Tudi samoupravni akti, ki urejajo to področje so premalo jasni in določni, določila različno razlagajo pred vsako delitvijo stanovanj in tako se delitev uravnava po posameznikih. Tako dobe družbena stanovanja predvsem direktorji, šefi proizvodnje, tajnice in delavci v nematerialni proizvodnji, medtem ko gredo rudarji in drugi delavci že v pokoj, pa še vedno nimajo stanovanja. Zavzel se je, da v prihodnje ne bi smeli odtujevati delavcev od tega dohodka ter da bi se morali o delitvi stanovanj javno izreči, kot to določata ustava in zakon o združenem delu.

Na seji so posebno pozornost namenili načinom odločanja o delitvi stanovanj in stanovanjskih posojil in opozorili na številne primere teh postopkov odločanja. Omenili so tudi, da se o delitvi stanovanj često dogovori skupina ljudi, ki kasneje svoj dogovor izpelje po samoupravnem postopku. Nepravilnosti se dogajajo tudi pri določanju deficitarnih kadrov, kajti ti imajo prednost pri delitvi stanovanj in kreditov. Pogosto med deficitarne poklice uvrstijo direktorja, šefe proizvodnje in druge delavce, ne pa tiste izk neposredne proizvodnje.

Prav zato ker gre za življenjsko pomembna vprašanja delovnih ljudi, se je predsedstvo odločilo za oblikovanje Družbenega dogovora o enotnih osnovah in merilih za dodeljevanje družbenih stanovanj in stanovanjskih posojil.

Prav tako bo treba določiti tudi termine za uskladitev vseh pravilnikov in drugih samoupravnih aktov v organizacijah združenega dela z določili družbenega dogovora. Sklepe te seje predsedstva pa bodo poslali vsem občinskim svetom in osnovnim sindikalnim organizacijam, da bi jim služili kot podlaga za javne razprave o tej problematiki.

Tomislav Kadić

MIMOGREDE

Nepripravljeni sestanki — izguba časa

Po sprejemu nove ustave in zakona o združenem delu velja, da se je vloga sindikata na vseh toriščih družbenega in gospodarskega življenja okrepila. Organiziranost delavcev v sindikatu se je prilagodila tej novi vlogi, spremenjenim družbenim in proizvodnim odnosom ter zahtevnim ciljem, ki smo si jih zadali v naši družbi pri utrjevanju samoupravljanja in ustalitvenih hotenj v našem gospodarstvu.

V Zvezi sindikatov Slovenije so se začele priprave na 10. kongres ZSS in hkrati tudi na 9. kongres ZSJ. Imenovali so delovne skupine za pripravo resolucije in poročila, zbirajo potrebna gradiva in ocene in vse več je tudi tistih razmišljanj, ki so nagnjena h kritični družbeni analizi vloge, delovanja in učinkovitosti dela sindikata. Brez dvoma lahko trdimo, da pomenijo minula štiri leta v delovanju sindikata pomemben vsebinski premik pri utrjevanju njegove vloge kot najširše organizacije delavskega razreda. Vse te pomembne vsebinske in organizacijske vidike delovanja je treba ovrednotiti in ob tem opozoriti tudi na pomanjkljivosti, odstopanja in kajpak brez ponavljanja znanih stališč in resnic oblikovati prihodnje naloge. Resnici na ljubo moramo sicer zapisati, da povsem brez ponavljanja najbrže ne bo šlo, vendar pa bi ga moralo biti čim manj.

Zato je zelo pomembno, kako pripravljamo posamezne seje organov, ki bodo vsebinsko ali organizacijsko pripravljali 10. kongres ZSS. Pripravljena gradiva ne bodo smela biti obsežno leporečje in še manj nejasno opredeljevanje do bistvenih vprašanj družbenega in gospodarskega razvoja. Treba bo konkretno spregovoriti o posameznih vprašanjih, bodisi da so aktualna v ožjem ali širšem okolju. Vse to ne velja zgolj za seje in kongresne priprave v osrednjih organih, pač pa za vse, od osnovnih sindikalnih organizacij, občinskih svetov, republiških organov itd.

Resda smo šele začeli razpravljati in razmišljati o kongresu ZSS. Res je tudi, da smo se do vrste vprašanj in problemov družbenega razvoja že opredelili, zlasti na treh sindikalnih konferencah. Kljub temu pa ostaja občutek, da minuli prvi seji odbora za pripravo 10. kongresa ne moremo nadeti omenjenih značilnosti.

Marjan Horvat

Koga (ne) obvezujejo usmeritve?!

Pred dnevi sem prebral, da stališča in usmeritve 3. konference ZSS o socialni politiki in varnosti delavcev ne obvezujejo samoupravnih interesnih skupnosti, temveč da so jim lahko samo v pomoč.

Rekel bi tole: takšna logika je dokaz več, da sisi še vedno ne predstavljajo izvršne volje delovnih ljudi, ampak tista mesta, ki v imenu delavcev tudi narekujejo njihovo voljo. Če bi bilo drugače, potem se najbrž ne bi spotikali ob te obcestne kamne (forumski verbalizem) pri uresničevanju stališč 3. konference.

Gre za to: sindikat je (seveda skupaj z drugimi dejavniki) oblikovalec socialne politike. Široka javna razprava na vseh ravneh sindikalne organiziranosti je rodila sklepno listino 3. konference, za katero lahko rečemo, da je zajela mnenja in hotenja sindikalnega članstva. In če je tako (za dvom ni razlogov), potem je na dlani, da ne gre za nobeno pomoč sisom, ampak za obveznost, ki se ji ne morejo izogniti. Drugače je kajpak le v primeru, ko ugotavljamo, da je delegatski sistem v samoupravnih interesnih skupnostih še vedno na trhlih nogah. Tedaj je res mogoče govoriti o sindikalnih stališčih zgolj kot pripomočkih, ki jih lahko nekdo upošteva ali pa tudi ne. In to se nam zdaj dogaja.

Spomnimo se na strateško usmeritev 3. konference, ki sindikatom narekuje takšno socialno politiko, ki bo delavcem omogočila, da bodo lahko sami postali nosilci zagotavljanja svoje socialne varnosti. Torej gre zdaj, ko je vsebina te politike jasna, samo za to, kako to vsebino tudi uresničevati. Delavci pa jo uresničujejo tudi v interesnih skupnostih. To pomeni, da morajo bolj kot doslej zaživeti delegatski odnosi, ki so pri uresničevanju stališč in usmeritev 3. konference za sindikate največja naloga. Če ne bodo začeli uresničevati te, potem lahko mirne duše rečemo, da so vsi akcijski programi akcija na pamet. Kajti šele takrat, ko bodo delavci kot delegati v sisih začeli uresničevati politiko, za katero so se dogovorili v sindikatu, lahko pričakujemo prave sadove. In edino v tem primeru se ne bomo spraševali, ali stališča in usmeritve 3. konference obvezujejo samoupravne interesne skupnosti ali so lahko zgolj v pomoč. Delavec bo prek delegatskih odnosov sam rešil to vprašanje. V sindikat pa se je včlanil zato, da mu pri tem pomaga (ne pa deli končne sodbe).

Ivo Kuljaj

KLEPET V UREDNIŠTVU

Nezaupnica sindikatom?

Čeprav imamo v Sloveniji dokaj dobro organizirano pravno pomoč delavcem — in to velja bolj ali manj za vsa območja, pa tudi za različne ravni, pa delavci iščejo pravico pri raznih višjih organih v republiki. Tako prihajajo prošnje in pritožbe na republiško skupščino, njen izvršni svet, pa na najvišje partijske organe in seveda tudi na republiški svet Zveze sindikatov Slovenije. Vsi ti organi imajo ustrezne komisije, ki skušajo tako ali drugače pomagati posameznikom, z nasvetom ali z neposrednim ukrepanjem rešiti njihov problem.

V tokratnem klepetu s sekretarko komisije za prošnje in pritožbe pri republiškem svetu Zveze sindikatov Slovenije Tončko Rožič bomo med drugim skušali osvetliti ozadje pisem, ki jih delavci pošiljajo republiškemu svetu, in pa vlogo sindikatov pri konkretnem reševanju problemov, ki so povod za pritožbe.

Velikokrat govorimo o prošnjah in pritožbah delavcev, toda skoraj vedno se izognemo številkam pa tudi konkretni vsebini.

Po 9. kongresu Zveze sindikatov Slovenije smo prejeli 511 prošenj in pritožb. Vsebina je seveda različna, največ pa se jih nanaša na varstvo pravic delavcev, kamor sodijo delovna razmerja, osebni dohodki, socialne razmere, samoupravljanje. K temu moram dodati še to, da je večina pritožb utemeljenih. Vsebina je v glavnem taka: opisovanje težkih gospodarskih razmer in nezadovoljstvo, negodovanje zaradi preštevilčne administracije, nesamoupravno vedenje poslovodnih organov, slaba organizacija dela, nedisciplina in neodgovornost, nespoštovanje samoupravnih aktov, nepravilnosti v poslovanju, poniževalen odnos nadrejenih itd. Delavce najbolj boli, če kakšen ukrep, ki so ga sprejeli za vse v organizaciji združenega dela, velja le zanje, pravice pa za druge.

Število na prvi pogled ni veliko, ali se je z leti kaj spremenilo?

Število prošenj in pritožb se manjša, vendar to ne pomeni, da je čedalje manj sporov delavcev z njihovim delovnim okoljem. Pred leti so delavci prosili predvsem za socialno pomoč, zdaj pa zlasti iščejo zaščito svojih samoupravnih pravic. Takih vlog je največ: od 511 kar 400. To je veliko, če vemo, da deluje v okviru občinskih svetov zveze sindikatov že veliko služb pravne pomoči, da so tu sodišča združenega dela, družbeni pravobranilci samoupravljanja, da je mogoče rešiti problem že v osnovni organizaciji zveze sindikatov.

Vsebina prošenj in pritožb kaže, da se delavci zavedajo svojih samoupravnih pravic in vedo, kdaj so kršene.

Res je. To pa ni čudno, saj se z njimi seznanjajo že vrsto let Žal pa se prevečkrat tudi izkaže, da premalo vedo o samoupravnih dolžnostih in odgovornostih.

Prav zaradi tega prevečkrat prihaja do sporov. S tem seveda ne trdim, da delavci, ki se pritožujejo, niso dobri delavci in samoupravljalci. Niso redki primeri, ko prav ti delavci postanejo žrtve okolja, ker so trn v peti mnogim, ki jih dobro delo in resnično samoupravljanje moti.

Mnogi pišejo večkrat, več pritožb pride iz istega okolja, veliko pa je tudi skupinskih pritožb. Kaj to pomeni?

V takih primerih delavci odkrito in konkretno pišejo o težavah, s katerimi se soočajo, o težavah, ki praviloma globoko posegajo v njihovo materialno in socialno varnost. Take pritožbe so kazalec resničnih razmer v določenem okolju. Tam, od koder prihajajo, običajno ne poznajo samoupravljanja ali pa zgolj na papirju. Tam tudi mrgoli birokratov in tehnokratov, običajno pa tudi slabo gospodarijo.

Spore, ki nastajajo v temeljni organizaciji združenega dela, naj bi najprej skušala rešiti osnovna organizacija zveze sindikatov. Šele potem, če spora resnično ni mogoče rešiti, naj bi delavci iskali pravico drugje?

To bi bila normalna pot. Vendar pa so stvari v praksi precej drugačne. Osnovne organizacije zveze sindikatov, njihovi izvršni odbori ali predsedniki v večini primerov sploh ne vedo za spor.

Povedala bom le ta primer: v šest tisoč primerih, kolikor so jih obravnavali na prvi stopnji sodišč združenega dela, so osnovne organizacije zveze sindikatov zavzele svoja stališča le v sto primerih. Po drugi strani pa ugotavljamo, da večina predsednikov osnovnih organizacij stopi na stran organizacije združenega dela oziroma poslovodnih ali vodilnih struktur. To delavci ne le čutijo, ampak tudi vedo. Od tod tudi nemalokrat njihovo nezaupanje v osnovne organizacije in strokovne službe, kadar gre za reševanje takih sporov. Vzrok pa sta tudi slaba informiranost in miselnost, da bo pritožba na višjo raven učinkovitejša in zato rešitev uspešnejša.

Tončka Rožič *(Slika: Andrej Agnič)*

Je potemtakem tudi kaj pritožb na račun sindikata?

Delavci večkrat opozarjajo na pasivnost osnovnih organizacij pri varstvu pravic delavcev ali na premajhno sodelovanje organov in organizacij zveze sindikatov, drugih družbenopolitičnih organizacij in samoupravnih organov v tozdih. Komisija ukrepa v slehernem primeru, vendar je prav pri slednjem običajno največ težav.

Veliko je anonimnih pisem. Se njihova vsebina razlikuje od podpisanih?

V glavnem ne. Vsa razlika je le v tem, da se mnogi boje posledic v svojem delovnem okolju. Kajti so primeri, da takega delavca njegovi nadrejeni ali tisti, proti katerim je bila vsebina upravičeno naperjena, šikanirajo, premestijo na drugo, slabše plačano delo ali ga sčasoma odslovijo iz službe. Anonimna pisma tudi obravnavamo, saj so prav tako kazalo razmer v nekem okolju.

Kakšno pa je konkretno delo komisije?

V posameznih, težjih primerih obiščemo organizacijo združenega dela in skušamo rešiti nastale spore. Sicer pa člani komisije prevzamejo posamezna območja. Po vsakem takem ravnanju napišejo poročilo, večkrat pa stvari pozneje še preverimo.

Pri delu se večkrat srečujemo s problemi. To je zato, ker je komisija delovno telo in nima nikakršnih političnih pooblastil za ukrepanje.

Število prošenj in pritožb, ki jih delavci pošiljajo na razne najvišje državne organe in družbenopolitične organizacije, predvsem na partijske organe, je precej višje. Se mar v tem kaže tudi določena nezaupnica sindikatom?

Žal je v tem precej resnice. Mnogi delavci nam pišejo in očitajo, zakaj sindikati opuščajo vlogo zaščitnika delavskega razreda.

Peter Štefanič

DE DELAVSKA ENOTNOST Ljubljana

JUGOSLOVANSKI CENTER ZA TEORIJO IN PRAKSO SAMOUPRAVLJANJA Edvard Kardelj Ljubljana

SAMOUPRAVLJANJE — POT OSVOBAJANJA DELA

Ob 71-letnici rojstva Edvarda Kardelja, 27. in 28. januarja 1981, je bilo v Ljubljani znanstveno srečanje na temo »Samoupravljanje — pot osvobajanja dela«, ki ga je pripravil Jugoslovanski center za teorijo in prakso samoupravljanja Edvard Kardelj.

Ta znanstvena razprava sodi v okvir tribune »Misel in revolucionarno delo Edvarda Kardelja« in je druga v nizu načrtovanih razprav, ki bodo tudi ob prihodnjih obletnicah Kardeljevega rojstva.

Gradivo letošnjega znanstvenega srečanja je objavljeno v knjigi **SAMOUPRAVLJANJE — POT OSVOBAJANJA DELA.**

Knjiga je izšla v srbohrvaščini. Cena: 700 dinarjev.

ZVEZEK št. 5/II. UDK 3 —

KARDELJEV PRISPEVEK K PREOSNOVI VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

Zvezek vsebuje referate in razprave okrogle mize, ki jo je pripravil Jugoslovanski center za teorijo in prakso samoupravljanja Edvard Kardelj [illegible] s Politično šolo ZKJ Josip Broz Tito iz Kumrovca in s Fakulteto političnih ved iz Beograda, in je bila 17. aprila 1981 v Ljubljani.

Zvezek je izšel v srbohrvaščini. Cena: 120 dinarjev.

Naročila sprejema DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Celovška 43.

Kadrovik ne more biti kdorkoli

Znano je, da ima le slaba polovica organizacij združenega dela bolj ali manj razvito kadrovsko službo, v preostalih se to delo zožuje na prijave in odjave delavcev in na vodenje statistike. Drugo, kar vemo o stanju kadrovskih služb, je to, da nam glede na razpise manjka v združenem delu okoli 300 visokoizobraženih kadrovikov, 260 z višjo izobrazbo, medtem ko je priliv delavcev s srednjo izobrazbo za kadrovsko delo presežen za okoli 400 delavcev. Neustrezna pa je tudi poklicna sestava teh delavcev, saj so med kadroviki s srednjo izobrazbo ljudje kar 18 različnih poklicev; najpogostejši so ekonomski tehniki, na višjih stopnjah pa prevladujejo pravniki. In še nekaj vemo: v vsem povojnem obdobju smo si uspeli vzgojiti le 360 kadrovskih delavcev, ki so prihajali pretežno s sociološke fakultete in z višje oziroma visoke šole za organizacijo dela.

Pa vendar je kadrovsko delo strokovno delo, ki zahteva posebna znanja, če naj organizacije združenega dela uresničujejo svojo kadrovsko funkcijo tako, kot jo opredeljuje zakon o usmerjenem izobraževanju. Gospodarska zbornica in sindikati, ki se zadnji dve leti še posebej zavzeto ukvarjajo z razvojem kadrovskih služb v združenem delu, vztrajajo, da moramo imeti kadrovika v temeljni organizaciji, ki je izvor vseh informacij, strokovno kadrovsko službo na ravni organizacije združenega dela, razvojno kadrovsko službo na ravni sestavljene organizacije, razviti pa bi morali strokovne kadrovske službe tudi na ravni občin za potrebe vseh manjših organizacij združenega dela. Takšno stališče se je izoblikovalo iz ugotovitev analize sedanjega stanja kadrovskih dejavnosti v združenem delu.

Zdaj je tudi že narejen in v odboru podpisnikov družbenega dogovora o kadrovski politiki sprejet opis del in opravil v kadrovski dejavnosti. Na tem temelju so bili narejeni tudi opisi treh osnovnih poklicev: kadrovski tehnik, ki naj bi delal v temeljni organizaciji, kadrovik in diplomiran kadrovik pa naj bi delala v kadrovski službi na ravni organizacije oziroma sestavljene organizacije združenega dela.

Izobraževanje kadrovskega tehnika naj bi potekalo po posebnem programu v srednji družboslovni šoli; ostala dva poklica naj bi dobila samostojne visokošolske izobraževalne programe, in za tak predlog je v tem trenutku reformiranja naših univerz res pravi čas. Za razvite kadrovske službe so potrebni tudi specializirani kadri drugih poklicev, kot sociolog, psiholog, socialni delavec, kulturni pa športni organizator in še kdo. Opisi vseh del in opravil znotraj celotne kadrovske funkcije združenega dela pa seveda še niso izdelani.

Pot izobraževanja poklicnih kadrov za kadrovsko dejavnost presojajo Gospodarska zbornica in sindikati kot pravo pot; to je potrdil pred dnevi tudi svet za izobraževanje in kulturo RS ZSS. Ob takem rednem izobraževanju, s katerim bi seveda lahko začeli šele drugo leto, pa ob nadaljevanju usposabljanja sedanjih kadrovskih delavcev in ob dopolnilnem izobraževanju gimnazijcev in ekonomskih tehnikov, kar bi bilo tudi mogoče, bi vsekakor uspeli hitreje razviti kadrovsko dejavnost. V združenem delu odobravajo tako pot, vprašujejo se le, ali bodo zmogli stroške za nove izobraževalne programe. Če bomo celotno usmerjeno izobraževanje spravili v tok pravih razvojnih družbenih potreb, razvojnih potreb združenega dela, potem družbeno utemeljeni novi izobraževalni programi za kadrovike ne morejo biti le »dodatek« k vsemu, kar smo v našem šolstvu »pridelali« v letih, ko je šolstvo hodilo samosvoja pota.

Sonja Gašperšič

Bogatejši v tretji mandat

V Ljubljani je bila te dni skupna seja republiške konference SZDL in prve republiške kandidacijske konference. Delegati so ob tej priložnosti z ločenim glasovanjem oblikovali dokončno kandidatno listo za delegate v družbenopolitičnem zboru slovenske skupščine ter izvolili Viktorja Avblja za kandidata za predsednika predsedstva SR Slovenije, za člane predsedstva pa kandidate: Alojza Briškega, Majdo Gaspari, Staneta Markiča, Zorana Poliča, Franceta Popita in Franca Štiglica. Člana bosta po položaju še predsednik centralnega komiteja ZKS in predsednik republiške konference SZDL. Določili so tudi kandidate za vodilne dolžnosti v republiški skupščini ter v skupščinah samoupravnih interesnih skupnosti v republiki. Kandidat za predsednika republiške skupščine je Vinko Hafner, za podpredsedniški mesti pa sta kandidata Silva Jereb in Jože Šušmelj. Kandidat za predsednika zbora združenega dela je Martin Mlinar, za predsednika zbora občin Mitja Horvat, za predsednika družbenopolitičnega zbora skupščine SRS pa Ciril Ribičič.

Poleg tega so na seji določili tudi kandidate za slovenske delegate v zveznem zboru skupščine SFRJ. Letos bo predsednik zveznega zbora slovenski predstavnik, saj ima naša republika enoletni mandat za to funkcijo.

Na seji so zatem ocenili še letošnje skupščinske volitve. Pripravo nanje ter potek je ocenil sekretar republiške konference SZDL Miloš Prosenc. Med drugim je dejal, da smo na skupščinskih volitvah v temeljnih organizacijah združenega dela in v krajevnih skupnostih izvolili več kot 200 tisoč delavcev in občanov v svoje delegacije za skupščine družbenopolitičnih in samoupravnih interesnih skupnosti. S tem smo izoblikovali množično kadrovsko osnovo za tretje delegatsko mandatno obdobje.

Udeležba na volitvah je vnovič potrdila visoko osveščenost delovnih ljudi in njihovo pripravljenost, da soodgovorno rešujejo probleme v družbi. Rezultati so toliko več vredni, saj smo volitve pripravljali v zapletenih družbenopolitičnih in družbenoekonomskih razmerah. Čeprav smo se v osmih letih delovanja delegatskega sistema marsičesa naučili in spoznali, pa se vendarle ne smemo slepiti s tem, da bo šlo vse gladko. Novoizvoljeni delegati se tega zavedajo; to pa je tudi zelo pomembno.

Dokončna ocena o opravljenem delu v zvezi z volitvami bo podana na skupni seji RK SZDL in RS ZSS, ki bo predvidoma maja letos.

Zapisana širina in stvarna ozkost samoupravnega družbenega nadzora

Uveljavljanje novih odnosov namesto pretiranega formalizma

Pravzaprav bi lahko rekli, da smo v zadnjih letih prišli do jasnih spoznanj o tem, kaj je državno in kaj samoupravno družbeno nadzorstvo. Dokaj natančno smo opredelili tudi položaj in naloge družbenopolitičnih organizacij pri uresničevanju samoupravnega družbenega nadzorstva. Oblike samoupravnega družbenega nadzorstva, zlasti v družbenopolitičnih skupnostih in v organizacijah združenega dela, dolivajo vse večji pomen. To potrjujejo pobude družbenopolitičnih skupnosti za spreminjanje odnosov v samoupravnih delovnih skupnostih na osnovi gradiv in predlogov komisij za družbeno nadzorstvo skupščin, družbenih pravobranilcev samoupravljanja, sodišč združenega dela in drugih organov družbenega nadzora. Toda napak bi bilo misliti, da se s tem vloga državnih organov zmanjšuje, kajti na sedanji stopnji družbenega razvoja morajo imeti ti tudi pravico in moč, da s prisilo in s sankcijami zagotovijo uresničevanje temeljnih vrednot naše samoupravne socialistične družbe.

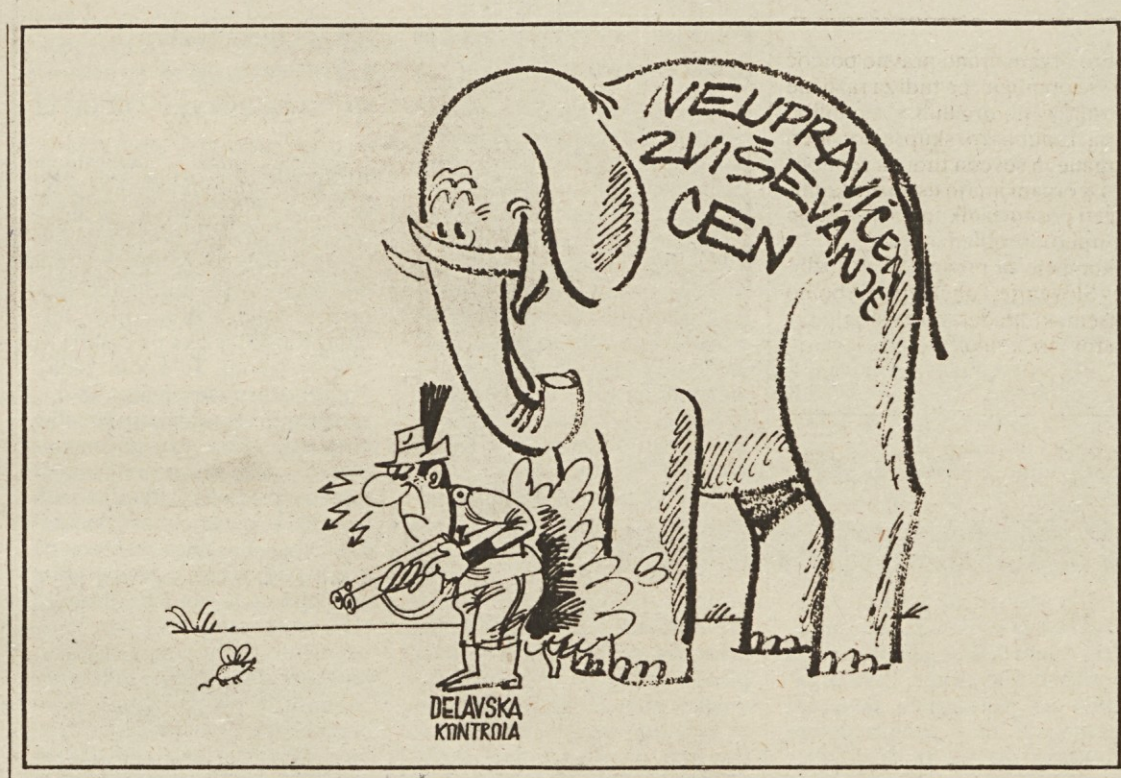

Pa vendarle! Z idejnopolitičnega vidika je ta hip najpomembnejše uveljavljanje novih oblik družbenega nadzorstva. To je bilo v preteklosti dokaj zanemarjeno področje uveljavljanja delavčevih dolžnosti in pravic. Samoupravna sodišča, organi samoupravne delavske kontrole, komisije za ugotavljanje izvora družbenega premoženja omogočajo delovnim ljudem in občanom, da niso samo ustvarjalci materialnih in duhovnih dobrin, temveč da tudi neposredno in samoupravno organizirani opravljajo dolžnosti družbenega nadzora. V najširšem smislu bi lahko rekli, da se ta vloga delavcev in občanov razvija v sistemu družbene samozaščite kot najbolj množični obliki nadzorstva, ki krepi in spodbuja osebno vlogo, položaj in delo posameznika v tem sistemu.

Gašenje je že zamuda

Med bistvene značilnosti samoupravnega nadzorstva, kjer je še posebej poudarjen njegov samoupravni in razredni značaj, sodi praksa in možnost, da brez nepotrebnih formalnosti in dolgotrajnih postopkov, prisile in sankcije, s priporočili, sporazumevanjem in dogovarjanjem ter drugimi podobnimi ukrepi skušamo razrešiti sporne odnose in hkrati tudi odpraviti vzroke za nastajanje spornih razmerij. Gre navsezadnje za preventivno funkcijo samoupravnega nadzorstva, ki je v resnici tudi njegov smoter, torej za takšne oblike ravnanje, ki ne bi le »gasile požarov«, temveč jih preprečevale.

Ta razmišljanja in ocene veljajo kajpak tudi za samoupravno delavsko kontrolo, ki je z ustavo in z zakonom o združenem delu vgrajena v sistem združenega dela kot razredno revolucionarni in samoupravni instrument delavcev, s katerim si zagotavljajo, varujejo in poglabljajo svoje samoupravne pravice, dolžnosti in odgovornosti. Zveza sindikatov namenja delovanju vseh oblik samoupravne delavske kontrole mnogo pozornosti, saj gre nenazadnje za tiste oblike (samoupravni organi, organi delavske kontrole in družbenopolitične organizacije v združenem delu) samoupravnega nadzorstva, ki omogočajo pospešeno uveljavljanje delavcev kot nosilcev odločanja v družbeni reprodukciji, tistih dejavnikov torej, ki lahko in morajo le sami odločati o delu in rezultatih svojega dela v ozdih in v družbi sploh.

Samoupravljanje in družbena lastnina sta naša gospodarska temelja

V vseh teh oblikah družbenega nadzorstva sodi med osrednja vprašanja razpolaganje z družbenimi sredstvi, ustvarjanje in delitev dohodka. Družbena lastnina ni spoznana kot družbenoekonomski odnos med delavci in delovnimi ljudmi v smislu ustvarjanja, pridobivanja in delitve dohodka, skratka kakovostnega gospodarjenja. V ustavi in v zakonu o združenem delu je sicer jasno zapisano, da morajo delavci učinkovito gospodariti, nenehno izboljševati materialno podlago dela, vlagati v akumulacijo... In če tako razmišljamo o družbeni lastnini, je to svojevrsten odnos do učinkovitega gospodarjenja.

Morda je treba to posebej poudariti tudi zato, ker vse prepogosto pojmujemo družbeno lastnino le kot fizično družbeno premoženje, kot imovino. Varstvo družbenega premoženja seveda sodi k tem razmišljanjam. Prav gotovo drži, da imamo na tem področju že sorazmerno dobro dograjen sistem družbenega nadzorstva, ki ga je seveda treba dosledno izvajati. Roko na srce: v samoupravnih organih in v organih družbenega nadzorstva sploh namenjamo temu vprašanju premalo pozornosti. Govorimo o pravicah in svoboščinah državljana in občana. Premalo pa smo v praksi doumeli, da sta samoupravljanje in družbena lastnina v širšem smislu besede temelja našega samoupravnega socialističnega sistema.

»Imunost« na cene

Eno izmed področij, ki »štrli« iz takšnega razmišljanja in opredeljevanja nalog samoupravnega družbenega nadzorstva, so tudi cene. Ker sistem cen ne deluje, kot bi moral in kot smo si ga zamislili — tudi sedanje ekonomske težave mnogo prispevajo k temu — se je na veliko razširilo »samoupravno sporazumevanje« o združevanju dela in sredstev, kar je ponekod izhod iz težkih gospodarskih razmer posamezne asociacije združenega dela, v veliki meri pa tudi oblika izkoriščanja težkih gospodarskih razmer in izsiljevanje. Zdi se, kot da so organi samoupravnega nadzorstva imuni za ta pojav, ki se bohoti, spodkopava družbene načrte in resolucijska predvidevanja in potiska naše gospodarstvo v še večjo inflacijo. Pravzaprav je to oblika sabotaže stabilizacijskih hotenj in prizadevanj.

In zakaj dajemo v našem zapisu tem vprašanjem takšen pomen? Ne samo zavoljo tega, ker je uveljavljanje novih družbenoekonomskih odnosov zapleteno in si v mnogih okoljih in v številnih gospodarskih sistemih s težavo krči pot, temveč tudi zato, kar organi samoupravnega delavskega nadzora tem vprašanjem namenjajo premalo skrbi. Kaj hitro se znajdejo v njihovih rokah drobne in včasih tudi obrobne stvari. Te pogosto povzročijo, da se, denimo, samoupravni organi in organi delavske kontrole izgubljajo v »velikih« razpravah in postopkih. Kako pa uresničujemo zakon o združenem delu, pogosto tudi z njim usklajene samoupravne akte in zakaj se pri uveljavljanju novih odnosov vedemo podjetniško, zaprto in drobnolastniško, ne pa tako kot narekujeta ustava in zakon, o tem ti organi ne razpravljajo.

Tudi v sindikalnih organizacijah bi bilo treba o tem več razmišljati in v vsaki temeljni organizaciji združenega dela spodbujati kritičen odnos do predlogov poslovodnih organov in strokovnih služb. Saj nenazadnje v oceni uveljavljanja samoupravne delavske kontrole, ki so jo pripravili v republiškem svetu Zveze sindikatov Slovenije, med drugim tudi piše, »da je v zadnjem času zlasti v primerih raznih negativnih pojavov, kot so »koristne malverzacije«, vprašanja s cenami, moč opaziti, da poslovodni organi in drugi delavci s posebnimi pooblastili in odgovornostmi, največkrat pred delavci, pred organi upravljanja, pa tudi pred samo delavsko kontrolo, opravičujejo in zagovarjajo takšno ravnanje njihovih ozdov s tem, da je to v njihovem skupnem interesu, da je to postalo nekakšno neuzakonjeno pravilo družbenega ravnanja ter da tako ravnanje sploh ne škodi skupnim interesom...«

Tudi ta palica ima dva konca. Z enim boža in kaj kmalu z drugim tepe prav delavce, ki so seznanjeni s takšnimi in podobnimi »koristnimi malverzacijami«. Po svoje to poročilo potrjuje naše razmišljanje, da prave širine pri delu organov samoupravnega družbenega nadzorstva ni in da bo zavzeto in dosledno delo družbenopolitičnih organizacij v prihodnje še kako potrebno!

Marjan Horvat

Trši boj za kruh

Čeprav danes pri nas še ne bije plat zvona zaradi števila brezposelnih, je ta problem v svetu iz dneva v dan bolj pereč. Mnogi sociologi menijo, da brezposelnost ni več zgolj ekonomski problem, ampak tudi politični, psihološki in kulturni, ki krepko načenja posameznikovo razpoloženje, hotenje po njegovi osebni uveljavitvi, zaupanje v skupnost oziroma družbo, v kateri živi. Posledice vsega tega so seveda velike in se ne kažejo le od danes do jutri, pač pa dolgoročno, ko odraste ta generacija, zatem naslednja itd. In ne kažejo se samo v malodušju, ampak tudi v oblikovanju nove napačne zavesti in v kriminalu.

Brezposelnost, ki je zelo zapleten družbeni problem, pesti razviti in nerazviti svet. Glede na sedanje naraščanje števila prebivalcev v svetu strokovnjaki pravijo, da bo treba do leta 2000 zagotoviti nič manj kot milijardo novih delovnih mest. Pošastna številka, ki napoveduje trd boj za kos kruha in celo za preživetje.

Po zadnjih podatkih išče delo v Jugoslaviji približno 800 tisoč ljudi. Približno 10 do 15 odstotkov je takih, ki so sicer prijavljeni na zavodih za zaposlovanje, vendar zanje zaposlitev še ni ključno vprašanje življenjskega obstoja. Zaskrbljuje pa podatek, da je približno 70 odstotkov brezposelnih prav mladih, med njimi največ srednješolcev in s končano višjo ali visoko šolo. Vsako leto pa prihaja iz srednjih šol in fakultet prava armada novih mladih moči — približno 250 tisoč. Sklep je seveda jasen: število iskalcev zaposlitve oziroma brezposelnih bo tudi pri nas iz leta v leto večje. Vendar moramo zapisati, da slika ni tako črna. Rezerv je še veliko, le da niso povsod enake. Mnogi so za brezposelnost krivi sami, saj se nočejo zaposlovati npr. v sosednjih občinah. Do neke mere je to razumljivo, saj tudi problem bivanja ni nič manjši, vendar pa kaže na to, da razmere še niso tako trde, da bi bili mnogi iskalci zaposlitve pripravljeni prijeti za vsakršno, vsaj začasno ali manj plačano delo.

Slika: Janez Pukšič

Kakšne so razmere v Sloveniji? Podatki kažejo, da razmere za zdaj niso kritične. Kažejo pa na velika neskladja med zaposlitvenimi bilancami združenega dela oziroma njegovimi potrebami (realnega načrtovanja skorajda ni) in obstoječim izobraževalnim sistemom ter poklicnimi interesi mladih. Pri nas vsako leto povprašuje po delu nekaj več kot 30 tisoč oseb. Med njimi je zdaleč največ mladih, ki prihajajo iz šol, nekaj pa je tudi usposobljenih invalidnih oseb in delavcev, ki se vračajo z začasnega dela v tujini. Kljub zaposlovanju na izpraznjena delovna mesta (upokojevanje) in razmeroma majhnemu številu novih delovnih mest se število iskalcev zaposlitve veča. Problem ni aktualen le zdaj, pač pa bo pereč in se bo stopnjeval v vsem srednjeročnem obdobju do leta 1985 in seveda pozneje, saj bodo glede na zaostrene razmere gospodarjenja možnosti zaposlovanja čedalje skromnejše.

Ne, to nikakor ni brezizhoden položaj. Potrebujemo le svinčnik in papir in kaj kmalu bomo lahko izračunali, da je v opravljenih nadurah in v pogodbenem delu prostora za 30 tisoč nezaposlenih. Že po sedanji zakonodaji bi bilo mogoče v drobnem gospodarstvu zaposliti približno 60 do 70 tisoč novih delavcev. Velika rezerva, če drugače ne bo šlo, je večizmensko delo, kar po drugi strani pomeni še boljše izkoriščanje sedanjih zmogljivosti.

Dejanske brezposelnosti se nam za zdaj torej ni bati. Je pa res, da je zdaj že čas, ko si ni mogoče na veliko izbirati lepih in dobro plačanih delovnih mest.

Peter Štefanič

9. KONGRES ZKS

JEZIKOVNO RAZSODIŠČE

Javna tribuna

Birokratska pamet se zapira v žargon, ki ga nihče ne razume

Skrb za lep in razumljiv jezik je skrb za demokratičnost v najširšem pomenu besede. Sporočila, ki so oblikovana v nerazumljivem jeziku so v bistvu nedemokratična, pa naj je ideja teh sporočil še tako napredna. Jezik ni samo stvar pesnikov in slavistov, marveč vsakogar, ki ga govori. Zato je Cankarjev dom pretekli ponedeljek pripravil problemsko tribuno na temo »Jezikovno razsodišče«. Namen tribune je bil, da bi udeleženci kritično in problemsko osvetlili delo Jezikovnega razsodišča. Zastopali so ga Janez Gradišnik, Matjaž Kmecl, ki je tudi vodil pogovor, Janko Moder, Janez Sršen in Jože Toporišič.

Okrogla dvorana Cankarjevega doma je bila premajhna, da bi sprejela vse, ki so se želeli udeležiti pogovora. Prišli so vsi tisti, ki jim skrb za lep slovenski jezik pomeni več kot le odgovornost do izročila, mnogo bolj odgovornost do sedanjosti in prihodnosti. Prišlo je veliko gledališčnikov, politikov, novinarjev, slavistov, prevajalcev in drugih. V dvorani so bili ljudje različnih poklicev in vseh starosti, ki so opozorili na nekatere najbolj pereče probleme slovenskega jezika.

Po enoinpolletnem delovanju Jezikovnega razsodišča le malokdo ne ve, kaj je to. Jezikovno razsodišče je ena izmed oblik delovanja sekcije republiške konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije, ki se ukvarja s pravilno in lepo slovensko besedo v javni rabi. Prek šestdeset izjav so že objavili v slovenskem časopisju, v katerih so zavzeli stališče do posameznih pisanih pobud naših občanov o javni rabi slovenskega jezika v raznih navodilih za uporabo posameznih izdelkov, v reklamnih obvestilih, o napisih, poimenovanjih in podobnem.

Člani jezikovnega razsodišča so jasno povedali, da se zavedajo, da njihove rešitve, ki jih posredujejo v teh izjavah, niso vedno najboljše, so pa vsekakor boljše od tistih, ki so ubrane. Jezikovno razsodišče si tudi ne jemlje pravice, da je edino »zveličavno« za jezikovna razsojanja. Pri svojem delu se zaveda širšega poslanstva, ki ga ima. Živa dogajanja na jezikovnem področju spremljajo in s svojim delom prenašajo na vse ravni družbenega življenja in tako postaja skrb za pravilno in lepo slovenščino stvar vseh Slovencev in ne le nekaterih jezikovnih zanesenjakov. In prav je tako! Slovenski jezik moramo ohranjati in bogatiti v vsakodnevni rabi in ga ne smemo odložiti na jezikovne police posameznih akademskih krogov.

O pomenu jezika kot sredstva za sporazumevanje med ljudmi ne bom pisal, opisal pa bom težave, ki so jih razgrnili člani Jezikovnega razsodišča in navzoči na tej problemski tribuni.

Poskus razvrednotenja družbene akcije

Že v uvodu je Matjaž Kmecl poudaril, da se slovenski jezik še danes razvija, da še ni povsem oblikovan. Samoupravno sporazumevanje in družbeno dogovarjanje postavlja pred naš jezik velike naloge in odgovornosti. Boriti se moramo tudi s prodirajočimi svetovnimi jeziki, ki imajo v svetu močan vpliv in tudi pri nas. Slovenščina v zadnjem času prodira tudi na vojaško področje in to nalaga spet nove obveznosti, ker ustrezno izrazoslovje ne nastaja kar čez noč.

Začetek pogovora je bil nekoliko tipajoč. Burno reakcijo vseh navzočih pa so vzbudile izjave Vladimirja Bulatovića, ki je za krinko »slovenofilstva« skušal razvrednotiti celotno delo razsodišča ter posebno črno označil pisne pobude občanov kot »nizke pobude posameznikov« in »metode nacističnih strank«, pri tem pa skušal dati duška predvsem ranjeni časti, ker ni uspela njegova pobuda za uvajanje slovenskega jezika v šole v drugih republikah in pokrajinah.

Kasnejša razprava pa se je omejila predvsem na področje birokratskega in administrativnega jezika, na področje potujčevanja jezika, in nekatera druga vprašanja, ki pa niso nič manj pomembna. Več kot štiri ure trajajoč pogovor vsekakor ni mogel rešiti vseh odprtih vprašanj, ki pa se vsak dan pojavljajo in jih more razreševati le nenehna skrb in pozornost vseh nas.

Za jasnost jezika, v katerem se sporazumevajo delavci

Razvoj naše socialistične družbe in samoupravljanja je bil skokovit. Uveljavljajo se nova razmerja na vseh področjih življenja in dela, to pa zahteva tudi nov način sporazumevanja, sporazumevanje z drugačnimi termini. Razvoj jezika pa zastaja za tem razvojem. Je korak zadaj. Pri jeziku samoupravnega sporazumevanja se pojavljajo številna vprašanja. Eno so poimenovanja, drugo je način oblikovanja stavkov, odstavkov, skratka vseh besedil, ki opisujejo to sporazumevanje. Posebno težavo pa predstavlja jezik, ki ga uporablja administracija in birokracija, tako imenovane strokovne službe. Svojo strokovnost dokazujejo tudi s »strokovno zakompliciranostjo« jezika, kjer povprečni bralec, povprečni samoupravljalec brez ustrezne izobrazbe kaj kmalu izgubi nit in se le težko spomni, kaj je na začetku stavka, in predvsem to, kaj je njegova vsebina. Tako postaja jezik, in to je od nekdaj tudi bil, sredstvo manipuliranja z ljudmi. Kot je poudaril Matjaž Kmecl, se pojavlja stanje, za katero bi lahko rekli, da birokratska pamet skuša oblikovati slovenski jezik. Pri tem pa se zapira v žargon, ki ga nihče ne razume. Jože Toporišič je poudaril, da v Sloveniji še nimamo celovite raziskave na tem področju, ki pa je nujna, da bi ugotovili dejansko stanje in da bi nakazala rešitve, ki bi bile izhodišče za delo. Naloga je težavna in izredno obsežna. Samoupravljanje posega na vsa področja družbenega dela in življenja, zato je tudi razširjenost uporabe takega jezika precejšnja.

Temeljne listine v bolj živem in domačem jeziku

Po besedah Janka Modra pripravlja jezikovno razsodišče nekakšno navodilo za uporabo jezika na tem področju. Poudaril je težavnost naloge in potrebo, da se oblikovalci zakonov in jezikoslovci usedejo skupaj in začno pisati vse temeljne listine v bolj prožnem, živem in domačem jeziku. Predvsem pa je treba preseči jezikovno obremenjenost, ki je značilna za vse te strokovne delavce. Profesor Toporišič pa je dejal, da je takšen jezik, ki je danes v rabi, v nasprotju s samoupravno mislijo, kajti samoupravna misel je misel slehernega, jezik, ki ga uporabljamo, pa le redki razumejo. To je torej tudi eno od protislovij sedanjega jezika. Vendar pa obstaja neizpodbitno dejstvo, da se da vse povedati dosti bolj preprosto.

Podobne težave se kažejo tudi pri tako imenovanih strokovnih jezikih, ker nimamo dovolj potrebnih slovenskih izrazov. To pa še ne pomeni, da lahko uporabljamo vse mogoče tuje izraze. Veliko je srbizmov, anglizmov in drugih »izmov«, ki ne le da pačijo slovenski jezik, temveč tudi zavirajo njegov razvoj in ga siromašijo. Kot je dejal Toporišič, moramo dosledno uporabljati slovenske izraze povsod tam, kjer jih imamo, kjer jih pa ni, je treba tujke posloveniti, to pomeni usposobiti besedo tako, da bo dobila slovenske lastnosti. Vendar pa ne za vsako ceno in predvsem brez slehernega siljenja.

Štiriurna razprava predstavlja le delček prizadevanj za uporabo in gojitev lepe slovenske besede v javni rabi, ni pa mogla opozoriti na vse težave in niti ne najti rešitev za tiste, na katere je opozorila. Razmišljanja pa lahko strnemo v ugotovitev, da še nismo dovolj naredili, da bi bili lahko ponosni na lepo slovenščino v javnosti, da smo do nje prevečkrat skrajno malomarni ter da se moramo vsi zavzemati za rabo pravilnega in preprostega slovenskega jezika. Tudi na silo ga ne smemo spreminjati, tudi mi novinarji ne!

Jurij Popov

9. KONGRES ZKS

Zanimanje za rudarski poklic vendarle raste

V jamah boljše — in lepše

Kadarkoli razpravljamo o naših energetskih težavah, odmerimo prvo mesto premogovništvu. V vseh energetskih ocenah in načrtih gre premogu pač mesto najpomembnejšega domačega vira energije, hkrati pa položaj premogovnikov še zdaleč ne dohaja z besedami opredeljenega pomena. Omenimo le kronično tarnanje, kako se slovenski premogovniki ubadajo s pomanjkanjem rudarjev. Naš obisk v zagorskem rudarskem šolskem centru je vendarle vlil nekaj upanja.

Marina Vračevič

Res tudi letošnje leto niso ravno navdušeni nad vpisom, premik pa je vsekakor obetaven. Spomnimo se najprej sedemdesetih let, ko se v rudarske šole učenci iz naše republike sploh niso vpisovali — morda po eden na leto, več gotovo ne. Šele po letu 1978 je v Zagorju začel vpis počasi rasti, najprej po kapljicah, predlani so se v rudarski šolski center vpisali trije učenci, lani jih je bilo že 25, letos pa so zbrali kar 40 prijav. Prav nasprotno je s prijavami učencev iz drugih republik. Prejšnja leta so jih dobivali tudi do 100, letos pa doslej le 7. Povejmo še, da je med 40 prijavljenimi iz Slovenije letos 12 deklet.

To so torej številke, kot smo rekli, precej ugodnejše kot prejšnja leta. Kaj pa se skriva za njimi? Do razpisanih mest za tri prve razrede v rudarstvu še vedno manjka 73 prijav. Iz Slovenije jih menda ni moč več pričakovati, le na one iz drugih republik še računajo. Preusmerjanje učencev iz »prenatrpanih« poklicev v one s primanjkljajem smo že zaključili — pa v Zagorje ni »zašel« niti eden?! Druga težava je v tem, da se v dva razreda vpisujejo učenci, ki želijo postati rudarski tehniki, v enega pa oni, ki naj bi po skrajšanem programu (tri leta obsega) postali rudarji kopači. Čeprav je teh najmanj, je tudi zanimanje za to precej manjše od želje postati tehnik. Seveda so »tehnično nagnjena« tudi vsa dekleta, ki jih zanima rudarski poklic. Že v informativnih dnevih po osemletkah so jim razložili, da z vpisom sicer ni nobenih formalnih težav, zaplete pa se pri štipendiji. Premogovniške organizacije so jih namreč od 90 razpisanih odmaknile le 13 za tehnike, vse ostale pa gredo za rudarje kopače in njihove pomočnike. Teh v naših rudnikih premoga pač najbolj pogrešajo.

Srečno, Marina!

Med obiskom v zagorski rudarski šoli smo se pomenili z Marino Vračevič, eno od sedmih deklet, ki so se že lani odločile za rudarski poklic. Seveda si tudi od teh nobena ni izbrala skrajšanega programa, vse bi rade postale rudarski tehniki:

»Ko sem se lani vpisala, ni bilo nobenih težav. Vseh se nas je zbralo komajda dovolj, da smo sploh lahko odprli oddelek. Letos je sicer malce boljše, dobro pa še vedno ne — drugače se ob navalu na že tako prepolne šole ne bi zgodilo, da v našo niso preusmerili nikogar, da smo vpisani le revirci, čeprav premog kurijo po vsej republiki... Vsi bi morali skrbeti za priliv učencev v rudarstvo, ne pa da ta poklic še vedno prikazujejo le črno — da je nevaren, strašansko naporen, umazan. V jami res še ne cveto rožice, vsi pa vemo, da rudnike posodabljamo, da so tehnično vse bolje opremljeni, da delež fizičnega dela upada. Če bi ne bilo tako, bi se že izučeni trgovci, zidarji in drugi poklici pač ne odločali za delo v jami. Pa se? Ne le zaradi sorazmerno visokih osebnih dohodkov, saj le-te rudarji še vedno skrpajo z nadurnim delom.«

Marina se je pošteno zjezila nad napačno predstavo, ki jo še imamo o rudarjih. Ve, da je napačna, saj je oče rudar in zrasla je v revirjih. Poklic torej pozna, kako pa ga predstavljamo, tudi:

»Ko nas je v osmem razredu obiskala socialna delavka in smo se pogovarjali o poklicih, je imela polna usta pedagoške šole, pa trgovske, krojaške... Rudarstva še omenila ni in to v Zagorju, kako je potem šele drugje?! Tudi ko smo sami povprašali, nismo zvedeli kaj dosti in še manj kaj dobrega.«

Še enkrat se je to navidez krhko dekle razhudilo — ko smo se le malo čudili, kaj dekle vleče v jamo:

»Dajte, dajte! Toliko poslušamo o pomenu in težavah premogovnikov, hkrati pa se potem čudite, če hočemo tudi dekleta prispevati svoje. Ne trdim, da bi bila s krampom v roki kos možakom — časi krampa pa so tudi v jami minili. Koliko je še dela z bogatenjem rud, kjer se dekle lahko najmanj enakopravno odreže! Dvotedensko proizvodno delo je za nami in vsi so trdili, da smo »dale pobe v koš«. Sestavljala sem stroje, popravljala pokvarjene dele, delala v oddelku svetilk — predvsem tu sem srečala mnogo rudarjev in prav lepo so me sprejeli. Če je že kdo poskusil zafrkavati, sem znala kar dobro vrniti. To in predvsem dobro delo seveda je brž prepričalo redke nejeverne Tomaže.«

Tako so pred odločnim dekletom najprej popustili starši in potem bodoči sodelavci. Povedala nam je, da se je za rudarstvo res odločilo precej deklet, ki so prej že poskusile v drugih šolah — zdaj tudi v rudarski ne dosegajo prav dobrega uspeha, ki je pogoj za srednji program. Sama se je odločila po tehtnem premisleku, v šoli je odlična, nič slabše se ni odrezala pri delu... Kaj bi še? Le rudarski »Srečno!« — Marini in vsem, ki se vse raje odločajo za ta poklic.

Ciril Brajer

9. KONGRES ZKS

Uveljavljanje ustavne vloge občine

- *Kljub pozitivnim dosežkom se občina v praksi tudi v tem obdobju še ni povsod in dovolj uveljavila kot odprta samoupravna in temeljna družbenopolitična skupnost ... ampak bolj kot oblastna skupnost, največkrat kot temeljna in pogosto hierarhično najnižja stopnja oblasti.*
- *Premalo je prizadevanj za samoupravno uveljavljanje in uresničevanje mnoštva samoupravnih interesov in za preseganje skupinsko-lastninskih in drugih ožjih interesov, ki bi se radi mimo neposrednega samoupravnega urejanja in delegatskih skupščin vsilili kot splošni družbeni interesi.*
- *Medobčinsko sodelovanje še vedno bremenijo znane slabosti, kot so premajhna pripravljenost za enakopravno izražanje interesov in njihovo usklajevanje v skupne interese, zapiranje v teritorialne okvire in tako dalje.*

Iz poročila za 9. kongres ZKS

Tekmovanje mladih zadružnikov in učencev kmetijskih šol

Ponekod manjka zemlje, drugod mladih rok

Letošnje republiško tekmovanje »Mladi in kmetijstvo« je bilo minulo soboto v kulturnem domu Šmarje pri Jelšah. Člani aktivov mladih zadružnikov ter učenci kmetijskih šol iz vse Slovenije so na tem tekmovanju pokazali predvsem teoretično znanje iz kmetijske tehnologije, strojništva, zakonodaje in družbenopolitične prakse. Tekmovalne ekipe so morale dokazati svoje znanje najprej na občinskih in potem še regijskih tekmovanjih. Znanje mladih je bilo pravzaprav presenetljivo, saj so v večini pravilno odgovarjali na zelo ozko specializirana vprašanja.

Nastopilo je 8 tričlanskih ekip in na vprašanja treh težavnostnih stopenj so najbolje odgovarjali mladi Postojnčani, saj so edini pravilno odgovorili na vsa vprašanja. Drugo mesto je dosegla ekipa iz Cerknice, tretja pa je bila Murska Sobota. Domačini so tekmovanje dobro pripravili. Med tekmovanjem v kulturnem domu

Milena Prah

Drago Lipič

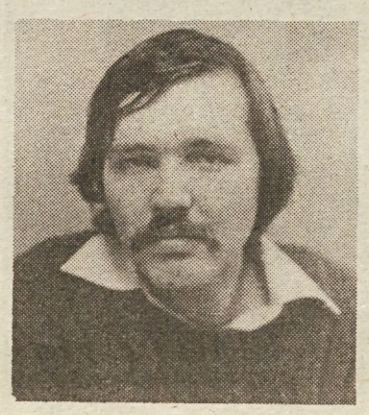

Matija Štefin

so svoje znanje pokazali tudi člani ritmične skupine osnovne šole iz Rogaške Slatine. Žal pa prirediteljem ni uspelo privabiti večjega števila gledalcev, saj je bila dvorana skoraj prazna.

Na srečanju najboljših mladih zadružnikov smo se z nekaterimi zapletli v daljši pogovor. Zanimalo nas je, kako gospodarijo in kako načrtujejo bodoče delo na svoji kmetiji. Večina med njimi se je že odločila, da bo ostala na domači kmetiji. Prav tako smo jih vprašali, kako na »lastni koži« občutijo akcijo za večje pridobivanje hrane.

MILENA PRAH je doma iz Brezovca pri Rogatcu in je malo iz potrebe, predvsem pa iz veselja do zemlje ostala doma na kmetiji. Stara je 26 let ter skupaj s starši obdeluje 12 hektarov zemlje in goji 10 glav živine.

»Naša zemlja je primerna le za živinorejo. V glavnem imamo travnike, na njivah pa gojimo predvsem silažno koruzo. S posojili smo obnovili hlev in če bi imeli več zemlje, bi lahko redili tudi več živine. Zemljo pa je težko dobiti v najem. Pa še tisto, kar je najboljše, na ravnini, sedaj hočejo pozidati z nekakšnimi skladišči. Močvirnatih tal, ki jih ni malo, pa se nihče ne loti. Sploh pa se ne pozna, vsaj pri nas ne, da bi namenjali kakšno posebno pozornost pospeševanju kmetijstva. Prej narobe.«

DRAGO LIPIČ je bil član ekipe iz Murske Sobote. Je predsednik aktiva mladih zadružnikov, zaposlen pa je v Kmetijskem kombinatu Rakičan, ekonomska enota Martjanci in sicer kot traktorist. Delo na zemlji ga veseli in že šesto leto gospodari na šestih hektarih domače kmetije in to dokaj uspešno, poleg službe.

»Poglavitni dohodek naše kmetije je denar, ki ga dobimo od živinoreje, pa tudi od tržnih viškov poljedelskih kultur. Zadnje čase sejemo vse več sladkorne pese, saj smo ugotovili, da se nam to še najbolj splača. Imamo dovolj mehanizacije v temeljni zadružni organizaciji, tako da zadostuje za vse površine posejane sladkorne pese. Tudi cene so za kmeta še kar ugodne. Čisto drugače je s ceno mesa in mleka. Mnogo sem že premišljeval, da bi obnovil in povečal hlev, pa sem prišel do zaključka, da dokler bodo take odkupne cene, se mi to ne splača, čeprav bi lahko dobil posojilo za gradnjo.«

Drago je bil do nedavnega predsednik komisije za kmetijstvo pri občinski konferenci ZSMS Murska Sobota in dobro pozna problematiko mladih kmetovalcev. Veliko je mladih kmetov, ki bi radi delali na zemlji in jo tudi vzeli v najem. Vendar zemlje za ta namen ni. Še tisto, kar je, je tako razdrobljeno, da se ne splača strojno obdelovati. »Lahko tudi rečem,« je nadaljeval Drago, »da se ‚Panonka' za mladega kmeta ne zmeni kaj prida. Poglaviten cilj jim je, da odkupijo čim več pridelkov po čim nižji ceni. Vse preveč le govorimo o kmetijstvu, naredi pa se bore malo.«

MATIJA ŠTEFIN, 24-letni, kot sam pravi, v.d. samostojni kmetovalec, je doma iz Zaloga pri Postojni. Formalno je lastnik kmetije še oče, že peto leto pa z njo samostojno upravlja Matija. Ko je prevzel gospodarjenje, se je usmeril v živinorejo. Danes ima v hlevu kar 39 glav živine.

»Krave molznice, 14 jih imam, so v hlevu predvsem zaradi stalnega dohodka, ki ga dobim od mleka. S tem se nekako preživljamo. Za razširjeno reprodukcijo, če tako rečemo, pa so pitanci. Denar, ki ga dobim zanje, v glavnem porabim za nove stroje in druge naložbe. Tudi hlev smo sezidali z denarjem, ki smo ga dobili od pitancev.

Pri nas se mladi težko odločajo, da bi ostali na kmetiji. Mislim da zato, ker je v naši družbi še vedno zastarelo mišljenje, da je kmet manj vreden. Tudi ko prideš v družbo vrstnikov, te kar nekam postrani gledajo, češ, ta je pa kmet... Mene pa ni sram, da sem kmet, saj sem se zato odločil sam.«

Matija se res ne da. Veselje ima do kmetijstva in končno tudi ustrezno izobrazbo, saj je kmetijski tehnik. Mlad je in zagnan. Za bližnjo prihodnost načrtuje, da bo gojil kar 50 glav živine. Le zemlje mu primanjkuje, saj že sedaj odkupuje košnjo na več kot sedmih hektarih. Pomaga pa si tudi s silažno koruzo in močnimi krmili.

»Po moje je rešitev za kmete v stimulaciji, ki pa ni nujno, da je v povišanju cen, saj s tem ne bomo prišli nikamor. Poskrbeti bi morali za neke vrste regrese in posojila za seme, gnojila in pogonsko gorivo. In ko bi pridelek prodal zadrugi, bi hkrati odplačal tudi posojila. Na sploh pa mislim, da je veliko takih, ki krojijo kmetijsko politiko, s kmetijstvom pa nimajo pravega stika.«

Besedilo in slike:
Andrej Agnič

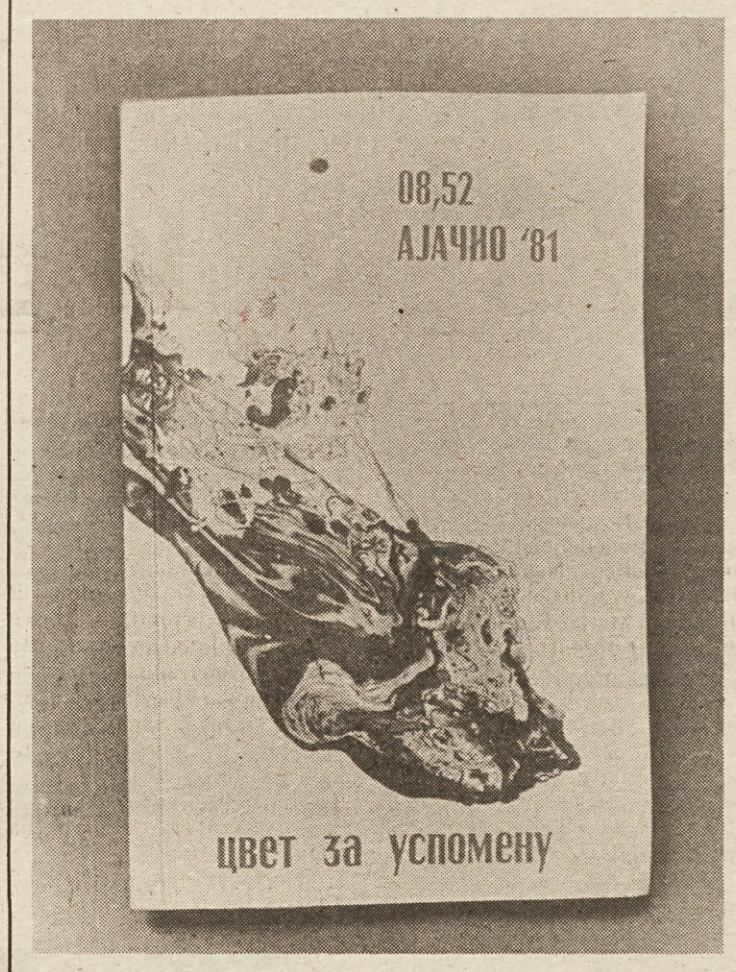

08,52 Ajaccio '81

Cvet v spomin

Štiri mesece je minilo, kar je treščilo v goro San Pietro pri Ajacciu naše letalo Super DC—9 Inex Adrie. Prvega decembra ob 08,52 je v meglenem jutru izgubilo življenje 180 odraslih in otrok in letalska posadka. Ta doslej najstrašnejša letalska nesreča, ta črni dan, to nepreklicno slovo od svojcev, prijateljev, delovnih tovarišev, poznanih ljudi in neznanih državljanov Slovenije in Jugoslavije, je po vsej državi odjeknilo kot težka in boleča izguba.

Med številnimi izrazi sožalja, ki so tiste dni prihajali v Slovenijo, je bila tudi sožalna brzojavka udeležencev tovariškega srečanja piscev delavcev SR Srbije, ki so se 5. decembra zbrali v Nišu, globoko prizadeti ob nesreči. Štiri mesece pozneje pa smo dobili v Slovenijo nekaj izvodov knjige pesmi »08,52 Ajaćio '81 — CVET ZA USPOMENU«, ki jo je založilo Združenje piscev »Glas korena« v Nišu in v kateri so natisnili 25 pesmi, ki so nastale v najbolj tesnobnih urah doživljanja te težke tragedije.

Recenzent pesmi za to knjigo Vladimir Serdar-Ilić je o teh pesmih takole zapisal: »Nastale so v enem dahu, kot izraz globoke vznemirjenosti po prvih vesteh o dogodku v Ajacciu, zato so te pesmi, ne toliko po svojih literarnih obeležjih kot po sporočilnosti, ki jo izražajo, nevsakdanje, človeško pretresljive, objektivizirajo človeško solidarnost in človekoljubje.

Literarni ustvarjalci z različnih jezikovnih področij, narodnosti, so izrazili občutja vse Jugoslavije na svojstven način, tisti trepet, ki je ob soočenju z bolečim dejstvom zajel vso deželo.

Povod za nastanek teh pesmi, iskrenost in čistost, ki jo izražajo, je zadosten razlog, da se te pesmi znajdejo znotraj knjižnih platnic, kot plod skupnega hotenja delavcev-piscev, da z literarnim dejanjem zaznamujejo bolečino in žalost, ljudsko solidarnost in ljubezen do človeka.«

S. G.

San Pijetro

Zasuzilo je decembarsko jutro
oko ptici u krilima neba
Zgasnu radost cvetu u planini
Promukoše čempresi San Pijetra
smrtno bljesnu kamen u planini
zbog rastanka što donese jutro
tugovano nedrima Korzike

Ajaćio cvetom ožaljeni
zaustavljen bolom u proplanku
iz kog tuga osta da govori
glasom druga brata prijatelja
Boluj roso i naglo planinska
zatamnjena na domaku Sunca

Mutni dane željene svetlosti
tamna maglo sjaj Mediterana
iza smrti samo tuga živi
bolom jecaj probudjen u nama.

Radislav Jovanović,
Beograd

§

IZ PRAKSE SODIŠČ ZDRUŽENEGA DELA

Pristojnosti notranje arbitraže

Med dvema temeljnima organizacijama združenega dela iste delovne organizacije je nastal spor v zvezi z uresničevanjem samoupravnega sporazuma o razporeditvi sredstev, pravic in obveznosti. Spor se je nanašal na razpolaganje s poslovnimi prostori, za katere se zavzemata obe temeljni organizaciji. Temeljna organizacija, ki je hotela čimprej doseči razrešitev spornega vprašanja, je predlagala sodišču združenega dela, naj sodišče razsodi o nastalem sporu v smislu sklenjenega samoupravnega sporazuma.

Sodišče združenega dela je s sklepom ugotovilo, da niso podani pogoji za sodno varstvo v sporni zadevi, ker je v delovni organizaciji ustanovljena notranja arbitraža, ki jo je predvidel samoupravni sporazum o združitvi v delovno organizacijo. Po tem sporazumu notranja arbitraža razrešuje spore, ki nastanejo med temeljnimi organizacijami v zvezi z realizacijo samoupravnih sporazumov. Ker bi moral biti spor predložen notranji arbitraži, sodišče ne more zadeve obravnavati in tudi ne o sporu odločiti.

Pritožbeno sodišče je zavrnilo pritožbo temeljne organizacije in navedlo, da notranja arbitraža odloča o vseh sporih v zvezi s pravicami in dolžnostmi iz samoupravnih odnosov, ki nastajajo v okviru organizacije združenega dela. Tako določa 40. člen zakona o samupravnih sodiščih, ki uvršča tudi notranjo arbitražo med samoupravna sodišča. Notranja arbitraža sicer ne more odločati o tistih sporih, za katere je po zakonu predvidena izključna pristojnost sodišča združenega dela, pač pa odloča o vseh drugih nastalih sporih, zato temeljna organizacija nima izbirne pravice, da bi lahko zahtevala odločitev sodišča, ne da bi se poprej obrnila na notranjo arbitražo. Sodišče združenega dela je v takem primeru, ko o spornem razmerju odloča notranja arbitraža, pristojno odločati šele tedaj, ko posamezen udeleženec, ki se ne strinja z odločitvijo arbitraže, zahteva preizkus odločitve notranje arbitraže.

V tistih organizacijah združenega dela, ki predvidevajo v svojih samoupravnih sporazumih pristojnost notranje arbitraže za reševanje sporov, mora biti notranja arbitraža organizirana tako, da lahko rešuje nastale spore, o katerih ne more odločati sodišče združenega dela. Prav zato sodna praksa poudarja, da sodišče združenega dela ni pristojno za reševanje sporov, če je ta pristojnost predvidena za notranjo arbitražo, ne glede na to, ali je arbitraža že organizirana ali ne.

I. Ž.

PRAVNIK SVETUJE

Ugotavljanje socialnega položaja

VPRAŠANJE: Vzgojnovarstvene organizacije v različnih krajih zahtevajo različne podatke za izračun prispevka za varstvo otroka. Tako ene zahtevajo potrdilo o osebnih dohodkih, poleg tega pa še potrdilo o nadurah, otroškem dodatku in štipendiji, medtem ko druge zahtevajo samo potrdilo o rednem osebnem dohodku. Ali je prav, da nekatere VVO zahtevajo tudi potrdila o drugih dohodkih in ne samo o rednih osebnih dohodkih?

ODGOVOR: Samoupravni sporazum o skupnih izhodiščih in zagotavljanje socialne varnosti v obdobju 1981—1985 (Ur. l. SRS 13-81) v 37. členu določa, da se za ugotavljanje dejanskega socialnega položaja upoštevajo vsi dohodki, ki jih družina ali posameznik ima, ne glede na to, iz katerih virov ali na podlagi katerih predpisov jih pridobiva. Izrecno je navedeno, da se upoštevajo naslednji dohodki: iz delovnega razmerja, honorarnega, pogodbenega ali popoldanskega dela, vse oblike nadomestil osebnega dohodka, dohodki od kmetijske, samostojne poklicne ali gospodarske dejavnosti, prejemki iz pokojninskega ali invalidskega zavarovanja in starostnega zavarovanja kmetov, dohodki po predpisih o varstvu borcev in vojaških invalidov ter civilnih invalidov vojne, dohodki od premoženja, štipendije, preživnine in vse že dodeljene socialne varstvene pomoči. Namen te določbe je, da se poenotijo kriteriji in pogoji pri uveljavljanju socialno-varstvenih pomoči.

Te določbe konkretizira vsaka skupnost otroškega varstva v svojih splošnih samoupravnih aktih. Vzgojnovarstvene organizacije pa vsekakor upravičeno zahtevajo tudi podatke o nadurnem delu, otroškem dodatku in štipendiji.

S posvetovanja o teoriji in praksi sindikata v naši družbi

Premalo novih spoznanj o vlogi sindikata

Svet Zveze sindikatov Jugoslavije je po 10 letih vnovič povabil na simpozij znanstvenike-družboslovce ter teoretike, ki so v sindikatu odgovorni za razvijanje vloge sindikata v političnem sistemu in v samoupravljanju ter za ustrezno organiziranost. To srečanje je po daljših razpravah v telesih in organih zveze sindikatov pripravil svet Sveta Zveze sindikatov Jugoslavije za vprašanja delovanja zveze sindikatov v političnem sistemu socialističnega samoupravljanja.

Osrednje vprašanje je bilo, kako opredeliti vlogo sindikata v naši družbi. Razpravljalci so ugotavljali, da se je družbena vloga sindikalne organizacije ves čas prilagajala graditvi našega političnega in tudi gospodarskega sistema. V skoraj štiridesetletnem razvoju pa se je večkrat (npr. ob uvedbi delavskega samoupravljanja) postavljalo vprašanje, ali je sindikat potreben oziroma kako opredeliti njegovo vlogo v samoupravljanju in v odnosu do drugih družbenopolitičnih organizacij.

Za današnje sindikate, njihovo vlogo in organiziranost je postavljenih več tez in dilem, zlasti o tem, ali je sindikat v ustavi in zakonu o združenem delu pravilno opredeljen, in če je mogoče uresničiti tako njegovo vlogo v obstoječih razmerah. Eden od znanstvenikov je ne glede na skupno prepričanje, da so naloge in vloga sindikata skladne s celotnim političnim sistemom, vseeno predlagal, da bi skrčili obseg nalog, ki jih morajo opravljati osnovne organizacije v tozdih. Po naših spoznanjih izhaja ta znanstveni klic iz konkretnih problemov številnih predsednikov osnovnih organizacij, ki ne znajo in ne zmorejo uresničiti vseh nalog, ki jim jih nalagajo višji sindikalni organi. Rešitev seveda ni v zmanjševanju nalog, temveč v večji usklajenosti pri delovanju celotne sindikalne organizacije in tudi v boljšem organizacijskem in kadrovskem usposabljanju osnovnih organizacij in njihovih organov.

V kratkem sestavku ni mogoče predstaviti vseh misli s tega znanstvenega srečanja, tako na primer odnosa med zvezo komunistov in zvezo sindikatov; sindikat in oblikovanje enotnih interesov delavskega razreda; kritične analize delovanja sindikata, kritične analize uresničevanja posameznih pomembnejših dolžnosti sindikata npr. o delitvi po delu, o planiranju; sindikat in samoupravljanje, sindikat in delegatski sistem itd. O tem bomo še pisali. Srečanje sodi v sklop priprav na 9. kongres Zveze sindikatov Jugoslavije. Svet Zveze sindikatov Jugoslavije bo gradiva za posvetovanje, nekatere prispevke in razmišljanja uporabil za oblikovanje kongresnih dokumentov. Podobno bodo ravnali tudi republiški organi zveze sindikatov, seveda tudi republiški svet Zveze sindikatov Slovenije.

Poglobljena strokovno-znanstvena analiza vsega gradiva s posvetovanja pa bo lahko primerna osnova za nadaljnjo znanstveno raziskovanje sindikata in za stalen stik, ki bi ga moral imeti sindikat z znanstvenimi institucijami.

Franček Kavčič

Svet Zveze sindikatov Jugoslavije

Razprave o novem zakonu so šle mimo delavcev

»Nihče ne trdi, da ne rabimo novega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju,« je dejal na minuli seji sveta ZSJ Rade Galeb, »vendar mora biti takšen, da ga ne bo treba že jutri spreminjati, torej ga moramo sprejeti z resničnim soglasjem vseh družbenih dejavnikov.« Ta stavek predsednika sveta ZSJ Radeta Galeba je za sedanje dogajanje okrog predloga novega zakona značilen, kajti pokazalo se je, da je veliko nesoglasij okrog posameznih rešitev, ki jih ponuja novi predlog invalidsko-pokojninskega zakona. Povrh vsega pa združeno delo — tako so menili na seji sveta ZSJ — zaradi kratkega roka za javno razpravo sploh ni moglo dati svoje sodbe, čeprav le-to lahko da dodatna sredstva, ki so nujna za uresničitev predlaganih zakonskih rešitev.

Med osrednjimi vprašanji je seveda valorizacija osebnih dohodkov pred upokojitvijo delavcev in usklajevanje pokojnin z osebnimi dohodki, o čemer ni bilo javne razprave. Gre pa za pomembna sredstva, vendar predlagatelji zakonskega predloga o tem očitno niso dosti razmišljali. Pri tem moramo seveda opozoriti na uvodne besede Lazarja Zariča, ki je opozoril na vse težji gmotni položaj upokojencev in na padanje njihove življenjske ravni v zadnjih dveh letih. Še posebej so ogroženi upokojenci in invalidi, ki imajo najnižje pokojnine, ki živijo v večjih mestih in nimajo nobenih drugih prejemkov. Vse to kajpak drži, vendar pa je tudi res, da če nekdo pripravlja besedili zakona šest let, potlej bržkone razprava o njem ne more trajati le 45 dni. In še ta je potekala v glavnem v komisijah in delovnih skupinah. Tak način je seveda za našo družbo nesprejemljiv, saj gre za zelo pomemben zakon, o katerem morajo povedati svoje zlasti delavci v združenem delu. Povrh vsega pa so razpravljalci na seji sveta ZSJ tudi opozorili, da se predlog zakona v bistvenih stvareh razlikuje od osnutka, ki je bil v javni razpravi.

Prav gotovo bi kazalo še pred zasedanjem zvezne skupščine razmisliti o teh vprašanjih, uskladiti stališča in šele potlej dati predlog v sprejem.

Svet Zveze sindikatov Jugoslavije pa je razpravljal tudi o nalogah sindikalnega tiska pri uresničevanju družbene vloge sindikata. Člani so menili, da sindikalni tisk v glavnem objektivno obvešča bralce o teh vprašanjih, vendar pa je njegov vpliv v politični akciji sindikata še zmeraj preskromen. Zlasti v pripravah na kongrese mora sindikalni tisk opraviti pomembne naloge ter krepiti vlogo sindikata v političnem sistemu socialističnega samoupravljanja. Na seji sveta so spregovorili tudi o družbenem dogovoru o uresničevanju politike razvoja agroživilstva v tem srednjeročnem obdobju. Več o tem v prihodnji številki DE.

M. H.

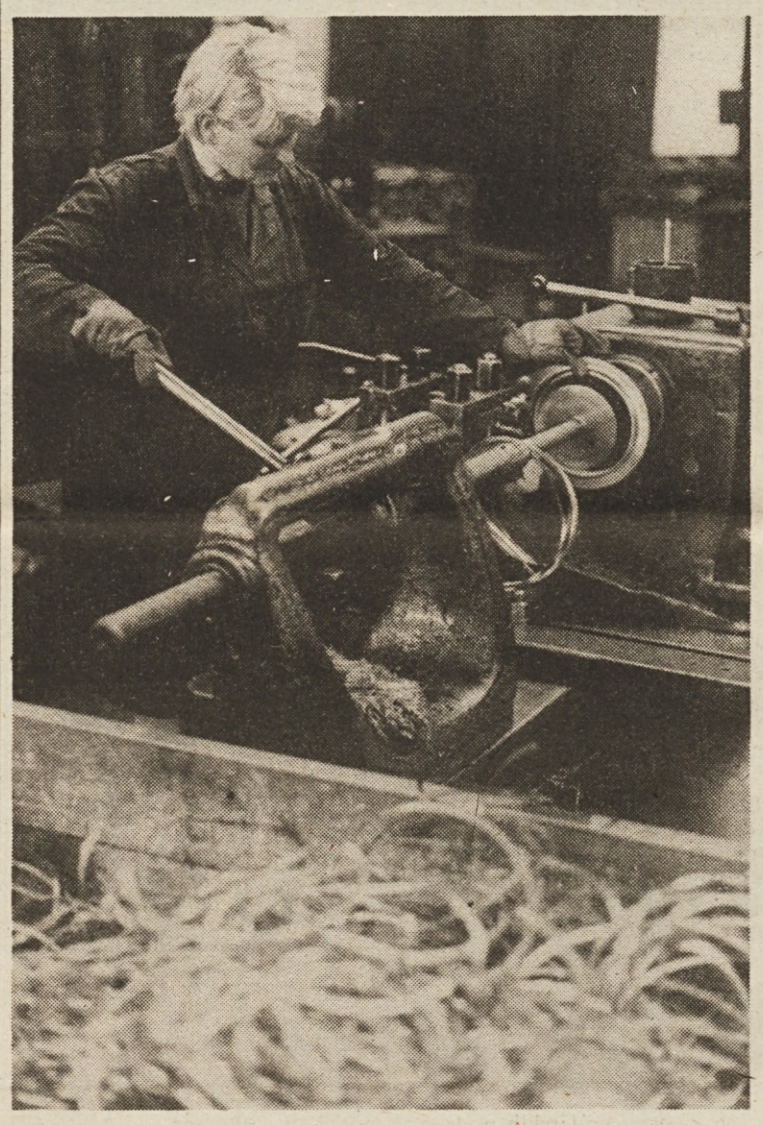

Slika: Joco Žnidaršič

naša žena

ČUDEŽNI PRSTI NAM IGRAJO ŽE 35 LET

Dubravka Tomšič-Srebotnjak, naša najbolj znana in priznana pianistka, govori o svoji glasbeni karieri.

SPOMLADANSKA UTRUJENOST

Ste brez volje, zaspani, se slabo počutite? Potem preberite članek o spomladanski utrujenosti in jo skušajte pregnati z naravnimi zdravili — zelišči.

KROJI PO NAROČILU

Ste močnejše postave in težko dobite primerno obleko v naših trgovinah? Naročite kroj po naročilu, ki je v Naši ženi in si sami sešijte dvodelno obleko.

OBVESTILO

Rdeči križ Slovenije vabi občane in delovne ljudi, da se v čim večjem številu udeleže krvodajalske akcije.
Prijave sprejema občinski odbor Rdečega križa, v delovnih organizacijah pa aktivist RK, odgovoren za krvodajalstvo.

APRIL 1982

DOMŽALE	1., 2., 6., 7., 8., 9., 13.
NOVA GORICA	14., 15., 16., 19., 20., 21., 22.
VRHNIKA	23.
KAMNIK	26.
RIBNICA	28., 29., 30.
RUŠE	1.
SLADKI VRH	2.
SLIVNICA	30.

RDEČI KRIŽ SLOVENIJE

Mednarodno sindikalno gibanje (9)

Sindikati v deželah v razvoju

Oktobra lani je Založba Delavske enotnosti v zbirki Knjižnica Sindikati št. 42 izdala priročnik Andreja Škerlavaja z naslovom: Sindikalno gibanje v svetu. Le-ta je namenjen — kot je v uvodu zapisal avtor — predvsem mlajšim sindikalnim aktivistom kot sistematična informacija, da bi lažje razumeli sodobna dogajanja v sindikalnem gibanju. Zaradi aktualnosti in zanimivosti obravnavane teme za širši krog bralcev časnika DE smo se v uredništvu odločili za objavo občutno skrajšanih in vsebinsko prirejenih poglavij omenjenega priročnika.

Japonski tip sindikalnega gibanja je tesno povezan z njihovim načinom zaposlovanja, kjer delavec običajno ostane v podjetju, pri istem delodajalcu, do upokojitve. Stalno zaposleni delavci so praviloma vsi vključeni v sindikate, medtem ko se občasno zaposleni ponavadi vanje ne vključujejo. Sindikalna organiziranost na Japonskem temelji torej na zavesti o pripadnosti podjetju.

Od približno 30 milijonov zaposlenih je na Japonskem okrog 12 milijonov delavcev vključenih v sindikate. Največji in najmočnejši sindikat je SOHYO (Generalni svet japonskih sindikatov), ki je bil ustanovljen 1950. leta in ima skoraj 5 milijonov članov. Značilno je, da 60 odstotkov članstva dela v vladnih ustanovah in javnih službah. SOHYO je v političnem pogledu levo usmerjen. Že ob svoji ustanovitvi se je zavzemal za nevtralnost Japonske in nastopal proti tujim vojaškim oporiščem. Danes je dobršen del pod vplivom japonske socialistične stranke. Politične in ideološke debate med različnimi njegovimi tokovi so zelo živahne. SOHYO je kot sindikalna zveza avtonomen, le nekaj njegovih strokovnih sindikatov je vezanih na strokovne zveze Mednarodne konfederacije svobodnih sindikatov ali Svetovne sindikalne federacije.

Druga največja sindikalna zveza je DOMEI (Japonska federacija dela) z 2,2 milijona članov, ki je nastala v letih 1962—1964 iz socialističnega (reformističnega) krila SOHYO in še drugih smeri. Ta sindikat je član Mednarodne konfederacije svobodnih sindikatov, v političnem pogledu izrazito antikomunistično usmerjen in pod precejšnjim vplivom socialdemokratskih sindikatov. Tretja velika sindikalna zveza je CHURITSUR — OREN (Federacija neodvisnih sindikatov) s poldrugim milijonom članov.

V bližnji prihodnosti bo za japonsko sindikalno gibanje najtežje vprašanje konkurence (cen) japonskega industrijskega blaga na svetovnih tržiščih. Znano je da je japonska konkurenčna moč zgrajena med drugim tudi na škodo delavstva (slabša stanovanja, slabo socialno zavarovanje, delovni čas), celoten model gospodarskega razvoja pa na izvozu.

Avstralski sindikati se zavzemajo za mir

Za sindikalno gibanje v Avstraliji je značilno mnoštvo sindikatov (preko 150), kar je posledica vpliva britanskega tradeunionizma. Povezuje jih ACTU (Avstralski sindikalni svet), ki v svojih sindikatih združuje okrog 3 milijone članov. Politično je blizu avstralski laburistični stranki. Delovne spore rešujejo v glavnem s pomočjo arbitražnih komisij, ki pa zadovoljujejo bolj hotenja delodajalcev.

Tudi avstralsko sindikalno gibanje je močno protivojno usmerjeno; znana je velika generalna stavka avstralskih delavcev leta 1973 v protest proti francoskim jedrskim poskusom na Pacifiku ter proti izvozu urana iz Avstralije.

Boj proti zaostalosti, revščini in lakoti

Temeljna značilnost večine sindikatov v novo osvobojenih deželah v razvoju je, da so kot politične sile nosilci boja za narodno in ekonomsko neodvisnost, za hitrejši vsestranski razvoj in odpravo zaostalosti, revščine in lakote. Ponekod so nastajali že v času kolonialne nadvlade in so skupaj z narodnoosvobodilnimi gibanji postali nosilci družbenega napredka. Danes se borijo proti izkoriščanju tujega kapitala, za nacionalizacijo glavnih domačih surovinskih in energetskih bogastev, za agrarno reformo in industrializacijo.

Sindikalno gibanje v teh deželah, ki je nastajalo silno počasi, z izjemo Latinske Amerike, je pravi razmah doživelo šele z osvobajanjem kolonij po 2. svetovni vojni. Sindikati v teh deželah so dokaj razdrobljeni in ideološko neenotni, kar bistveno zmanjšuje učinkovitost zahtev delavskega razreda in sindikalnega gibanja nasploh. Močan je še tudi vpliv sindikatov nekdanjih kolonialnih metropol.

Kljub temu so sindikati v teh deželah napredne organizacije delavskega razreda, brez katerih bi si težko predstavljali politično in družbenoekonomsko življenje teh dežel. So pomembne politične organizacije s sicer majhnim številom članov, toda z velikim vplivom in močjo, saj imajo podporo širokih množic revnega prebivalstva, ki si prizadevajo za ekonomski in socialni napredek. Tako imajo ponekod sindikati odločilno vlogo pri oblikovanju socialistične usmeritve v deželah v razvoju.

Sindikalno gibanje v teh deželah deluje v zelo težkih in zapletenih notranjih in mednarodnih razmerah. Velike sile in bloka poskušajo tudi prek sindikatov vplivati na nerazviti svet. Mednarodne sindikalne centrale in največji sindikati iz razvitega sveta se veliko ukvarjajo s sindikalnim gibanjem dežel v razvoju. Vplivati poskušajo predvsem na sindikate Afrike, Azije in Latinske Amerike. Dejavnost ameriških, nekaterih zahodno in vzhodnoevropskih sindikatov v »tretjem svetu« je v bistvu bolj boj za ideološki, politični in gospodarski vpliv kot enakopravno sodelovanje.

(Se nadaljuje)

9. KONGRES ZKS

Kljub težavam — pomembni dosežki

Zdaj, ko se priprave na 9. kongres ZKS prevešajo v sklepno obdobje, že lahko ugotovimo, da smo v razpravah o dosedanjem družbenoekonomskem razvoju in naših nadaljnjih možnostih razvoja — v posameznih okoljih, ne nasploh — slišali več kritike, kaj vse je v našem gospodarjenju narobe, kot pa predlogov, kako gospodariti v prihodnje, da bi se izkopali iz sedanjih resnično težavnih ekonomskih razmer. Le kritično razpravljanje je velikokrat enostransko in vliva kaj malo upravičene vere v ustvarjalne sile delovnih ljudi. To velja posebej poudariti, saj smo v preteklem obdobju dosegli tudi vrsto dobrih rezultatov.

Poročilo o delu ZKS med kongresoma vsebuje podatek, da je družbeni proizvod v letih 1978-1981 naraščal povprečno letno za 3,9 odstotka, k čemur je v največji meri prispevala rast industrijske proizvodnje, ki je znašala povprečno 4,9 odstotka na leto. Stopnja rasti kmetijske proizvodnje se je povečala povprečno za 3,7 odstotka. V zadnjih dveh letih je zaradi nakopičenih plačilno bilančnih težav in oblikovanja domače porabe v okvirih materialnih možnosti družbenega proizvoda stopnja rasti bolj umirjena.

V zaostrenih gospodarskih razmerah doma in po svetu smo pri vključevanju v mednarodno delitev dela v številnih organizacijah združenega dela dosegli dobre rezultate. Izvoz blaga in storitev je naraščal v posameznih letih zelo različno, v celotnem medkongresnem obdobju pa v povprečju realno za 5,2 odstotka letno, kar je omogočilo, da smo velik primanjkljaj v odnosu med izvozom blaga in storitev ter uvozom blaga in storitev v letu 1981 spremenili v presežek.

Še bolj prepričljivo kot samo poročilo dokazujejo nagel razvoj proizvajalnih sil v Sloveniji in Jugoslaviji podatki za daljše časovno obdobje. Tako je družbeni proizvod v Sloveniji v obdobju 1953-1980 realno naraščal po stopnji 7,2 odstotkov povprečno na leto in se povečal za 6,5-krat; v Jugoslaviji pa realno za 6,5 odstotkov povprečno in se povečal za 5,5-krat. Slovenija je tako v letu 1980 ustvarila 16,1 odstotka celotnega družbenega proizvoda Jugoslavije, medtem ko je leta 1976 ta delež znašal 16,4 odstotka.

Po približnih računih naj bi se lani povečal družbeni proizvod v Sloveniji realno za približno 1 odstotek (nominalno za 35 odstotkov); v Jugoslaviji pa za 2,2 odstotka (nominalno za 38 odstotkov). Počasnejša rast družbenega proizvoda v zadnjih letih je posledica veliko manj ugodnih gospodarskih razmer doma in v svetu. Kljub temu pa naša republika sledi razvoju drugih republik in sosednjih držav, saj se tudi le-te srečujejo s podobnimi gospodarskimi težavami in nižjimi stopnjami gospodarske rasti.

V sestavi družbenega proizvoda po dejavnostih je za Slovenijo na eni strani značilen majhen delež primarnega sektorja, kamor sodijo kmetijstvo, gozdarstvo in vodno gospodarstvo, na drugi strani pa močan sekundarni sektor, predvsem pa predelovalna industrija, ki je leta 1979 ustvarila 31 odstotkov celotnega družbenega proizvoda.

Leta 1980 je bilo kar 92 odstotkov družbenega proizvoda ustvarjenega v združenem delu in le 8 odstotkov v samostojnem osebnem delu. Ta delež je bil tudi v preteklih letih velik, a se je kljub temu še povečeval od 85 odstotkov v letu 1960 na 89 v letu 1970 in 91 odstotkov v letu 1976.

Najpomembnejši delež ustvari samostojno osebno delo v kmetijstvu, kjer kar dve tretjini proizvodnje, merjene z družbenim proizvodom, ustvarjajo v zasebnem sektorju ter v obrti in osebnih storitvah, kjer znaša delež samostojnega osebnega dela 43 odstotkov.

Delež samostojnega osebnega dela v družbenem proizvodu Slovenije je manjši kot v povprečju v Jugoslaviji, kjer je znašal 1976. leta 16 odstotkov, leta 1980 pa 12 odstotkov. Med socialističnimi republikami in avtonomnimi pokrajinami je prispevek Slovenije najmanjši.

Tudi narodni dohodek je v povojnem obdobju izredno naglo naraščal in se je v Sloveniji po letu 1953 realno povečal za 6,5-krat oziroma poprečno letno za 7,2 odstotka. V Jugoslaviji pa se je narodni dohodek v enakem obdobju povečal za 5,4-krat oziroma poprečno letno za 6,4 odstotka. Ob umirjeni rasti prebivalstva se je tako narodni dohodek na prebivalca v obdobju 1953-1980 v Sloveniji realno povečal za 5,5-krat in je naraščal s poprečno letno stopnjo rasti 6,5 odstotka. V letu 1980 je narodni dohodek dosegel raven 117.779 dinarjev (tekoče cene), kar je 88 odstotkov nad povprečjem za Jugoslavijo. Relativno nagel gospodarski razvoj je omogočil naraščanje življenjske ravni delovnih ljudi in občanov, ki je v letu 1980 dosegla za šestino višjo raven kot v letu 1975.

Čas med kongresom je z akcijami, ki jih je vodila in usmerjala zveza komunistov, torej zagotavljal kontinuiteto v razvoju novih proizvodnih odnosov in v graditvi socialističnega samoupravljanja. Cilji, ki smo si jih zastavili, so bili — upoštevajoč objektivne razmere in doseženo raven v materialnem in družbenem razvoju — v znatni meri uresničeni. Ustvarjali smo možnosti za novo, zahtevnejše in tokrat obetavnejše obdobje na poti osvobajanja človeka in njegovega dela. Dosežki v našem celotnem povojnem razvoju, dragocena spoznanja in izkušnje, ki so jih pridobile nove generacije delavcev, samoupravljalcev, revolucionarjev in komunistov, ustvarjanje proizvodne in druge družbene zmogljivosti, kulturna in izobrazbena raven naših delovnih ljudi, njihova enakopravnost in socialna varnost ter neodvisen in svoboden položaj socialistične samoupravne Jugoslavije — vse to dokazuje, da so bile naše odločitve o smeri razvoja naše družbe pravilne in da moramo tudi naprej utrjevati pot do komunistične družbe z zaupanjem v sposobnost in ustvarjalno moč delavskih in ljudskih množic.

V. O.

Nagrade rejcem govedi

V slovenjegraški občini so lani odkupili za osem odstotkov več mleka kot leto poprej. Največ od kmetov kooperantov v hribovskih predelih, ki so se odločili za rejo govedi in proizvodnjo mleka. Tako je lani oddajalo mleko 560 kooperantov, ki so skupaj oddali 4,487.000 litrov mleka.

Na zboru proizvajalcev mleka in najboljših rejcev govedi, ki ga vsako leto pripravijo TZO Ledina iz Slovenj Gradca, Mariborska mlekarna in Mesnina iz Dravograda je devet najboljših proizvajalcev prejelo nagrade in priznanja, Mariborska mlekarna pa je nagradila tudi štiri živinorejce, ki so lani močno povečali proizvodnjo mleka. Nagrade so dobili Jože Goljat, Peter Popič, Albert Verdnik in Adam Ošlak.

Adolf Ankon

Najsodobnejši obrat družbene prehrane v Mariboru

Malice za težake in občutljive želodce

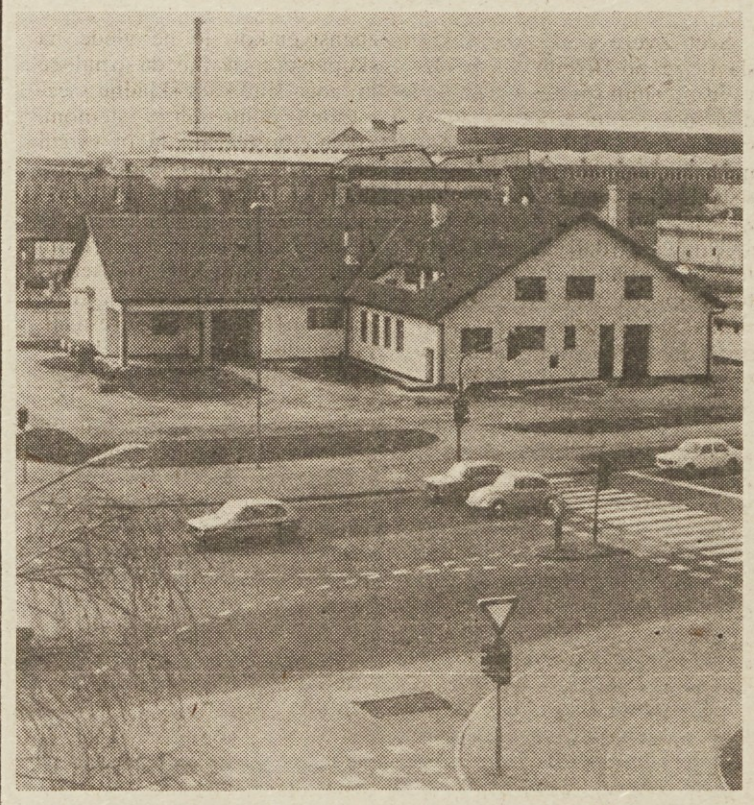

Ob Ptujski cesti pred Metalno je zrasel najsodobnejši obrat družbene prehrane v mestu pod Pohorjem.

Na Teznu, v industrijskem delu Maribora, je mariborska Metalna, oziroma temeljna organizacija združenega dela odprla prenovljeno restavracijo Kovinar, ki je najsodobnejša te vrste v Mariboru.

Mariborska Metalna, ki vsa leta vzorno skrbi za življenjsko raven svojih delavcev, je zgradila obrat družbene prehrane. Ker lahko v kuhinji pripravijo kar 1500 malic in 500 kosil dnevno, bodo dobivale hrano iz tega obrata tudi nekatere druge delovne organizacije na Teznu. Obrat družbene prehrane »Kovinar«, v katerem je samopostrežna jedilnica za 66 ljudi, v gostinskih prostorih pa je 170 sedežev, je veljal 34 milijonov dinarjev. V restavraciji Kovinar sta tudi posebni sobi, ki bosta namenjeni za kosila poslovnih gostov Metalne in različnim slovesnostim.

Kuhinja je sodobno opremljena, tako da bodo v novem obratu družbene prehrane lahko pripravljali kosila, zajtrke, tople malice — te bodo večidel razvažali delavcem na delovišča, poleg tega bodo pripravljali hladne tipske malice, kosila in večerje. V prvih dneh obratovanja so delavci zadovoljni tako s količinami hrane, kot tudi z njeno kakovostjo. V obratu pa tudi razmišljajo o tako imenovani varovalni malici. Gre za delavce, ki morajo uživati dietno prehrano. Tako malico bodo sestavljali iz živil, ki ne povzročajo želodčnih in žolčnih težav, pri posameznih vrstah jedil pa gre tudi za poseben način priprave. Pa še nekaj velja omeniti: v Kovinarju tudi niso pozabili na invalide, saj so uredili poseben vhod brez stopnic, po katerem se da pripeljati v restavracijo tudi z invalidskimi vozički.

M. Š.

Problemi in dileme dolgoročnega razvoja Slovenije (18)

Kako bomo živeli jutri

Piše: Vinko Blatnik

Jože Novinšek je pri predvidevanjih dolgoročnega razvoja Slovenije zelo skromen in opozarja na vrsto težav, ki nas čakajo v prihodnjih letih.

Poudarja, da bo to petletno obdobje za naše gospodarstvo obdobje sanacije. Hkrati pa bo — zlasti spričo obremenitev z odplačili anuitet tujini — primanjkovalo sredstev za naložbe, ob pritiskih mnogih začasno odloženih naložbenih zahtev in želja. Računati bi morali tudi s pritiski sedanje proizvodne sestave, ki bo vztrajala pri reproduciranju na dosedanjih osnovah. Težave bodo tudi zaradi zaostajanja na področju energije in nekaterih drugih infrastruktur.

Zato bi morali izkoristiti priprave dolgoročnega plana razvoja za temeljitejšo presojo že doseženega, za skrbno analizo razvojnih tokov v svetu v njihovih makro in mikro razsežnostih in za čimbolj pestro projiciranje razvojnih možnosti. Okoli le-teh bi morali zbrati naše najsposobnejše strokovnjake in poskrbeti za vse dosegljive informacije, zlasti še o najnovejših usmeritvah razvoja v drugih deželah.

Če želimo ustvariti kolikor toliko trdne temelje za naš nadaljnji razvoj, moramo nujno umiriti inflacijo, stabilizirati gospodarstvo ter povečati akumulacijo za velike naložbe, ki bodo nujne za prestrukturiranje gospodarstva. Pri vsem tem pa se ne smemo zapreti pred nekaterimi specifičnimi procesi razvoja v svetu. Predvsem gre za velike investicije v razvitih ekonomijah, za modernizacijo proizvodnih zmogljivosti. Le-tem daje pečat obsežna avtomatizacija proizvodnje, robotizacija in nesluten razvoj tehnologije in uporaba računalnikov oziroma uvajanje informatizacije na vseh gospodarskih in negospodarskih področjih.

Praktične rešitve, ki jih prinaša tako imenovana tretja industrijska revolucija, pomenijo nov revolucionarni dvig družbene produktivnosti dela. To odpira ne samo možnosti za večjo življenjsko raven, temveč predvsem možnosti oblikovanja velikih kapitalov za naložbe, ki jih zahteva preosnova. Ne gre samo za naložbe v tehnične zmogljivosti, temveč tudi za vse, kar odločilno vpliva na preosnovo.

Dr. Janez Peklenik ponazarja rojstvo tretje industrijske revolucije z vrsto podatkov. Tako japonska avtomobilska tovarna Toyota s proizvodnjo treh milijonov avtomobilov na leto javlja, da bo v naslednjih treh letih vpeljala v proizvodnjo osebnih vozil 720 robotov. Ti se bodo pridružili skupini 415 robotov, ki že delajo na težjih delovnih mestih. Nemška tovarna avtomobilov VW je imela 1. maja 1981. leta 295 robotov. General Motors pa 550 inteligentnih računalniško krmiljenih delovnih sistemov, ki opravljajo najtežja pa tudi najzahtevnejša dela pri montaži. Obe tovarni nameravata vpeljati v proizvodnjo večje število robotov za varjenje, barvanje in podobno. V svetu zdaj dela 10.000 mehaničnih pripomočkov, kar na prvi pogled niti ni tako pomembno. Če bo šel razvoj tako naprej, naj bi leta 1985. v proizvodnih obratih polovico vseh delovnih in obdelovalnih strojev »krmilili« računalniško. Združeni bodo v obdelovalne sisteme in opremljeni z diagnostiko za hitro iskanje napak in zanesljivo delovanje. Obratovali bodo nepretrgoma 24 ur na dan in le 8 ur pod nadzorstvom delavca. Predvidevajo, da se bo produktivnost dela dvignila za 60 odstotkov, proizvodni stroški pa naj bi se zmanjšali za 25 — 30 odstotkov. Ti trendi v proizvodni tehnologiji bodo imeli prevladujoč vpliv tudi na naš industrijski razvoj. Ta se mora v naslednjem srednjeročnem obdobju preosnovati iz delovno intenzivnih sestav v kapitalno intezivne visokoproduktivne delovne in proizvodne sisteme.

Iz teh nekaj ugotovitev o težnjah dosedanjega razvoja je povsem jasno, da bomo morali pri prestrukturiranju nekaterih sestavin naše strojne in elektro industrije še posebno upoštevati vpliv računalniške tehnologije na razvoj novih izdelkov, proizvodnih tehnologij in upravljalskih ter organizacijskih metod. Strojna in elektro industrija prispevata k narodnemu dohodku Slovenije okrog 40 in 70 odstotkov s proizvodnim delom in sta izrednega pomena za naš industrijski razvoj. Zato moramo pri prestrukturiranju in inovaciji proizvodnje in proizvodov energično zgraditi poti, družbene instrumente in ustvariti ozračje, ki bo omogočilo tem industrijam kakovosten napredek. Le tako bo mogoče razviti in okrepiti naše industrijske zmogljivosti in s tem našo moč ter povečati produktivnost dela in konkurenčnost naše industrije na svetovnih tržiščih z novimi proizvodi, boljšo kakovostjo in konkurenčnimi cenami. Sodobna računalniška avtomatizacija v proizvodnji nam bo ustvarila možnosti za humanejše delovne razmere, kjer delavcu ne bo treba delati zahtevnih del, kot so barvanje, varjenje, monotona montaža in podobno.

In kaj storiti za uspešen dolgoročni razvoj naše industrije, predvsem strojne in elektro, da bomo ujeli tehnološki sunek v naslednjih 20 letih?

Odgovor na to vprašanje mora upoštevati vrsto družbenih, gospodarskih, sociioloških in drugih vidikov, značilnih za našo samoupravno družbo. Predvsem pa moramo upoštevati, da ne bomo mogli kar čez noč preskočiti sedanje relativno skromne materialne podlage za tako nagel razvoj. Tega se zaveda tudi **dr. Mitja Kamušič,** ki ima vrsto pomislekov k predlogom v scenariju ekonomskega razvoja Slovenije do leta 2000 za prestrukturiranje gospodarstva. Tako pravi, da »scenarij ekonomskega razvoja Slovenije ne daje odgovora na temeljno vprašanje, kakšen delež bo ali naj bi imela industrija v gospodarstvu Slovenije do leta 2000. Leta 1979 je bil delež industrije v slovenskem družbenem proizvodu 44,9 odstotka v narodnem dohodku pa 43,2 odstotka. Ta delež se je v desetih letih — od leta 1969 — le rahlo povečeval: za 2,4% v družbenem proizvodu oziroma za 2,8% v narodnem dohodku. Če primerjamo Slovenijo z nekaterimi bolj razvitimi državami, vidimo, da je delež industrije (vključno z rudarstvom, proizvodnjo energije, plina in vode) v družbenem proizvodu večji.

Primerjalni podatki kažejo, da je v Sloveniji relativno največ aktivnih prebivalcev zaposlenih v industriji (več kot v najbolj industrializirani Zvezni republiki Nemčiji) in bomo morali zato premišljeno usmerjati razvoj.

Strateško vprašanje naše industrijske politike je, ali naj povečamo dohodek na zaposlenega (na doseženo raven v razvitih državah) v vseh proizvodnjah, kjer je to mogoče ali kjer je to najlažje doseči, ali pa je bolj smotrno pričakovati, da bo povečani dohodek na zaposlenega sledil avtomatično, če bomo imeli večji delež tehnološko zahtevnih proizvodenj.

(Se nadaljuje)

Obiskujemo slovenske premogovnike

V rudniku Laško bodo še rudarili

»Nazaj k domačim virom energije! Premog bo še dolgo naš najcenejši in najzanesljivejši energetski vir...« Tako prav radi pišemo in govorimo. Radi bi zvedeli še to, kako rudarji občutijo družbeno naklonjenost premoga. Zatorej smo se namenili obiskati vse slovenske premogovnike, predstaviti njihovo zgodovino, razvoj in seveda današnji položaj s pogledom na jutri. Začeli smo z Rudnikom Laško. Prvič zato, ker sodi med manjše premogovnike, o katerih je že tako manj slišati in drugič zato, ker je edini med slovenskimi rudniki, ki ga samoupravna organiziranost slovenske energetike še ni zajela.

Kdo bi vedel, kdaj so domačini v Breznem in pri Šmihelu začeli kopati premog. Vemo pa, da so s prvimi resnimi raziskovalnimi deli začeli že pred domala 200 leti. V letih 1835 do 1855 so odpirali prve jame v Breznem, Hudi jami in Šmihelu, odkopna dela se prepregla ves teren, kjer še danes kopljejo premog. No, pri Šmihelu so ga kaj hitro izčrpali, kopanje je postalo tudi prenevarno in so ga opustili.

Rudarska dela na tem območju so prav zaživela ob koncu prejšnjega stoletja. Stare jamske mere so zbrisali, začrtali nove in te veljajo še dandanes. Današnje raziskave in ohranjene jamske karte pričajo, da so rudarji tedaj delali kar se da temeljito in da so dobro poznali geološke razmere. Kmalu so zgradili tudi ozkotirno železnico, po kateri so premog prevažali v Rimske Toplice. Ustno izročilo pravi, da je bilo v tistih časih v Breznem zaposlenih nekaj sto delavcev (zdaj jih je 182).

Delavsko gibanje je v teh krajih zgodaj zaživelo. Leta 1892 so rudarji s stavko že skušali doseči osemurni delavnik, vendar so stavko zadušili. Takratni lastnik, Trboveljska premogokopna družba, je leto kasneje rudnik Brezno zaprl. Proizvodni stroški so bili previsoki in z delom so raje temeljiteje zastavili v Hudi jami. Za nekaj let je rudnik tudi povsem zamrl, raziskave in dela v posameznih rovih pa so se izmenično nadaljevala.

Draga zamuda

Med narodnoosvobodilno vojno je bilo sicer okupatorjem še kako do tega rudnika. Precej manj pa so od njega imeli, saj je o proizvodnji v vojnih letih komajda moč govoriti. Sabotaže rudarjev so se vrstile, podprli so jih partizani z akcijami in maja 1944 je okupatorska nemška družba rudnik zaprla. Seveda so ga oropali do tal, pobrali vse stroje in vozne naprave, rudarje pa odpeljali na delo v druge rudnike.

Kar jih je vojno preživelo, so se vrnili takoj po osvoboditvi. Čakal jih je prazen rudnik, pa so ga s požrtvovalno vnemo v rekordnem času spravili pokonci. Že novembra 1945 so v njem spet začeli kopati premog. Potrebe po njem so kajpak rasle, delavoljnosti ni manjkalo in rudnik je vzcvetel — takšnega je delovni kolektiv septembra 1950 prevzel v svoje roke.

No, razcvet ni trajal dolgo. Vemo, kako se je ob poplavi takrat cenene uvožene nafte pisalo premogu. Leta 1976 so dosegli eno najslabših proizvodenj, saj so 50.000 ton premoga nakopali le še leta 1940. Nepremišljene energetske odločitve so tedaj predvsem male premogovnike spravile na rob obstoja. Zmanjševali so izkop, kolikor ga niso sploh opuščali.

S težkim srcem, pa vendarle, se je moral kolektiv v začetku sedemdesetih let odločiti za preusmeritveni program in postopno ukinitev rudnika. Novih naložbenih in odpiralnih del ni bilo več, že zastavljena so zamrla in rudnik se še danes otepa s težavami, ker mu primanjkuje za odkop pripravljenih zalog. Od osvoboditve do leta 1975 so rudarji v teh jamah nakopali dobre tri milijone ton premoga. Leta 1966 je bilo v Rudniku Laško zaposlenih kar 772 delavcev in zmogli so več kot 134 tisoč ton premoga. Še danes se teh časov bridko spominjajo, saj je zamujena leta zdaj, ko premog spet nekaj velja, kaj težko nadoknaditi.

Osamelec med rudniki

Takšna usoda je v sedemdesetih letih pretila vsem našim malim premogovnikom. Rudarji pod Golškim brdom so torej kanili zasnovati drugačen razvoj. Iz rudnika, z rudarskimi rokami je zrasla Tovarna izolacijskih materialov Laško. Dobra tretjina rudarjev se je zaposlila v tovarni, ostali pa so vztrajali v jamah. Še leta 1973 so iz njih zbrskali 75 tisoč ton premoga, vendar je šlo z izkopom navzdol. Brez raziskav, naložb, odpiranj novih zalog v rudniku pač ne gre. Naložbe v jame so dolgoročne in obrestujejo se šele z leti. Še kako dolgoročne posledice pa ima tudi vsak zamujen korak.

Otrok rudnika, tovarna TIM, je kmalu prerasel svojega roditelja. Delovna organizacija se je lepo razvijala, snovala nove programe in rudnik je ostal temeljna organizacija združenega dela v njenem sklopu. Proizvodnja v njem je pešala vse do lanskega leta.

Lani so se rudarji poslovili od TIM Laško. Spet so se osamosvojili v delovni organizaciji Rudnik Laško — da bi si našli bolj primerno združbo. Energetska kriza je namreč premogu spet vrnila veljavo in pred rudnikom so zasijali lepši obeti. Da pa bi jih lahko uresničili, se želijo primerno organizirati v samoupravnem okviru slovenske energetike. Zdaj so namreč še edini rudnik premoga, ki je ostal zunaj tega okvira. V REK Edvard Kardelj Zasavje so jih celo vabili, ko pa so se šli v Trbovlje menit, so se vrnili razočarani. Zaslutili so namreč, da kanijo Zasavci njihov rudnik po združitvi zapreti, rudarje pa premestiti v druge jame, v Hrastnik, kjer jim rudarjev menda močno primanjkuje.

Predlani je bilo to in takšne možnosti so na zborih delavcev temeljito pretehtali. Rudarji so pribili, da ne gredo pod nobeno streho, ki bi ogrožala njihov rudnik. Sami bi radi poiskali trezno pot, obetavno za njihov rudnik in ta pot jih je vodila v Velenje. Na referendumu so se že odločili za združitev z Velenjčani, pa se spet nekje zatika. Ni nam uspelo zvabiti odkrite besede, niso povedali, kje tiči ovira za to združitev, vztrajali so le, da imajo vso pravico odločati o usodi svojega kolektiva.

Zaloge so — a nepripravljene

Usoda bi bila lahko precej bolj rožnata, kot pa je danes. To zagotavljajo tako zaloge kot kakovost premoga. Imajo zanesljive jamske meritve in statistične podatke vse tja od leta 1918. Njihov odlični rjavi premog doseže domala 5.000 kilokalorij (20,5 megajoulov po novem), daje izredno malo pepela in, kar je v vse večji onesnaženosti okolja še kako pomembno, prav malo žvepla. Nikoli ne doseže več kot 0,6 odstotka te neljube primesi, ki je pri drugih rjavih premogih tudi do 3-odstotna. Šoštanjski termoelektrarni dajo 46,5 odstotka svoje proizvodnje, ostalo pa si po pol razdelita industrijska in široka poraba.

Ko smo jih ob tej hvali povprašali, koliko so nakopali lani, so rekli, da jih je sram povedati — za lansko (in za letošnje) leto so načrtovali 40.000 ton letno, pa jim je lani uspelo nakopati le dobrih 27.000 ton. Požar, ki je izbruhnil oktobra predlani, jih je pestil vse do lanskega septembra. Morali so odpirati odkopna polja, ki so jih zaradi izčrpanosti opustili že leta 1967. Premog je imel precej jalovine, zanj pa iztržijo pač glede na kakovost. Le pri kakovosti so lani izgubili za skoraj 4 milijone dinarjev izkupička.

Zračunali so, da bi izgubi ušli, če bi nakopali le 5.000 ton več, kot so — pa čeprav bi bilo to skupaj le 78 odstotkov načrtovane proizvodnje.

Janez Videc je zažlebil stojko, ko so podpirali novo progo.

Skrb za varnost v jami je velika. Tako že od leta 1974 v Rudniku Laško ni bilo težje nesreče -- reševalci pa se pripravljajo, kot da se lahko pripeti že danes.

Tudi z zalogami se ne morejo hvaliti — za odprtje je pripravljenih le 35.000 ton premoga, torej niti za načrtovano letno proizvodnjo. Spet se vleče stara zgodba o zamujenih letih. Republiška raziskovalna skupnost je namreč šele lani odprla ušesa (in mošnjo) za njihove trditve o smotrnosti obstoja rudnika. Raziskave so stekle in že potrdile 450 tisoč ton zalog in verjetno jih je še za 900 tisoč ton. Raziskave in odpiranje teh zalog pa seveda niso zastonj.

Še bomo rudarili — v svojem rudniku!

Tako se torej rudarjem v rudniku rjavega premoga Laško (in naši energetski oskrbi) maščujejo nepretehtane enetgetske odločitve minulih let. Med nejevoljo nad preteklimi in še današnjimi dogodki pa smo vendarle občutili veliko vedrogledost. Po vsem, kar so s svojim rudnikom že preživeli, pravijo, se ne dajo v koš. Prepričani so, da bodo zdaj le začete raziskave dale dobre rezultate, da bodo potrdili in izkoristili predvidene zaloge. Zatrjevali so, da želijo in hočejo rudariti v svojem rudniku in s tem družbi povrniti njeno podporo, ki pa jo šele pričakujejo. Sami ne bodo zmogli — omenili smo že njihovo hotenje po drugačni samoupravni povezanosti z ostalim slovenskim premogovništvom. Sklada skupne porabe že vrsto let ne zmorejo oblikovati, sprašujejo se, zakaj jim energetska interesna skupnost ne pomaga po merilih, ki veljajo za vse premogovnike. Res da še niso v okviru elektrogospodarstva, pa saj so menda tudi drugim »gledali skozi prste«, so nam pravili. Do leta 1979 namreč v tem rudniku niso poznali izgub, ko so se z njimi kar po vrsti otepali drugi premogovniki. Pa je elektrogospodarstvo pokrivalo izgube tudi rudnikom, ki so bili zunaj njega?! Ko imajo sami izgubo predlani in lani, pa se morajo znajti, kot vedo in znajo — še najbolj jim pomaga TIM Laško. Dajejo pač premog kot vsi drugi rudniki in se sprašujejo, od kod tako neenakopravno obravnavanje.

Za konec so nam natresli še nekaj drobcev iz dela in življenja rudarjev. V zadnjih desetih letih so kljub vsemu docela elektrificirali jamo, znebili so se klasičnega prevoza z vozički in uredili sodobno transportno mehanizacijo... V zadnjem času so poskrbeli za pravšnjo prehrano med delom, kupili dve počitniški prikolici in še dve predvideli v načrtih. Kupili so svoj avtobus, ki vozi rudarje na delo in domov, prav pa jim pride tudi za izlete. Sindikat poleg vsega skrbi za pestro športno dejavnost, pohvalili so se, da vsaj doslej večjih težav s stanovanji niso poznali. Ko smo se menili o nagrajevanju, smo zvedeli, da so že kar daleč. Osebne dohodke v največji meri krojijo sadovi dela skupin in tudi posameznikov, seveda pa tudi uspeh kolektiva v celoti. Omenimo še, da so osebni dohodki v zunanjih obratih v povprečju kar za 40 odstotkov nižji kot pa v jami. Pribili so, da je moč s primernim nagrajevanjem spet privabiti mlade ljudi v jame, njim in rudniku tako zagotoviti lepše dni, družbi pa premog, ki ga tako potrebujemo.

Ciril Brajer

PRAVKAR IZŠLO!

zbirka KNJIŽNICA SINDIKATI št. 44 DE

PROGRAMI ZA DRUŽBENOPOLITIČNO USPOSABLJANJE V ZVEZI SINDIKATOV SLOVENIJE

Iz vsebine:

— Aktualne teme za pripravo in dopolnitev programov za družbenopolitično usposabljanje v zvezi sindikatov in samoupravljalcev v izobraževalni sezoni 1982 in sezoni 1982/83
— Vloga in naloge sindikatov pri uveljavljanju delavcev kot nosilcev socialne politike in socialne varnosti (Nada Mikič-Bulc)
— Uresničevanje ciljev in nalog gospodarske stabilizacije kot trajne naloge zveze sindikatov (Emil Šuštar)
— Organiziranost in delovanje zveze sindikatov ter predvsem vloga, organiziranost in metode osnovne organizacije (Franček Kavčič)

Cena 80 din.

Naročila pošljite na naslov: **Delavska enotnost, Ljubljana, Celovška 43 in Knjigarna DE, Tavčarjeva 5 v Ljubljani.**

NAROČILNICA:

Pri TOZD DE, Ljubljana, Celovška 43, nepreklicno naročamo ..... izvodov brošure Knjižnica Sindikati št. 44: PROGRAMI ZA DRUŽBENOPOLITIČNO USPOSABLJANJE V ZVEZI SINDIKATOV SLOVENIJE.

Naročeno nam pošljite na naslov: .....

.....

Ime in priimek podpisnika: ..... Dne: .....

Račun bomo plačali v zakonitem roku.

(Žig) ..... (podpis naročnika)

Edi Cimerman

V 11. številki Delavske enotnosti smo k članku Janeza Severja »Učenci in proizvodno delo« pomotoma objavili sliko Vlada Črešnika, poslovnega sekretarja sozda Merx, namesto fotografije Edija Cimermana. Za neljubo napako se opravičujemo in tokrat objavljamo sliko Edija Cimermana, tehnologa v Lesnoindustrijskem kombinatu Savinja v Celju.

S.O.S. mariborskega gledališča

Mariborsko gledališče pestijo hude denarne težave. O tem so obvestili vse kulturne ustanove in družbenopolitične organizacije. Za nemoteno dejavnost jim manjka 24 milijonov dinarjev. Ali je ogrožena tudi socialna varnost delavcev?

Čeprav so skoraj vsa naša gledališča v dokaj težkem gmotnem položaju, so v mariborskem »Talijinem hramu« težave še očitnejše. V tej ustanovi pravijo, da jim bo že junija zmanjkalo denarja in bodo zato morali prenehati z delom. Ker jim manjka nekaj več kot 20 milijonov dinarjev, je vprašanje, če bodo brez dodatne denarne pomoči lahko septembra nadaljevali z delom.

Jure Kislinger, upravnik mariborskega gledališča, pravi: »S tem, ko že zdaj opozarjamo na položaj, v katerem bomo ob koncu pomladanske sezone, ne mislimo z ničemer groziti, ampak želimo pravočasno poiskati rešitev, da ne bomo potem, ko bomo pred krutim dejstvom — to je pred ukinitvijo »proizvodnje«, na vrat na nos iskali izhod iz začaranega kroga. Prepričan sem, da bomo tako z mariborsko kulturno skupnostjo kot tudi z ustanoviteljico SNG, mariborsko občinsko skupščino, nekako le prišli do manjkajočega denarja.«

Čeprav je finančni položaj gledališča vse prej kot ugoden — denarja nimajo niti za družbeno prehrano delavcev in za regrese za letne dopuste, medtem ko načrtujejo v vsem letu povišanje osebnih dohodkov delavcev le za 15 odstotkov — pa teče delo v tej ustanovi bolj ali manj nemoteno in zato so pisanja nekaterih časnikov iz drugih republik o prekinitvah dela izmišljena.

Se bodo vrata morala zapreti? (Foto služba »Večer«)

Vprašanje je zdaj, zakaj je prišlo do denarne krize v mariborskem gledališču. Dejstvo je, da denarja primanjkuje celo za obnovitve, kaj šele za nove postavitve. O vzrokih je težko govoriti. Možnosti sta dve: da prejema SNG dovolj denarja za delovanje in ga ne uporablja smotrno, ali pa kljub premišljenemu delu s prenizkimi zneski za potrjene programe ni mogoče uresničiti zastavljenih načrtov? Na to bo dala odgovor natančna umetniška, finančna in organizacijska ocena, ki bo upoštevala kriterije za vrednotenje raznih vrst gledaliških del.

Konec koncev pa se vse vrti okrog »kulturnega dinarja«, ki ga ni nikoli dovolj. V Mariboru pa je to še posebej očitno. Za vso razvejano dejavnost, od ljubiteljske pa do gledališča, kjer delata dva ansambla — Drama in Opera SNG, dajejo za kulturo samo 0,83 odstotka od osebnega dohodka, kar je občutno manj kot na primer v Celju, Novi Gorici ali v Ljubljani, kjer je prispevna stopnja 1,26 od osebnega dohodka delavcev.

Kakorkoli že, mariborskemu gledališču je treba omogočiti delo, saj je to osrednja kulturna ustanova v mestu pod Pohorjem, ki je dobro obiskana in ki se z vzporednimi prireditvami kot je Borštnikovo srečanje dejansko in neposredno približuje delavcem v združenem delu. »Nikakor si ne moremo privoščiti igranja v neogrevani dvorani, ob brljivkah in preveč repriz,« pravi predsednik DS SNG Aleksander Krošl. »Sami bomo pač storili, kar je v naših močeh, toda več notranjih rezerv, kot smo jih poiskali, ne moremo najti!«

Ob vsem tem pa je treba dodati, da dela pri obnovi gledališča potekajo nemoteno, saj je denar za to naložbo zagotovljen, in da bo že v začetku septembra končano severozahodno krilo gledališke stavbe. Kako pa bo z opremo, amortizacijo, anuitetami in drugim — pa je vprašanje, ki ga vsaj v tem trenutku nihče ne načenja...

Marjan Šrimpf

Ob rob učbeniku »Psihologija dela«

Neuporabno in idejno-politično škodljivo poglavje učbenika

Center za delitev dohodka pri republiškem svetu Zveze sindikatov Slovenije je bil opozorjen, da je v učbeniku »Psihologija dela« avtorja B. Jurmana (založila Tehniška šola za strojništvo v Ljubljani) poglavje o delitvi osebnih dohodkov, ki ni v skladu z našimi družbenopolitičnimi izhodišči in usmeritvami.

Pri pregledu omenjenega poglavja smo ugotovili, da je bilo opozorilo upravičeno. Poglavje resnično vsebuje vrsto trditev, ki so nasprotna določilom zakona o združenem delu in sindikalnim stališčem o delitvi po delu in rezultatih dela. Te trditve so:

— Problem stimuliranja osebnih dohodkov se začenja pri tem, trdi pisec, da je vrednost vloženega dela manjša od nadomestila za to delo, zato obstaja večni boj za povečanje osebnih dohodkov.

— Osebni dohodki so v najtesnejši odvisnosti od višine življenjskih stroškov. Zato tudi boj delavcev za višje osebne dohodke ne prinaša posebne koristi, ker jim naglo sledijo življenjski stroški.

— Delavec ve, da za vloženi trud ne more dobiti enake protivrednosti v osebnem dohodku, ker se del te vrednosti akumulira za osnovna sredstva, del za socialno zavarovanje, del za dajatve, del za obratna sredstva itd. Ob tem pa delavec zahteva, da je njegov osebni dohodek prilagojen ravni življenjskih stroškov.

— S tem ko so dvignjeni osebni dohodki na tisto raven, ki je usklajena z življenjskimi stroški, je rešen šele prvi problem. Ostane še vprašanje uskladitve osebnih dohodkov med delavci, ki zasedajo različna delovna mesta, so različno stari, različno dolgo pri podjetju, različno sposobni in različno uspešni.

— Osebni dohodek sestavljajo naslednje prvine: analitična ocena delovnega mesta ali osnove, presežek norme, ocena delovne uspešnosti, dodatek na minulo delo, stimulacija iz naslova dobička, terenski dodatek, dnevnice, stimulacija za zmanjševanje izostankov z dela, premije za jubileje itd.

— Minulo delo je podlaga za obliko osebnega dohodka, do katerega ima delavec pravico, ker je njegovo delo ostalo delovni organizaciji oziroma družbi. S tem osebnim dohodkom dobi delavec le delno povračilo za vloženo delo, velik del tega dela pa ostane delovni organizaciji v obliki kapitala. Dodatek na minulo delo ni zato nič drugega kot obresti na vloženi kapital.

Navedene so samo nekatere trditve, ker za vse tukaj ni prostora. Zanimivo pri tem je, da ni niti enkrat omenjena medsebojna odvisnost osebnih dohodkov delavcev od njihovih delovnih prispevkov ter rezultatov dela. Razumljivo je, da morajo učbeniki snov nekoliko poenostaviti, da bi bila lažje razumljivo. Toda to, kar je napisano v tem poglavju, niso poenostavitve, temveč napačno prikazovanje in izkrivljanje odnosov pri delitvi. Zanimivo je tudi, da to, kar je napisano, ne velja niti za kapitalistično družbeno ureditev, še manj pa seveda za katerokoli socialistično. Takšna je na primer prva trditev, da je temeljni problem delitve v tem, da delavec ne dobi celotne vrednosti vloženega dela. Prva pripomba je, da delo nima vrednosti. Klasična politična ekonomija govori o vrednosti blaga delovne sile. Dokazuje, da kadar sta ponudba in popraševanje usklajena, dobi delavec plačano vrednost porabljene delovne sile. Navzlic temu pa ima delovna sila sposobnost, da ustvari še dodatno vrednost — presežno vrednost, ki jo pobere lastnik kapitala. Problem torej ni v tem, da delavec ne dobi plačane vrednosti opravljenega dela, ampak v tem, da nekdo drug mimo dela dobro živi. Ker v socializmu tudi tega ni, saj smo prav zato skoraj v celoti ukinili zasebno lastnino proizvajalnih sredstev, ne vemo, kaj hoče pisec s tem povedati.

Tudi trditev, da so osebni dohodki v najtesnejši povezanosti z višino življenjskih stroškov, je iz trte zvita. Če bi bilo tako, potem ne bi bilo tolikšnega padca življenjske ravni kot v zadnjih dveh letih. Razvijanje takšne filozofije pa je lahko tudi družbeno nevarno, saj spodbuja delavce k zahtevi po povečevanju osebnih dohodkov, ne da bi pri tem upoštevali tudi rezultate, ki so jih ustvarili s svojim poslovanjem. Nasploh pa sta igri osebnih dohodkov in življenjskih stroškov precej zapleteni. Samo izjemoma se dogodi, da se življenjski stroški gibljejo z enako stopnjo kot osebni dohodki. Običajno naraščajo počasneje ali hitreje.

Pri navedbi, da delavec pravzaprav razume, da za vloženi trud ne more dobiti protivrednosti, ker se presežna vrednost akumulira za osnovna sredstva, socialno zavarovanje in podobno, moti predvsem to, da avtor niti z besedico ne omeni dohodka in njegove razdelitve, ki jo tako natančno določa 110. člen ZZD.

Popolnoma nestrokovna je tudi trditev o usklajevanju osebnih dohodkov med delavci, ki zasedajo različna delovna mesta, so različno stari itd. Zakon o združenem delu in zakon o delovnih razmerjih nudita kot podlage za diferenciacijo osebnih dohodkov razvid del in nalog, ugotovljeno zahtevnost del in nalog, ki jih delavec opravlja, ter delovni učinek, to je količina, kakovost in gospodarnost dela — vse to usklajeno še z doseženim dohodkom. Pri tem torej ne gre za usklajevanje osebnih dohodkov, temveč za zahtevno delo, na osnovi katerega točno določimo, kolikšen bo delavčev delež iz sredstev za osebne dohodke. Ta delež se seveda tako ugotavlja samo za živo delo.

Osebni dohodek za minulo delo ni isto kot dodatek za delovno dobo. Ta dodatek je v bistvu ostanek dodatka za stalnost, ki je bil značilen za predvojne odnose. Danes je to del osebnega dohodka, do katerega ima delavec pravico, če je bila investicija v preteklosti uspešna in je dala povečani dohodek. Povečani dohodek je namreč rezultat preteklega dela, opredmetenega v investiciji. Zato je podlaga za delitev posebnih osebnih dohodkov, to je osebnih dohodkov za minulo delo.

Poseben komentar zahteva prikazana sestava osebnega dohodka. Ne moti toliko, da pisec piše o analitični oceni delovnega mesta, bolj to, da so tudi terenski dodatki, dnevnice, jubilejne nagrade itd. sestavni deli osebnega dohodka. Takšno učenje je napačno in bega delavce. Znani so primeri, ko je delavec šele ob izplačilu prve pokojnine ugotovil, da je opeharjen. Dolga leta je nosil domov relativno visoke osebne prejemke, ne vedoč, da se ne vštevajo v pokojninsko osnovo, ker niso osebni dohodki, temveč nadomestila za stroške in drugo.

Zato lahko zaključimo, da je to poglavje učbenika povsem neuporabno in idejno politično škodljivo. Uporabnike učbenika namreč usmerja v način razmišljanja, ki je tuj naši družbeni stavnosti. Uči, da je osebni dohodek odvisen od življenjskih stroškov, vztrajnosti delavcev pri njihovih zahtevah po višjih plačah in uskladitve osebnih dohodkov med delavci. Dela in rezultatov dela, večje produktivnosti, gospodarnosti in donosnosti dela pa sploh ne omenja.

Marjan Zupan

Po založniških poteh neustreznega učbenika

Če gre za učbenik, ki mu očitajo, da je — vsaj posamezna poglavja — napisan površno in nestrokovno, če v njem avtor navaja vrsto definicij, povezav, izrazov in ugotovitev, ki so neresnične, povrhu vsega pa ga uporabljajo že štiri leta, potem kaže pogledati, kako je do izdaje tako spornega učbenika prišlo.

Z učbeniki »Psihologija dela« za delovodske šole so kot kaže že od nekdaj težave. Učbenik Benjamina Jurmana iz leta 1973, ki ga je izdal Pedagoški inštitut, so zaradi neustreznosti umaknili iz uporabe in prepovedali. Podobna usoda je doletela tudi učbenik, ki ga je spisal Mirko Horvat, tiskala pa DDU Univerzum. Po kritiki, ki mu je očitala nestrokovnost in nacionalizem in jo je leta 1981 objavil list »Komunist«, so ga na delovodskih šolah prenehali uporabljati.

Zavod SR Slovenije za šolstvo je leta 1976 objavil javni razpis za pripravo učbenika »Psihologija dela«, vendar po ocenah recenzentov nobeno delo ni ustrezalo. Takrat so trije recenzenti pregledali tudi besedilo Benjamina Jurmana. Ocena je bila neugodna po strokovni, družbenopolitični in andragoški plati. Zato je Zavod za šolstvo poslal ravnateljem delovodskih šol okrožnico, da tedanjega učbenika B. Jurmana ne smejo več uporabljati, ker vsebuje vrsto trditev, ki so s strokovnega in idejnega vidika nesprejemljive. Takrat so torej delovodske šole ostale brez učbenika za psihologijo dela. Ker pa gre za šole za odrasle, ki se šolajo ob delu, je jasno, da le-ti potrebujejo primeren učbenik, saj samo zapiski s predavanj ne zadoščajo.

Seveda nas je zanimalo, kako da je zavrnjeni učbenik, kljub strokovnim pomislekom in kritiki o nesprejemljivosti, še vedno v uporabi. Zato smo se oglasili na Tehniški šoli za strojništvo v Ljubljani, kjer so učbenik — v obliki skript izdali leta 1978 za potrebe svoje delovodske šole strojne in avtomehanske stroke. Tam so nam povedali, da so Zavod za šolstvo septembra 1978, ko so zvedeli, da je B. Jurman predložil novo verzijo svojega učbenika v recenzijo, pismeno zaprosili, da jim dovoli začasno razmnoževanje besedila. Kot so v prošnji navedli, bi bil namenjen za interno uporabo kot začasni pripomoček, dokler ne bi dobili verificiranega učbenika za psihologijo dela. Tiskali naj bi ga v omejenem številu izvodov, samo za potrebe STŠ in ga ne bi prodajali. Pismenega odgovora na prošnjo na šoli niso dobili, pač pa imajo v dokumentaciji uradni zaznamek, po katerem naj bi takratni predstojnik sektorja za učbenike telefonično dal soglasje za začasno uporabo učbenika. Tako je šola sklenila pogodbo z avtorjem in skripta tiskala v nakladi 400 izvodov. V pogodbi, ki so jo sklenili, je tudi omenjen zaznamek o telefoničnem soglasju za začasno uporabo. Avtor je za podpis pogodbe dobil 15.000 dinarjev, slušateljem pa so zaračunavali samo stroške razmnoževanja. Na šoli so tudi povedali, da z recenzijami niso bili seznanjeni in niso — vse do danes — dobili nobenih pripomb. Učbenik je že pošel, na delovodski šoli pa bo čez mesec končala šolanje še zadnja generacija, ki ga je uporabljala in se še usposablja po starem sistemu.

Na zavodu SR Slovenije za šolstvo pravijo, da čakajo samo še na izjavo takratnega predstojnika sektorja za učbenike, potem pa bodo izdali odločbo o prepovedi uporabe učbenika. Škoda je, da je nekaj generacij uporabljalo vsebinsko nesprejemljiv učbenik, nerazumljivo pa, da vse do nedavnega ni nihče šole opozoril na to.

Igor Žitnik

Od leta 1980 bolje organizirani

Oglejmo si še, kakšen je uradni postopek za sprejem učbenikov, ki naj prepreči takšne napake, kot jih tokrat opisujemo. Učbenike potrjuje Strokovni svet SR Slovenije za vzgojo in izobraževanje. Zavod SR Slovenije za šolstvo objavi javni razpis za pripravo učbenika na predlog komisije za učbenike, ki jo imenuje strokovni svet. Avtorji predlagajo svoj koncept učbenika s poskusnim poglavjem. Za pripravo ocene imenuje komisija za učbenike na predlog Zavoda SR Slovenije za šolstvo recenzente oziroma poročevalce iz vrst strokovnjakov za določen predmet oziroma področje, didaktikov in praktikov. Za učbenike z ožjih strokovnih področij imenujejo recenzente tudi strokovni sveti posebnih izobraževalnih skupnosti. Recenzenti pripravijo poročilo o predloženih konceptih učbenikov, ki morajo vsebovati strokovno in didaktično metodično oceno glede na idejno teoretično in strokovno zasnovanost učbenika, usklajenost učbenika s smotri, vsebinami in drugimi zahtevami učnega načrta ter jezikovno ustreznost.

Recenzenti dajo na tekst globalne in zelo podrobne pripombe in šele nato komisija za učbenike sprejme predloženi koncept, ki ga potem avtor dokonča. Ko zavod za šolstvo ugotovi, da rokopis učbenika ustreza, ga predloži komisiji za učbenike. Šele na predlog komisije za učbenike pa strokovni svet potrdi učbenik, ko ugotovi njegovo ustreznost.

Učbenik se potrdi največ za dobo 5 let. Ob vsakokratnem ponatisu učbenika in spremembi učnega načrta mora komisija ugotoviti ustreznost in dati pobudo — če je potrebno — za dopolnitve ali razpis novega učbenika. Enak postopek se uporablja tudi za skripta.

Letos mineva 86 let, odkar so slovenski planinci pod vodstvom Jakoba Aljaža postavili Triglavsko kočo

Dom na Kredarici že desetletja pretesen

V Sloveniji že dolga leta ugotavljamo, da sodijo planinska društva med najbolj množične telesnokulturne organizacije pri nas. Iz leta v leto obišče naše gore več ljubiteljev hoje in oddiha daleč proč od cest in gosto naseljenih krajev, pa tudi obisk planincev iz zamejstva je izredno velik in vreden vse pozornosti.

Kljub temu je odnos družbe do planinske dejavnosti, te naše najbolj množične rekreacije, ki je dostopna prav vsem ljudem, nekoliko — mačehovski. Premalo je denarja za gradnjo novih planinskih zavetišč, pogosto ga ni celo za najnujnejše tekoče vzdrževanje naših visokogorskih postojank.

Kljub prizadevanju Planinske zveze Slovenije in Planinskega društva Ljubljana — Matica, da bi povečali in posodobili našo najvišjo gorsko postojanko — Triglavski dom na Kredarici — ostajajo tudi ti načrti neuresničeni. Ljubitelji gora in narave so za gradnjo Triglavskega doma v preteklih letih sicer že prispevali blizu osem milijonov dinarjev, toda sredstev je še vedno premalo.

Gradnja Triglavskega doma ima prednost

Zato so predstavniki gradbenega odbora za Triglavski dom spremenili prvotni načrt in preložili gradnjo tovorne žičnice Krma — Kredarica, povečanje doma pa omejili na 180 preprostih ležišč in restavracijskih sedežev. Izbrali so novo projektno rešitev, ki je po notranji ureditvi namenjena predvsem prehodnim planincem, po konstrukciji prilagojena meteorološkim razmeram in po videzu primerna za Kredarico s Triglavom v ozadju. Ob upoštevanju podražitev in helikopterskih prevozov bodo stroški gradnje blizu 50 milijonov dinarjev, kar ni niti polovico denarja, ki bi bil potreben za uresničitev prvotne zamisli.

Glede na pomen naše najvišje gorske postojanke so delegati planinskih društev Slovenije na seji skupščine sklenili, da ima gradnja Triglavskega doma v sedanjem srednjeročnem obdobju prednost. Letos naj bi opravili na Kredarici vsa dela (klet, temelji in podobno), ki so pogoj za to, da bi prihodnje leto tu postavili nujno potreben in težko pričakovani prizidek.

Vabilo k sodelovanju

Vendar za vse to, za nove prenočitvene in druge zmogljivosti pod našim najvišjim gorskim vrhom, še vedno ni dovolj sredstev. Zato Planinsko društvo Ljubljana-Matica, Planinska zveza Slovenije, Akcijski odbor pri RK SZDL in Gradbeni odbor za Triglavski dom vabijo vse, ki cenijo naše gore, da po svojih močeh pomagajo uresničiti osrednjo naložbo slovenskega planinstva. K sodelovanju vabijo tudi organizacije združenega dela, samoupravne interesne skupnosti in družbenopolitične skupnosti. Vsaka pomoč, tudi v obliki obveznic, bo veliko pripomogla k uresničitvi zastavljenega načrta in k boljšim razmeram planinske dejavnosti v naših lepih Julijcih.

Republiška konferenca Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije je v celoti podprla izdelavo novega koncepta gradnje na Kredarici in se zavzema za podporo širše družbene skupnosti, Republiški sekretariat za finance pa je že pojasnil, da za zbiranje in uporabo družbenih sredstev za Triglavski dom ni zakonskih ovir.

Akcijo, ki je na osnovi večletnih prizadevanj stekla ob praznovanju 200-letnice prvega vzpona domačih gornikov iz Bohinja na vrh Velikega Triglava (1778—1978) želijo slovenski planinci zaključiti vsaj v prihodnjem letu, ko bomo slavili 90-letnico ustanovitve Slovenskega planinskega društva.

—a.

S helidroma na Prodih v Mojstrani bo helikopter prepeljal ves potreben material za obnovo Triglavskega doma. *Slika: Marjan Zaplatil*

Na grebenu *Slika: Jaka Čop*

PREBERITE — NAROČITE!!!

Družboslovna zbirka DE
B. Kavčič:
SAMOUPRAVNA ORGANIZACIJA DELA 470 din

Knjižnica SINDIKATI DE
št. 43:
VLOGA IN NALOGE SINDIKATOV PRI UVELJAVLJANJU DELAVCEV KOT NOSILCEV SOCIALNE POLITIKE — 3. konferenca ZSS 95 din
št. 44:
PROGRAMI ZA DRUŽBENOPOLITIČNO USPOSABLJANJE V ZVEZI SINDIKATOV SLOVENIJE 80 din

Jugoslovanski center za teorijo in prakso samoupravljanja DE
SAMOUPRAVLJANJE — POT OSVOBAJANJA DELA 700 din
Zvezek št. 5/II. UDK 3 —
KARDELJEV PRISPEVEK K PREOSNOVI VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA 120 din

DE
DOGOVOR O URESNIČEVANJU DRUŽBENE USMERITVE RAZPOREJANJA DOHODKA V LETU 1982 IN METODOLOGIJA ZA SPREMLJANJE IZVAJANJA DOGOVORA 50 din

DE
NAROČILNICA
Pri TOZD Delavska enotnost, Ljubljana, Celovška 43, nepreklicno naročamo:

.....izvodov **SAMOUPRAVNA ORGANIZACIJA DELA**
.....izvodov **Knjižnica SINDIKATI št. 43**
.....izvodov **Knjižnica SINDIKATI št. 44**
.....izvodov **SAMOUPRAVLJANJE — POT OSVOBAJANJA DELA**
.....izvodov **Zvezek št. 5/II. UDK 3**
.....izvodov **Dogovora o uresničevanju družbene usmeritve razporejanja dohodka v letu 1982...**

Naročeno pošljite na naslov:

Ulica, poštna št., kraj:

Ime in priimek podpisnika:

Račun bomo plačali v 15 dneh po prejemu.

..... (Datum naročila) ..... (Žig) ..... (Podpis naročnika)

Delavci usnjarsko predelovalne industrije na smučiščih Zelenice

Domačini najbolj zadovoljni

Konferenca osnovnih organizacij zveze sindikatov tovarne obutve Peko Tržič je pred dnevi na smučarskih terenih na Zelenici pripravila tradicionalno, že 30. »šuštariado« — tekmovanje delavcev usnjarsko predelovalne stroke Slovenije.

Tekmovanje, ki je danes postalo že prava obveza za vsakega organizatorja, saj pritegne veliko število zaposlenih, se je razvilo iz srečanja delavcev nekaterih gorenjskih čevljarskih tovarn. Ideja, da se delavci pomerijo med seboj tudi na smučarskih terenih, je prerasla v pravo športno rekreativno manifestacijo, saj je recimo že v letošnjem letu na tej prireditvi nastopilo okrog 400 delavcev in delavk iz 14 organizacij združenega dela usnjarske in čevljarske stroke iz vse Slovenije.

Letošnja prireditev je bila spet v rokah prvih organizatorjev — zaposlenih v Peku — in je odlično uspela, tako da so bili vsi nastopajoči lahko zadovoljni. Najbolj so bili seveda zadovoljni domačini, ki so poleg tega, da so prejeli številne čestitke zaradi dobre organizacije, prejeli tudi čestitke za odlične rezultate, saj so v ekipnem delu osvojili prvo mesto pred Alpino iz Žirov, tretja je bila ekipa Industrije usnja z Vrhnike, na odlično četrto mesto pa se je uvrstila maloštevilna ekipa domače organizacije TRIO.

Že pred leti so se udeleženci »Šuštariade« domenili, da program tekmovanj razširijo in tako so se tudi letos pomerili v veleslalomu in v tekih na smučeh. Proge, po katerih so se spustili nastopajoči v veleslalomu, niso bile posebno lahke, tako da je bilo potrebno kar precej smučarskega znanja in so visoka mesta osvojili res najboljši.

Doseženi so bili naslednji rezultati:

tek na smučeh: ženske — 1. Omerzu (IUV) 8:42,0, 2. Kosmač (Alpina) 9:58,3, 3. Založnik (Konus) 10:15,3, 4. Fašvald (TUS) 10:28,3, 5. Gros (Peko) 10:45,3;

moški nad 30 let — 1. Kopač (Alpina) 6:01,5, 2. De Glerija (IUV) 6:40,5, 3. Gantar (IUV) 6:52,2, 4. Frelih (Planika) 7:06,7, 5. Ambrož (Peko) 7:13,8;

moški do 30 let — 1. Stanovnik (Alpina) 5:26,0, 2. Erznožnik (Alpina) 5:23,0, 3. Bohinc (Peko) 6:12,2, 4. Komac (TRIO) 6:14,0, 5. Zanoškar (TUS) 6:16,1;

veleslalom: ženske: nad 40 let — 1. Roblek (Peko) 35,31, 2. Križaj (Peko) 35,96, 3. Zorc (Konus) 37,42, 4. Stritih (Peko) 39,15, 5. Krašovec (IUV) 42,30;

od 30 do 40 let — 1. Kramar (Peko) 33,11, 2. Favai (TUS) 33,47, 3. Benčina (Peko) 34,08, 4. Soklič (Peko) 34,53, 5. Zorič (Planika) 36,52;

do 30 let — 1. Zupan (Peko) 29,82, 2. Ruparčič (Peko) 29,91, 3. Lavrič (Planika) 33,07, 4. Loštrek (Poliks) 33,52, 5. Kavčič (Alpina) 33,59;

moški: nad 50 let — 1. Stritih (Peko) 31,22, 2. Stanovnik (Galant) 31,32, 3. Perko (TRIO) 31,43, 4. Kališnik (Peko) 32,56, 5. Juvan (TUS) 32,65;

od 40 do 50 let — 1. Trček (Alpina) 29,83; 2. Hladnik (Peko) 29,86, 3. Gorjanc (Galant) 30,48, 4. Močnik (TRIO) 30,70; 5. Švab (Peko) 31,31;

od 30 do 40 let — 1. Sova (Peko) 40,66, 2. Krivec (TUS) 40,92, 3. Eigner (TRIO) 41,16, 4. Podobnik (Alpina) 41,28, 5. Langen Valter (IUV) 41,40;

do 30 let — 1. Klemenc (Peko) 37,63, 2. Perko (Peko) 38,50, 3. Oblak (Poliks) 38,71, 4. Meglič (Peko) 39,06, 5. Komac (TRIO) 39,61, 6. Štamcar (Peko) 40,26, 7. Primolič (Peko) 40,29, 8. Oblak (Poliks) 40,50, 9. Josef (Peko) 40,57, 10. Podobnik (Poliks) 40,86.

J. K.

Ljubljanski gostinci bolj pogosto v naravi

Radostno smo vzkliknili gostinci Ljubljane: »Jutri bo prvi pomladni dan,« ko smo se lepega sobotnega dne zbrali v Šentvidu in peš krenili na enodnevni izlet prek Guncelj in Dvora, čez Bormes in Babji dvor na Katarino.

Vinko Okorn nas je vodil po dolinah in bregovih z raztresenimi zaselki, nekajkrat pa tudi po strmejših slemenih. Za nekatere je bil to prvi pohod, čeprav naporen, a nepozaben. Pozabiti je bilo treba na žulje, kurja očesa in ne nazadnje tudi na lastne kilograme. Prijetno kramljanje in nova poznanstva so sproti brisala sledove utrujenosti.

Že smo bili na Katarini, ki je najbolj obiskana izletniška postojanka v tem hribovju. Tu nas je že čakal predsednik TD Katarine Zdravko Vidrih. Odpeljal nas je po strmi zasneženi poti, na kraj, kjer je bilo torišče Dolomitskega odreda in kjer je tekla vsiljena nemško-italijanska meja. Z enominutnim molkom smo počastili spomin padlim, mladinci Gostinskega podjetja Šestica pa so položili venec. Nemo smo zrli na kamnito ploščo, kjer je pred 39 leti padlo 22 borcev Dolomitskega odreda, med njimi tudi narodni heroj Lado Dolničar-Rudi.

Gostinci — člani Turistične poslovne skupnosti Ljubljana smo se odločili še za izlete drugam. Obiskali bomo še Tošč, Nanos, Veliko planino, Kamniško sedlo—Okrešelj—Logarsko dolino, Grintavec in Triglav.

Mira Jezovšek

Kongresi slovenskih komunistov (3)

Za samoupravno oblast delavcev

Peti in šesti kongres Zveze komunistov Slovenije zaključujeta dvoje navidez močno različnih obdobij v razvoju slovenske družbe — in posredno seveda tudi celotne jugoslovanske skupnosti.

Uveljavljanje samoupravljanja v celotni družbeni reprodukciji je bilo kljub nenehnim spopadanjem s težanjami, da bi etatistično reševali družbena vprašanja, uspešno, ker je vključevalo široke množice in potrjevalo njihovo ustvarjalno vlogo. Bilo je pravzaprav nadaljevanje naše revolucije, katere temeljno obeležje je prizadevanje komunistične partije oziroma zveze komunistov, da pridobi najširše ljudske sloje za reševanje poglavitnih nasprotij družbenega razvoja. To je praktično pomenilo, da se je partija kot vodilna idejnopolitična sila ves čas — kljub nekaterim odstopanjem pri neposrednem reševanju problemov, objektivnim težavam in subjektivnim slabostim — borila za oblast samih delovnih ljudi, ne pa za oblast v njihovem imenu.

V tem boju, ki je pogosto potekal brez ustreznih teoretičnih opredelitev, zlasti pa brez vsakršnih praktičnih izkušenj, je prihajalo tudi do zastojev, dilem in nihanj. Ta so občasno zbujala dvom v sposobnost zveze komunistov, da učinkovito usmerja družbeni razvoj in obvladuje porajajoča se protislovja. Vsako tako oseko so skušale s pridom izkoristiti protisamoupravne sile, da bi dokazale pravilnost svojih »rešitev v interesu ljudstva«. Ker so te dileme vplivale tudi na samo zvezo komunistov, je bil njen boj toliko težji, izborjene zmage, ki so slonele na izvirnih naprednih težnjah množic, pa toliko pomembnejše. Ob tem je treba upoštevati, da je bila uspešnost prizadevanj zveze komunistov v očeh delovnih ljudi vedno odvisna le od učinkovitosti pri razreševanju neposrednih življenjskih vprašanj, ne pa od politiziranja, da ne rečemo socialne in politične demagogije. Prav z njo so pogosto nastopale družbene sile, ki so nasprotovale politiki zveze komunistov, vendar je tok družbenega razvoja njihova prizadevanja slej ko prej ovrgel.

V »razreševanju« gospodarskih težav so videle svojo priložnost birokratske in etatistične težnje kar je še poglabljalo nasprotja med družbeno naravo proizvodnje in etatističnim načinom razporejanja dohodka. Poskus gospodarske reforme 1961 (sistema ukrepov), s katero naj bi razpletli nakopičene zagate, se zaradi prešibke politične priprave in zato premajhne samoupravne mobilizacije ni obnesel. To je prek 8. kongresa ZKJ — nujno vodilo v temeljiteje pripravljeno gospodarsko reformo leta 1965.

Boj samoupravne usmeritve družbenega razvoja zoper etatistične težnje je vplival tudi na notranje razmere v zvezi komunistov. Spodbujal je svojevrstno razlikovanje, ki se praktično vse do brionskega plenuma 1966 navzven ni izrazito pokazalo. Tito je v znamenitem govoru v Splitu leta 1962 ostro napadel slabosti v zvezi komunistov in deformacije v družbenem življenju.

Ob vseh težavah, s katerimi so se spopadale napredne sile z zvezo komunistov načelu, pa ni moč zanikati doseženih uspehov v gmotnem in duhovnem življenju. Samoupravljanje je v sami vsebini marsikje že preraslo ustavno-pravni okvir družbenih odnosov in zahtevalo tudi formalnopravno sankcioniranje doseženega položaja v družbenem življenju. Ker pa samoupravna iniciativa še ni bila dovolj močna, tudi zvezna in republiške ustave iz leta 1963 niso šle veliko dlje od doseženega v družbeni praksi. Zato je nadaljnji razvoj kljub problemom, ki so zlasti po 8. kongresu ZKJ in 5. kongresu ZKS ter po sprejemu ukrepov, ki jih označujemo kot gospodarsko reformo, opozoril na vrsto novih vprašanj. Ta so vplivala tudi na zvezo komunistov, njihovo razreševanje pa je poleg prizadevanj za dosledno uresničitev reformnih ciljev narekovalo ostrejšo diferenciacijo v zvezi komunistov (boj samoupravnih in etatistično-centralističnih sil) ter njeno reorganizacijo in demokratizacijo (v letih 1966—67). Sledila je tako imenovana reforma federacije (prva ustavna dopolnila) in preusmeritev državnega kapitala v dohodek delovnih kolektivov — vendar v roke bank (kar je bil — mimogrede rečeno — izredno težak in odporov poln proces).

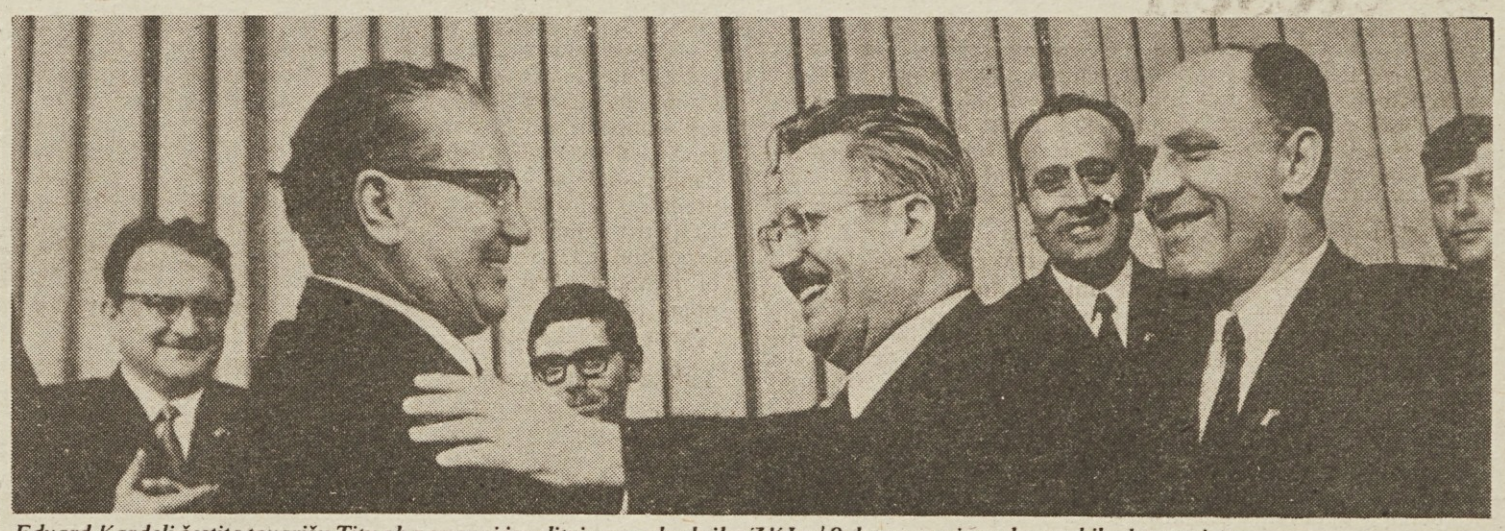

Edvard Kardelj čestita tovarišu Titu ob ponovni izvolitvi za predsednika ZKJ na 9. kongresu jugoslovanskih komunistov.

Kongresi le nakažejo poti

Osmi kongres jugoslovanskih komunistov (december 1964) je sicer podrobno razčlenil vlogo zveze komunistov v dotedanji graditvi samoupravnih socialističnih odnosov in boj proti etatizmu, tokove v mednarodnih odnosih in delavskem gibanju v svetu ter kritično opozoril na slabosti v zvezi komunistov. Idejno zaostrovanje vse do brionskega plenuma ZKJ, ko je bil končno opravljen politični obračun z »rankovičevstvom« (centralističnim in etatističnim izrinjanjem samoupravne oblasti delavskega razreda), pa kaže, da kongres ni dovolj razločno pokazal na dejanske nosilce teženj, ki so bile v grobem nasprotju s programom in statutom ZKJ ter ustavo SFRJ. Niti ni dovolj upošteval Titovih opozoril na nacionalne probleme, kar je razkril poznejši razvoj.

Peti kongres ZK Slovenije (marec 1965) je opozoril zlasti na močno spremenjeno družbenoekonomsko in socialno sestavo slovenske družbe, na neskladja v razvoju in močna nihanja vlaganj v družbeni standard. Takšen razvoj je vplival tudi na družbeno zavest in kongres se je upravičeno zavzel za odločno odpravljanje slabosti ne le v družbi, marveč predvsem v sami zvezi komunistov. Zahteval je, da se komunisti zavzemajo za dosledno izvajanje programa ZKJ ter zvezne in republiške ustave. V družbenoekonomskem razvoju je zahteval opuščanje administrativnega uravnavanja ter učinkovitejše načrtovanje, večjo produktivnost, modernizacijo in povezovanje proizvodnje ter doslednejše plačevanje po delovnih rezultatih. Tako je bil kongres v mnogočem predvsem konkretizacija osmega kongresa ZKJ, ker je to pogojevala tudi sama praksa, da so republiški kongresi sledili zveznemu.

Zaupnica samoupravljanju

Pri zaostrenem spopadanju dosledno samoupravne smeri našega razvoja z močneje izraženimi centralističnimi in etatističnimi težnjami, ki so »ponujale« svoje usluge pri reševanju zapletenih nalog gospodarske in družbene reforme (pod krinko nevarne teze, da je samoupravljanje in uveljavljanje »pretirane« demokracije neučinkovito za obvladovanje resnejših razvojnih vprašanj), je zveza komunistov pravilno poudarjala, da je moč vprašanja razvoja uspešneje reševati prav v okviru najširših demokratičnih množic. Proti demagogiji, da lahko večjo učinkovitost dosežemo »z nekoliko manj demokracije«, se je borila tako, da je zahtevala še več demokracije, da je izrekla neomajno zaupnico samoupravljanju ter nacionalni emancipaciji in enakopravnosti. Zato se je kljub nadvse težkim okoliščinam odločno zavzela za notranjo demokratizacijo (ki je zahtevala tudi lastno reorganizacijo) in za demokratizacijo odnosov v federaciji.

Zapletenost teh procesov, ki so jih spremljale tudi težave pri uresničevanju gospodarske reforme (med drugim padec standarda, zaposlenosti, pa tudi določenih pretresov v vrstah mladine — zlasti študentske, ki je po eni strani občutila določeno brezperspektivnost — tudi zato, ker z njo ni bilo zadovoljivega idejnopolitičnega dela, pa tudi zaradi odmevov podobnih pretresov v drugih evropskih deželah) je občasno še dajala polet protisamoupravnim silam. Odzivanje delovnih ljudi na začrtano smer razvoja in na posamezne ukrepe, ki so jo zagotavljali, pa je potrjevalo, da gre zveza komunistov pravo pot in da mora na njej vztrajati.

Tako smemo upravičeno trditi, da so se priprave na naslednje kongrese ZK začele praktično že s samo njeno reorganizacijo, ki je sledila 4. plenumu ZKJ leta 1966. Izraz vseh teh sprememb je tudi spremenjen vrstni red kongresov. Prvič v zgodovini delovanja jugoslovanskih komunistov so bili »nacionalni« kongresi pred zveznim.

Šesti kongres ZK Slovenije, bil je decembra 1968 v Ljubljani, je ugotovil, da je dotedanje uveljavljanje gospodarske reforme odprlo tudi vrsto idejnopolitičnih vprašanj dolgoročnega razvoja Slovenije. Odkril je nove naloge v dohodkovnih odnosih med gospodarsko in »negospodarsko« dejavnostjo. Opozoril je na povezovanje »posameznikov v neformalne skupine, ki si podrejajo samoupravljanje«.

Zato je resno svaril pred pojavi tehnokratizma in birokratizma, ki sta iskala zavezništvo v drugih, politiki zveze komunistov in samoupravljanju nasprotnih težnjah, zlasti pa v nacionalizmu. Ta se je vneto napajal tudi na problemih neskladnega družbenega razvoja države.

Kongres se je posvetil še številnim drugim nalogam in dilemam, ki bi utegnile ovirati naš miren notranji razvoj ter boj za mir in napredek v svetu.

Naloge, ki so si jih komunisti zadali ob 50-letnici ZKJ, so med delovnimi ljudmi Slovenije in Jugoslavije naletele na podporo, za njihovo uresničevanje na mnogih področjih pa si še danes z vso zavzetostjo prizadevamo.

Martin Ivanič

Nagradna križanka št. 13

Rešitve pošljite do 13. aprila 1982 na naslov: TOZD DELAVSKA ENOTNOST Ljubljana, Celovška 43, s pripisom na ovojnici: NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 13. Nagrade so 300, 200 in 150 dinarjev.

Rešitev nagradne križanke št. 11

STRELOVOD, TUMOR, ILIRSKA BISTRICA, LABA, TLAKA, ARVE, OČE, SALDAKONTI, VARSTVO, KIAR, KZ, INARI, TRIKOT, KANADA, TS, KLATEŽI, TIROLEC, OTTA, LOG, PANO, AMIN, SVILAJNAC, MAKARENKO, TOPOLA, LL, IVO BAN, OB

Izžrebani reševalci nagradne križanke št. 11

1. nagrada 300 din: Irena Bizilj, Zadobrovška 31, 61260 Ljubljana Polje;
2. nagrada 200 din: Lojze Kos, Libeliče, 62372 Libeliče;
3. nagrada 150 din. Rozinka Bogataj, Cankarjeva 20, 64000 Kranj.

Nagrade bomo poslali po pošti.

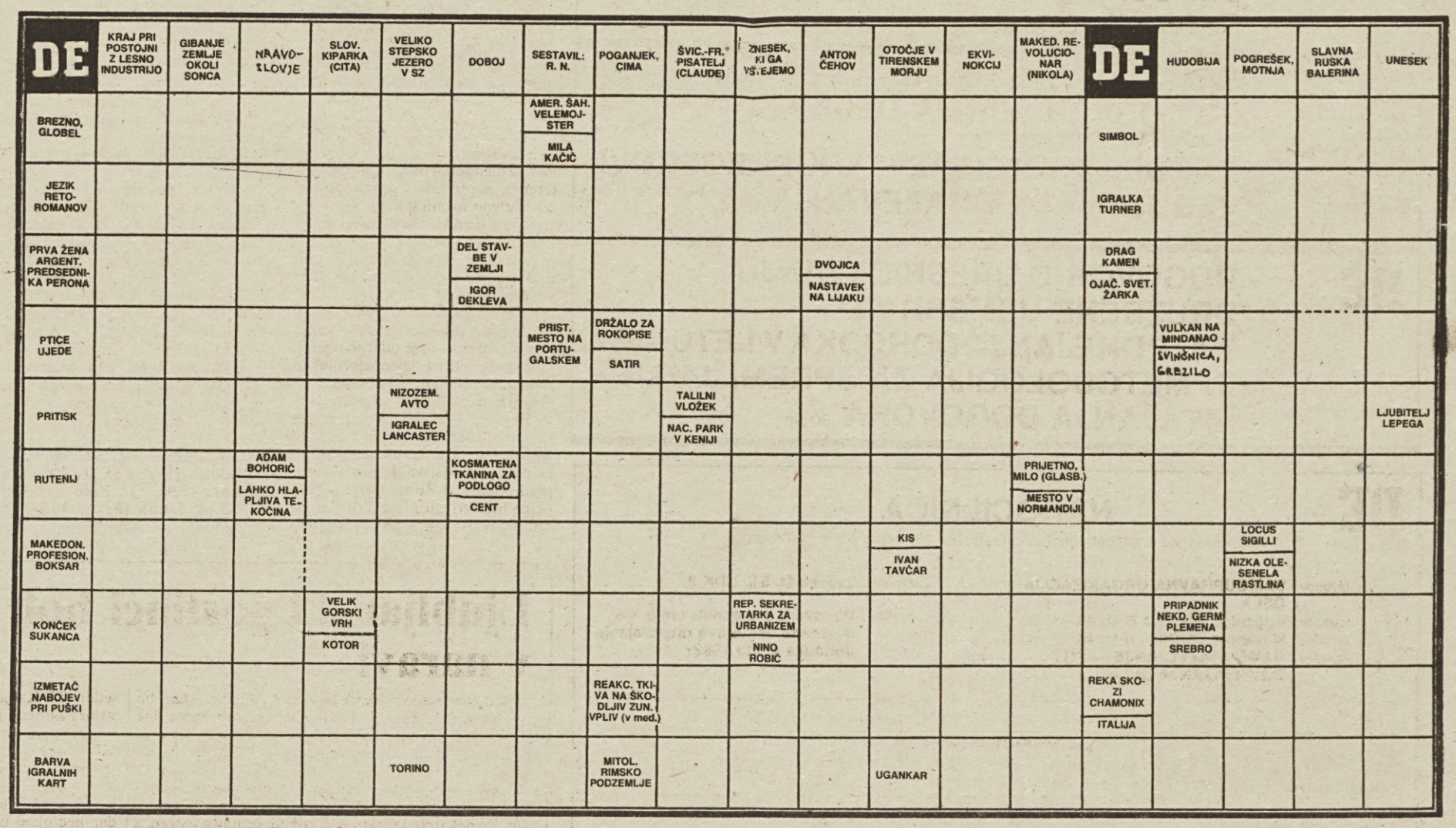

DE

Delavska enotnost, glasilo Zveze sindikatov Slovenije. List je bil ustanovljen 20. novembra 1942. leta. Izdaja ČGP Delo — TOZD Delavska enotnost, 61000 Ljubljana, Celovška 43. List urejajo: Andrej Agnič, Ciril Brajer, Dušan Gačnik (glavni urednik in direktor TOZD), Sonja Gašperšič, Marjan Horvat, Franček Kavčič (odg. urednik), Ivo Kuljaj, Emil Lah, Franci Mulec (teh. urednik), Boris Rugelj, Sonja Seljak (redaktorica), Janez Sever, Peter Štefanič, Andrej Ulaga, Janez Voljč in Igor Žitnik. Pomočnik direktorja TOZD Milan Živkovič — Poštni predal 313-VI. Telefoni: glavni urednik in direktor TOZD 322-778, odgovorni urednik DE 313-942, pomočnik direktorja TOZD 322-778, tajništvo uredništva DE 313-942; naročniška centrala 323-951, 321-255, 311-956 in 321-574; založba DE Ljubljana, Dalmatinova 4, odgovorni urednik 322-975, 310-033 int. 335; uredništvo Naš delavec, skupna revija slovenskih časnikov in revij, Ljubljana, Miklošičeva 26, 326-754; servis za tovarniški tisk, Ljubljana, Celovška 43; ekonomsko-komercialni sektor, Ljubljana, Celovška 43, 320-403, vodja 321-651; knjigarna-galerija, Ljubljana, Tavčarjeva 5, 317-870, 312-691. Posamezna številka DE 10 din, letna naročnina je 520 din. Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo. Poštnina plačana v gotovini. Tisk Ljudska pravica, Ljubljana. **Založniški svet Delavske enotnosti:** predsednik Miran Potrč; člani: Tilka Blaha, Silva Bočaj, Urška Cvetko, Janez Čebulj, Majda Emeršič, Slavko Grčar, Janez Korošec, Edo Lenarčič, Mira Maljuna, Jože Ogrizek, Boštjan Pirc, Janez Prijatelj, Janko Sedonja, Vlado Šlamberger in Jože Varl.

Obogateni z lastno kulturno tvornostjo so se predstavili v domačem okolju

Bratstvo

Težko bi našli ustreznejši naslov temu prispevku, ime kulturno-umetniškemu društvu in oceno gledališke skupine kulturno-umetniškega društva »Bratstvo« z Raven na Koroškem, ki je od 18. do 20. marca letos gostovalo v Bosni in Hercegovini.

KUD »Bratstvo« je prvo kulturno-umetniško društvo delavcev iz drugih republik in pokrajin, ki delajo in žive v Sloveniji. Ko so se z uspešnim delom v prvem letu »po rojstvu« uveljavili v koroški regiji — svoji novi ožji domovini, se je porodila tudi želja, da bi se obogateni z lastno kulturno tvornostjo pokazali tudi v svojem domačem okolju, med svojimi — v republiki, od koder jih je največ.

Za začetek so navezali stike z amaterskim gledališčem v Travniku, ki je skupaj z družbenopolitičnimi organizacijami v občini Travnik besede kaj kmalu spremenilo v dejanje. Gledališko skupino KUD »Bratstvo« so povabili na 4. gledališko srečanje v Travniku (4. pozorištne svečanosti u Travniku). To je srečanje zelo dobrih in najboljših amaterskih gledaliških skupin v Bosni in Hercegovini, njihov gostitelj pa je Amatersko gledališče Travnik — ki je že vrsto let najboljše v svoji republiki in ima že vsejugoslovansko lovoriko.

Na Zvezi sindikatov Bosne in Hercegovine in prireditelji gledališkega srečanja v Travniku so dejali, da je obisk na gledaliških predstavah in drugih »resnejših« kulturnih prireditvah iz leta v leto skromnejši — kot da se želijo že vnaprej opravičevati.

Polna dvorana v Vitezu in v Travniku, prisrčen sprejem, spontan aplavz, izjave, iz katerih je izžareval ponos, pripravljenost prirediteljev za razširitev sodelovanja, dogovori za strokovno pomoč in izmenjavo gledališke literature, sprejem pri predsedniku skupščine občine Travnik, izrazi spoštovanja in prijateljstva — je bilo za vse nas prijetno presenečenje. Kot da smo se šele tam, skupaj z »Bratstvom« v pravem bratskem vzdušju do kraja zavedli, kolikšno ledino orjemo, kakšne možnosti nam odpira nova oblika sodelovanja, kolikšne ustvarjalne sile so skrite v množici delavcev iz drugih republik in pokrajin, ki delajo v Sloveniji.

Kot da smo šele tam spoznali pravo vrednost in dolgoročnost akcije sindikatov za hitrejši in kakovostnejši razvoj kulturnega življenja teh delavcev pri nas. S KUD »Bratstvo« se je med njimi začel proces, ki bo prav gotovo obogatil tudi našo, slovensko kulturno podobo, ki bo dal humanejši značaj »gostujočemu delu« znotraj Jugoslavije, ki bo pomagal pri uresničevanju načela, da ima v socialistični samoupravni družbi vsak, ne glede na to, kje živi in dela, pravico do ohranjanja in bogatitve svoje narodnostne in kulturne identitete.

V prihodnje bo morda veliko »Bratstev« gostovalo v vseh jugoslovanskih republikah in pokrajinah, njihova gostovanja bodo morda postala sestavni del rednega kulturnega sodelovanja med republikami in pokrajinami, postala bodo sestavni del razgibanega kulturnega življenja — to prvo pa bo vendarle imelo trajno, pionirsko mesto.

Doro Hvalica

Člani KUD »Bratstvo« z Raven na Koroškem so se fotografirali na Mrakovici pod Kozaro. Obiskali so jo med gostovanjem v Bosni in Hercegovini, od koder je tudi največ članov tega društva.

Odkar sem pri »Bratstvu« sem kot prerojen

»V novem okolju sem svojčas svojo kulturo sramežljivo skrival, slovenska mi je bila tuja, stiki z ljudmi so bili površni in le funkcionalni. Odkar sem pri »Bratstvu«, sem kot prerojen. Ker lahko marsikaj pokažem, sem na to ponosen, slovensko kulturo spoštujem, stiki pa so bogatejši in vedno bolj človeški in prijateljski.«

To je misel iz pogovora z enim od udeležencev gostovanja. Menim, da opravičuje vse dejavne napore v slovenskih sindikatih, da do kongresa in po njem nadaljujemo z uresničevanjem sprejetih stališč, tako kot pravi pregovor: kamen na kamen...

Mešani zbor kulturnega društva »Miško Kranjec«

Od okteta do 40-članskega zbora

Od jeseni 1979. leta deluje pri KD »Miško Kranjec« tudi mešani pevski zbor. Marjan Vidovič in pevovodja Jože Gorenčar sta namreč takrat začela razmišljati, kako bi iz obstoječega kmečkega okteta naredili kaj večjega. Šla sta okoli ljudi in pridobila za zbor precejšnje število pevcev. Ustanovili so mešani pevski zbor, ki zdaj šteje 40 pevcev.

S pesmijo, ki iz njihovih grl zveni res ubrano, so se že predstavili na šentviškem srečanju pevskih zborov. Sodelujejo seveda na domačih proslavah v Veliki Polani, lani pa so gostovali v sosednji Madžarski v mestu Bazakeretye. V svoj spored so vključili predvsem narodne in tudi umetne pesmi.

V okviru KD »Miško Kranjec« deluje tudi folklorna skupina, občasno se predstavi dramska skupina, na pomlad pa bo začela z delom tudi kino sekcija.

Jože Žerdin

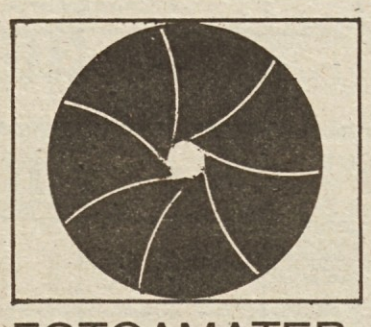

FOTOAMATER NA OBISKU

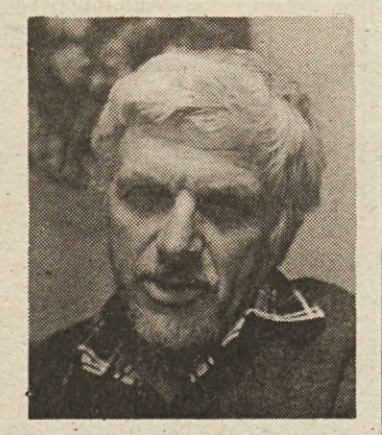

Marjan Kukec

Kdor čuti potrebo po likovnem izražanju, ne izbira načina in ne sredstev, ko uresničuje to svojo željo. Izbral pa bo tiste načine in sredstva, ki jih dobro obvlada. In čim več je teh, laže bo izrazil svoj pogled, svoj odnos do posameznih motivov in doživetij, pa tudi idej se mu bo porodilo mnogo več, če njegov notranji pogled ni ozek in enostranski. Tako se mnogokrat povezujeta in prepletata slikarstvo in fotografija. Pri tem pa niti ni toliko pomembno, kateri od teh načinov daje dokončno likovno tvorbo. Včasih je to fotografija, ki je nastala ob obvladanju slikarskih tehnik in načina slikarskega izražanja. Je pa lahko tudi narobe.

Naš tokratni gost Marjan Kukec pa pri svojem izražanju uporablja oboje, tako da v posameznih obdobjih daje prednost fotografiji, drugič pa slikarstvu. Odvisno pač od notranjih izraznih nagnjenj, od motivov, ki ga pritegujejo in ne nazadnje tudi od trenutne tehnične in materialne možnosti ter razpoložljivega časa.

Marjan Kukec je najprej risal. »Še otrok sem imel vedno pri roki papir in svinčnik. Ko pa sem hodil v gimnazijo v Ljubljani, sem marsikatero urico, šolsko seveda, presedel ob Savi in risal. Uspeh v šoli je bil temu primeren. Dali so me na učiteljišče in hočeš nočeš sem moral postati učitelj. Likovna akademija pa je ostala takrat ena od neizpolnjenih želja in dolgoletnih sanj.«

Oljke

Marjan pa ni takoj vrgel puške v koruzo. Po nekajletnem učiteljevanju se je vpisal na Pedagoško akademijo in tudi uspešno končal oddelek za likovno vzgojo. Prepričan je bil, da bo sedaj lahko šel naprej, a so ga v Novem mestu spomnili, da je pri njih dobival štipendijo in je moral učiti na novomeškem učiteljišču. Tam se je tudi prvič srečal s fotografijo.

»Čeprav nisem imel pojma o fotografiji, so me dijaki praktično prisilili, da sem začel voditi fotokrožek. Učil sem jih, vendar najprej seveda sebe. Z vso vnemo sem študiral vso dostopno fotografsko literaturo, saj svojega neznanja res nisem smel izdati.

Kaj kmalu se mi je ob delu v fotokrožku začelo svitati, da lahko tudi s fotografijo kaj pokažeš in zakaj te določen motiv privlači. Da ti tudi ob pogledu na umetniško fotografijo lahko nekaj zatrepeta in ti tudi fotografija lahko posreduje tisti svojevrsten občutek podoživljanja nečesa, pa naj bo to prijetno ali pa do skrajnosti zoprno. Prav tako lahko tudi dobra fotografija posreduje nekaj novega, kar te širi in bogati.«

Njegovo prvo obdobje je bilo samorastniško, kot pravi sam. Njegove slike so mu živo obujale občutke tistih trenutkov, ko so nastajale, in zato so mu bile seveda zelo všeč. Najboljše so bile, kot je takrat mislil sam. Prva medklubska razstava v Novem mestu, na kateri je sodeloval, in prava žirija iz izkušenih mojstrov fotografije, pa ga je s svojo kritiko neusmiljeno postavila na tla.

Ko se je preselil v Tržič, je v tamkajšnjem fotoklubu šele začel zares delati. Izkušeni fotoamaterji, stalno medsebojno ocenjevanje ter sodelovanje na razstavah ga je dvigalo in oblikovalo njegov občutek za specifiko izražanja s fotografijo. V kranjskem fotoklubu, kamor se je čez nekaj let preselil, je za svoje uspehe dobil tudi naziv »Kandidat mojstra fotografije«.

»Potem pa sem spoznal, da dirka za naslove še zdaleč ni bistvo fotografije. Ubral sem svojo pot in na njej vztrajal, čeprav so žirije dolgo časa odklanjale tak način izražanja.

V čem je bistvo te poti? Čisto preprosto povedano: namesto kolekcije fotografij, ki jih mnogokrat razstavljajo in ki naj bi govorile o enem motivu ali dogodku, sem napravil lepljenko (ali montažo, če hočete) na eni fotografiji in to tako, da je tudi kot celota likovno pravilna in bogata. Prav način montaže in izbira motiva pa sta lahko zelo različna. Mnogo truda zahteva tak način. Je pa to zelo široko, široko odprto področje. Žal ima vedno mnogo nasprotnikov.«

Marjanovo obdobje montaž je pravzaprav že mimo, čeprav še vedno razmišlja o tem. Že nekaj časa nima več primerne temnice, zato je fotografijo postavil bolj na stranski tir. Posvetil se je grafiki. Upodablja pa samo najrazličnejša drevesa.

»Zakaj drevesa? Pravzaprav ne vem. Privlači me likovna razgibanost in raznolikost dreves in pa odtisi preteklega časa, ki se na drevju najbolj vidno kažejo in te vedno prisilijo k razmišljanju. Fotografija mi pri tem služi kot beležka na terenu, iz katere potem doma preberem in prenesem na papir le tisto, kar me najbolj privlači. Zakaj drevesa in ne človeka? Res je človeški obraz mnogo bolj zanimiv, vendar... Drevesu se mi ni treba opravičevati, če ga naredim takega, kot ga občutim. Ljudje pa, če na fotografiji niso všeč sami sebi, zgroženi zavračajo tvoje delo.«

Andrej Agnič